

ಶ್ರೀ ತ. ಸು. ಶಾಮರಾಯ, ಎಂ.ಎ

~~1957~~

ಭರತೇಶವೈಭವ

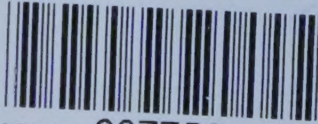
ತ. ಸು. ಶಾಮರಾಯ, ಎಂ.ಎ.

ಪ್ರಕಾಶಕರು :
ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ,
ರ್ತಿಪುರಂ, ಮೈಸೂರು.
1957

ಬೆಲೆ : ರೂ. 1-0-0

ಭರತೇಶವೈಭವ

ತ. ಸು. ಶಾಮರಾಯ, ಎಂ.ಎ.

ಪ್ರಕಾಶಕರು :
ತ. ವೆಂ. ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ,
ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಪುರಂ, ಮೈಸೂರು.
೧೯೫೭

ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ : ೧೯೫೭

ಸಂಪಾದಕರು ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶಕರು :
ತ. ಸು. ಶಾಮರಾಯ, ಎಂ.ಎ.
ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಪುರಂ,
ಮೈಸೂರು.

ಬೆಲೆ : ರೂ. ೧-೦-೦

ಅಚ್ಚಿಟ್ಟವರು :
ಪಿ. ನಾಗಣ್ಣ, ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶ ಪ್ರೆಸ್,
೫೨೫, ಇರ್ವಿನ್ ರೋಡ್ ಕ್ರಾಸ್, ಮೈಸೂರು.

ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ

ಕವಿಚರಿತ್ರೆ

ರತ್ನಾಕರಸಿದ್ಧ, ರತ್ನಾಕರಅಣ್ಣ, ಇತ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯನಾಮಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯು ಭರತೇಶವೈಭವ, ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರ ಶತಕ, ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರ ಶತಕ ಮತ್ತು ತ್ರಿಲೋಕ ಶತಕಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ "ಎರಡು ಸಾವಿರ ಗ್ರಂಥದಷ್ಟು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಗೀತಗಳನ್ನೂ" ರಚಿಸಿರುವನು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಭರತೇಶವೈಭವವು ಕವಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ತಾನು "ಕ್ಷತ್ರಿಯವಂಶಜನೆಂದು, ಕರ್ಣಾಟ ಸುಕ್ಷೇತ್ರನೆಂದಣ್ಣಗಳೆಂದು ಧಾತ್ರಿ ನುಡಿವುದು" ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ "ಸಿದ್ಧ ಪದಕೆ ಸೋತೆನಾಗಿ ರತ್ನಾಕರಸಿದ್ಧನೆಂದೆನಲೊಲ್ವೆನೊಮ್ಮೆ" ಎಂದು 'ರತ್ನಾಕರಸಿದ್ಧ' ನೆಂಬ ಹೆಸರು ತನಗೆ ಏಕೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ. "ಆವುಯ ಜನನ ಮರಣವುಳ್ಳ ಜನಕರ ನಾವುವ" ಪೇಳದೆ "ಶ್ರೀಮಂದರಸ್ವಾಮಿ ನನ್ನಯ್ಯ"ನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. "ಸುಸಿದ್ಧಾಂತವ ಕಂಡವರೊಳಗಾ। ಭ್ರಾಂತಿಯ ಲೋಕಕೆ ಹೆರೆಹೆದೆ ನಾನೆಯೇ। ಕಾಂತದೊಳಾಚರಿಸುವೆನು" ಎಂಬುದು ಈತನ ವಿನಯ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಆದರ್ಶ. ಜೈನಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುವ ಗುರುಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸಹ ಈತನು ಸ್ಮರಿಸಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಗುರುವಾದ ಚಾರುಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ದೇಶಿ ಗಣಾಗ್ರಣಿ' ಯಾದ ಈ ಚಾರುಕೀರ್ತಿಯು ಈತನಿಗೆ "ಶ್ರೀ ಶುಚಿದೀಕ್ಷೆ" ಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಮೋಕ್ಷಗುರುಹಂಸನಾಥನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಚಾರುಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತೇ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಗುರು ಹಂಸನಾಥನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ಆತ್ಮಲೀಲಾರ್ಥವಾಗಿ ಭರತೇಶವೈಭವವೆಂಬ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದನು. ಕವಿಯು ಬರೆದಿರುವ ತ್ರಿಲೋಕ ಶತಕದಿಂದ ಈತನು ವೇಣುಪುರವೆಂಬ ಪಟ್ಟಣದವನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ

ರುವ ಮೂಡಬಿದರೆಯಿರಬಹುದೆಂದು ಕೆಲವರು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಶತಕದ ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ ಇವನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೫೭ ಎಂದೂ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಕವಿಯ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯನ್ನರಿಯಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಎರಡನೆಯ ಸಾಧನ ದೇವಚಂದ್ರನ ರಾಜಾವಳೀ ಕಥೆ. ಇದರಿಂದ ಈತನು ಸೂರ್ಯವಂಶದ ರಾಜಕುಲದವನೆಂದೂ, ದೇವರಾಜನೆಂಬುವನ ಮಗನೆಂದೂ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈತನು "ಬಾಲಕಾಲದೊಳೆ ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರ ಲಕ್ಷಣಶಾಸ್ತ್ರದೊಳತಿ ನಿಪುಣನಾಗಿ" ಪರಮಾಗಮುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೃದ್ಗತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಕವೀಶ್ವರನಾಗಿ ಸೋಮವಂಶದ ಭೈರಸ ಒಡೆಯರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರಕವಿಯೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದ್ದನು. ರತ್ನಾಕರ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ದಶವಾಯುಗಳನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿದ್ದನು. ಈತನನ್ನು ಕಂಡ ಭೈರಸಒಡೆಯರ ಮಗಳು ಮೋಹ ಪರವಶಳಾದಳು. ರತ್ನಾಕರನು ತನ್ನ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಬಲದಿಂದ ಸೌಧಾಗ್ರವನ್ನೇರಿ, ಗವಾಕ್ಷೆಯಿಂದ ಒಳಗಿಳಿದು ಅವಳೊಡನೆ ನೇಹಂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ರಾಜನು ಆತನನ್ನು ಹಿಡಿಯ ಯತ್ನಿಸಲು ರತ್ನಾಕರನು ಆ ರಾತ್ರಿಯೇ ತನ್ನ ಗುರುವಾದ ಮಹೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಓಡಿಹೋಗಿ ಅಣುವ್ರತದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಾತ್ಮತತ್ವತತ್ಪರನಾದನು. ಅಲ್ಲಿ "ವಿಜಯಕೀರ್ತಿಗಳೆಂಬ ಪಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ವಿಜಯಣ್ಣಗಳು ದ್ವಾದಶಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆಗಳಂ ಕನ್ನಡದಿಂ ಸಂಗೀತಮಾಗಿ ವೃತ್ತವಚನದಿಂ ಮಾಡಿ ಆನೆಯಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವನೆಯಂ" ಮಾಡಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಕಂಡ ರತ್ನಾಕರನು ಭರತೇಶ್ವರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಎಂಬತ್ತುನಾಲ್ಕು ಸಂಧಿಗಳಷ್ಟು ಬರೆದು ವಿಜಯಣ್ಣನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ದೊರೆತ ಪುರಸ್ಕಾರವನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೂ ದಯಪಾಲಿಸುವಂತೆ ವಿಜಯಕೀರ್ತಿಗಳನ್ನು ಬೇಡಿದನು. ಆದರೆ ಪಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರು "ಇದರೊಳೆರಡು ಮೂರು ವಾಕ್ಯಂ ಪುರಾಣಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಮಿರ್ಪುದರಿಂದ" ಆದಾಗದೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅದೇ ನೆಪದಿಂದ ಪಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರಿಗೂ ರತ್ನಾಕರನಿಗೂ ಸಂವಾದವು ಬೆಳೆದು ಚರ್ಚೆಯಾಯಿತು. ಕುಪಿತರಾದ ಆಚಾರ್ಯರು ಕವಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಏಳುನೂರು ಶ್ರಾವಕರಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಭಿಕ್ಷೆ ದೊರೆಯ

ದಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ರತ್ನಾಕರನು ತನ್ನ ತಂಗಿಯಿಂದ ಆಹಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾ ಇದ್ದು, ತನಗಾದ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಜಿನಧರ್ಮವನ್ನೇ ಗುರಿಮಾಡಿ ಕೋಪದಿಂದ ವೀರಶೈವಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದನು. "ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಗೆ ಜಾತಿ ಕುಲ ಯಾವುದಾದೊಡಂ ಸಮಮೆಂದು" ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವೀರಶೈವಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಆದರೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಕೋಪವು ಉಪಶಮನವಾಗಲು ಪುನಃ ಜೈನಮತಾವಲಂಬಿಯಾಗಿ ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಂಬಿ ನಡೆದನು.

ಕವಿಯ ವಿಚಾರವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಥೆಯೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಭರತೇಶವೈಭವದ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಚಾರುಕೀರ್ತಿಯೋಗಿಯಿಂದ ಎಳೆವರೆಯದಲ್ಲಿಯೇ ದೀಕ್ಷೆಪಡೆದ ರತ್ನಾಕರನು ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತಾ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯಸಮುದಾಯದಿಂದ ಪರಿವೇಷ್ಟಿತನಾಗಿರಲು, ಕೆಲವು ಕುಹಕಿಗಳು ಮಾತ್ಸರ್ಯದಿಂದ ಆತನು ಮಲಗುವ ಮಂಚದ ಕೆಳಗೆ ಒಬ್ಬ ವೇಶ್ಯೆಯನ್ನು ಬೈಚಿಟ್ಟು ಈತನ ಹೆಸರಿಗೆ ಕಳಂಕವನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಅವಮಾನಿತನಾದ ರತ್ನಾಕರನು ಶಿಷ್ಯರ ಬೇಡಿಕೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿರಾಕರಿಸಿ ನೆಟ್ಟನೆ ನಡೆದು ಹೊಳೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ಜಿನಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಿಲಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆನೆಂದು ಹೇಳಿ, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದು, ಘಟ್ಟದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಶೈವಗ್ರಂಥವೊಂದನ್ನು ಆನೆಯಮೇಲೇರಿಸಿ ಮೆರೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡನು. ಈತನಿಗೆ ಆ ಗ್ರಂಥವು ನೀರಸವೆಂದು ತೋರಲು ಮುಚ್ಚುಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸಾರಿದನು. ಕುಪಿತರಾದ ಜನರು ರಾಜನಲ್ಲಿ ದೂರಿದರು. ರಾಜನು ರತ್ನಾಕರನನ್ನು ಕರೆಸಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು, ಆತನು ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಒಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗಾಗಿ ರಸವೆಂದರೇನೆಂಬುದನ್ನು ಕಾಣಿಸುವುದಾಗಿ ಮಾತು ಕೊಟ್ಟು, ಆ ಅವಧಿಯೊಳಗಾಗಿ ಭರತೇಶವೈಭವವೆಂಬ ಹತ್ತು ಸಹಸ್ರ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಮಹಾಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು, ರಾಜನನ್ನೂ ಆತನ ಸಭಾಸದರನ್ನೂ ಮೆಚ್ಚಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ರಾಜನ ಬೇಡಿಕೆಯಂತೆ ವೀರಶೈವಮತವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದನು. ಆದರೂ ತನ್ನ ಮರಣಾನಂತರ ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆ

ಗಳನ್ನು ಜೈನರೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದನು. ಸಾಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ತಾನು ಮನಸಾ ಜೈನನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದನೆಂಬುದನ್ನೂ, ತಾನು ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದುದು ಒಂದು ಗೋಟಡಿಕೆಯೇ ಹೊರತು ಲಿಂಗ ವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಣಿಸಿದನು.

ಈ ಮೇಲಿನ ಎರಡು ಕಥೆಗಳೂ ಜೈನಮತೀಯನಾದ ಈ ಕವಿಯು ಒಮ್ಮೆ ವೀರಶೈವ ಮತವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದೂ, ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾವ್ಯದ ಮೇಲಿನ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂದ ಭರತೇಶವೈಭವವನ್ನು ಬರೆದನೆಂದೂ ತಿಳಿಸುವವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಕವಿಯ ಕಾಲದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ವಿವಾದಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಮೇಲೆಯೇ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ, ತ್ರಿಲೋಕಶತಕದ ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯವು ಕವಿಯ ಕಾಲವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. "ಮಣಿ ಶೈಲಂ ಗತಿಯಿಂದು ಶಾಲಿಶಕ ಕಾಲಂ ಸಂದಿರಲ್ ತೌಳವಾಂಗಣದೊಳ್ ವೇಣುಪುರಾಂಕದೊಳ್ ಸೃಜಿಸಿದಂ ರತ್ನಾಕರಾರ್ಯಂ" ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗವು ಕವಿಯು ಶಕ ೧೪೭೯ ರಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೫೭ ರಲ್ಲಿ ತ್ರಿಲೋಕಶತಕವನ್ನು ಬರೆದನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇವನ ಕಾಲವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೫೭ರ ಹಿಂದು ಮುಂದಿನದೂ, ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂಚು ಮುಂಚೆ ಬರೆದವುಗಳೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಶಕ ೧೫೮೨ ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೬೦ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಭರತೇಶವೈಭವವು ಮೂಡಬಿದರೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ ಕವಿಯ ಕಾಲವು ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸುವುದೂ ಹೆಚ್ಚು ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

ಕವಿಯ ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ವಾದ ವಿವಾದಗಳೆದ್ದಿವೆ. ಶತಕತ್ರಯಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ರತ್ನಾಕರಶತಕವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಯು ಉಳಿದ ಎರಡು ಶತಕಗಳನ್ನೂ, ಭರತೇಶವೈಭವವನ್ನೂ ಬರೆದ ಕವಿಯಿಂದ ಭಿನ್ನನಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಒಂದು ಮತ. ಈ ಮತದ ಮುಖ್ಯ ಪೋಷಕರು ದಿವಂಗತ ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು. ಅವರ ವಾದಸರಣಿಯಿದು :—

i ಭರತೇಶವೈಭವ, ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಶತಕ, ತ್ರಿಲೋಕಶತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರ, ಮಂದರ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಚಿದಂಬರಪುರುಷ, ನಿರಂಜನಸಿದ್ಧ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಶೃಂಗಾರಕವಿ ಹಂಸ ರಾಜಕೃತವಾದ ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಶತಕದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ii ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯ ಗುರು ಚಾರುಕೀರ್ತಿ ; ಹಂಸರಾಜನ ಗುರು ದೇವೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿ.

iii ದೇವಚಂದ್ರನು ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯ ಗುರು ಮಹೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿ ಯೆಂದು ಹೇಳಿರುವನಾದರೂ ಅವನು ಹೇಳುವಂತೆ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯೂ (1557) ದ್ವಾದಶಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆಯ ಕರ್ತೃ ವಿಜಯಣ್ಣನೂ (1448) ಸಮ ಕಾಲೀನರು ಎಂಬ ನುಡಿ ನಂಬಲರ್ಹವಾದುದಲ್ಲ. ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯೇ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೇವಚಂದ್ರನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಂಬು ವುದೇಕೆ? ಒಂದು ಪಕ್ಷ ನಂಬಿದರೂ ಮಹೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿ ದೇವೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ.

iv ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದ ೨೪ನೆಯ ಸೂತ್ರದ ಕೆಳಗೆ ಕೇಶಿ ರಾಜನು ಹಂಸರಾಜನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಪೂರ್ವಕವಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಆ ಹಂಸರಾಜನೆಂಬುವನು ಬಹುಶಃ ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಶತಕದ ಕರ್ತೃವಾಗಿರ ಬೇಕು.

v ರತ್ನಾಕರನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕವಿಯನ್ನೂ ಹೆಸರಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕವಿರಾಜಹಂಸನು ಅಗ್ಗಳ, ಮಧುರ, ಇತ್ಯಾದಿ ಕವಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

vi ಶತಕತ್ರಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ಶಾಂತಿರಾಜಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರ ಶತಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಗದ್ಯವನ್ನು ಉಳಿದೆರಡು ಶತಕಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿಚರಿತ್ರೆಕಾರರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಯಾವ ಆ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಗದ್ಯಭಾಗವು ಕಂಡುಬರು ವುದಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಎದುರು ಪಕ್ಷದವರು ಮೇಲಿನ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಇದುವರೆಗೆ ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಅವರ ಪ್ರತಿವಾದವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು ಇಷ್ಟು ಹೇಳಬಹುದು.

i ಶೃಂಗಾರಕವಿ ಹಂಸರಾಜನೆಂಬುದು ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯ ಒಂದು ಬಿರುದೇ ಹೊರತು, ಆ ಹೆಸರಿನ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕವಿಯಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಜಹಂಸ ಅಥವಾ ಹಂಸರಾಜನೆಂದರೆ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ಅರ್ಥ. ಶೃಂಗಾರಕವಿರಾಜ ಹಂಸನೆಂದರೆ ಶೃಂಗಾರಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದವನು ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಭರತೇಶವೈಭವವನ್ನು ಓದಿದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕವಿಯು ಈ ಬಿರುದಿಗೆ ಹೇಗೆ ಪಾತ್ರನೆಂಬುದು ಕಂಡು ಬರದೇ ಇರಲಾರದು.

ii ದೇವಚಂದ್ರನ ಕಥೆಯನ್ನು ದಂತಕಥೆಯೆಂದು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಆ ಕಥೆಯ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಿದೆ. ಕಥೆಯೆಂದಮೇಲೆ ಸತ್ಯದಮೇಲೆ ಅಸತ್ಯದ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಬಳಿಯಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ರತ್ನಾಕರನ ಗುರುವಿನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ ಅವನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ಮಹಾಕಾರ್ಯವೇತರದು? ಕವಿಯು ಸೂರ್ಯವಂಶದ ರಾಜಕುಮಾರನೆಂದು ದೇವಚಂದ್ರನು ಹೇಳಿರುವ ಮಾತು ಸುಳ್ಳೆ? ಕವಿಯೇ ಭರತೇಶವೈಭವದಲ್ಲಿ ತಾನು ಸೂರ್ಯವಂಶಜನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಮಹೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿ, ದೇವೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿಗಳೆಂಬುವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕವಿಗಳೆಂದು ಸಾಧಿಸ ಹೊರಟರೆ, ದೇವನೂರೂ, ಸುರಪುರವೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯೆಂದು ಹೂಡುವ ವಾದವಂತೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೇ?

iii ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣಕಾರನು ಹೇಳುವ ಹಂಸರಾಜನು ಶೃಂಗಾರಕವಿಹಂಸರಾಜನಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರಬೇಕು. ಹಂಸರಾಜನು ಬರೆದಿರುವ ಗ್ರಂಥವು ಇನ್ನೂ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರದೇ ಗುಪ್ತ ಸುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಕಣ್ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಗ್ರಂಥವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದೇ ಅಲ್ಲ.

iv ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಶತಕದ ಕರ್ತೃವು ರತ್ನಾಕರನೇ ಇರಬೇಕೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣ ಗ್ರಂಥದ ಆಂತರಿಕ ಪ್ರಮಾಣ. ರತ್ನಾಕರನ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಪದ್ಯಭಾಗಗಳು ರತ್ನಾಕರ

ಶತಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.*

v ರತ್ನಾಕರನು ವೀರಶೈವನಾಗಿ ಪುನಃ ಜೈನಮತವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದಮೇಲೆ ಇವನಿಗೆ ಬೇರೊಬ್ಬ ಗುರು ಸಿಕ್ಕಿರಬಹುದು. ಆತನೇ ಮಹೇಂದ್ರ

ಶತಕತ್ರಯದ ಪೀಠಿಕೆ.

*ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರ ಶತಕ

ಸಿಲೆಯೊಳ್ ಸುವರ್ಣ
ಮರಲೊಳ್ ಸೌರಭ್ಯ ಮಾ
ಕ್ಷೀರದೊಳ್ ನರುನ್ಸೆ
ಕಾಷ್ಠದೊಳಗ್ನಿ ಯಿರ್ಪ
ತೆರದಿಂದೀ ಮೆಯ್ಯೊ
ಳೊಂದಿರ್ಪನು.
ಬಿಸಿಲಿಂ ಕಂದದ ಬೆಂಕಿಯಿಂ
ಸುಡದ ನೀರಿಂ ನಾಂದದುಗ್ರಾಸಿ
ಛೇದಿಸಲುಂ ಬಾರದ ಚಿನ್ಮಯಂ
ಮರೆದು ತನ್ನೊಳ್ಪಂ ಪರ
ಧ್ಯಾನದಿಂ ಪಸಿವಿಂದೀ ಬಹು
ಬಾಧೆಯಿಂ ರುಜೆಗಳಿಂ
ಕೇಡಾಗುವೀ ಮೈಗೆ ಸಂದಿಸಿದಂ

ಭರತೇಶವೈಭವ

ಕನಕ ಕಲ್ಲೊಳಗೆ
ಕಾಷ್ಠದೊಳಗ್ನಿ ಪಾಲೊಳ
ಗನುನಿಡಿದಾಜ್ಯವಿಪ್ಪಂತೆ
ತನುವಿನೊಳಿಹನಾತ್ಮಂ.
ನೀರಿಂದ ನೆನೆಯ ಕಿಚ್ಚಿಂದ
ಬೇಯನು ಖಡ್ಗಧಾರೆಗೆ
ಸಂಧಿಸನಾತ್ಮ, ನೀರು
ಕಿಚ್ಚಾಯುಧ ರುಜೆಗಳ
ಬಾಧೆ ಶರೀರಕೆ.

ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯೆ ಕಲ್ಪವಲ್ಲಿ

ನಳಿನೀ ನಾಳಕೆ ಮೂಲದಿಂ
ತುದಿವರಂ ಸಂಪೂರ್ಣದಿಂ
ಸ್ವಚ್ಛದಿಂದೊಳಗೆಂತಿರ್ಪುದು
ತಂತುವಂತೆ ನರರ್ಗಂ
ಕೆಂಬಜ್ಜೆಯಿಂ ನೆತ್ತಿ
ಮುಟ್ಟಲತೆಂತಪ್ಪದೆ ಮೂರ್ತಿ
ತುಂಬಿ ಪಳುಕಿಂಗೆಯ್ದಿರ್ಪ
ನಿಮ್ಮೊಂದು ನಿರ್ಮಳ ಬಿಂಬೋ
ಪಮನಾತ್ಮನಿರ್ದಪಂ.

ಕವಿತೆಯೆಂಬುದು ಕಲ್ಪತರು

ಅಂಬುಜನಾಳಕೆ ಮೊದಲಿಂದ
ತುದಿ ಮುಟ್ಟ ತುಂಬಿನೂಲಿರ್ಪ
ರೀತಿಯೊಳು ಕೆಂಬಜ್ಜೆಯಿಂದ
ಮಸ್ತಕ ಮುಟ್ಟ ಜೀವ ಮೈ
ತುಂಬಿಹನು.

ಕೀರ್ತಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಎರಡನೆಯ ಬಾರಿ ಜೈನಮತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಶತಕವನ್ನು ಬರೆದನೆಂದು ನಾವು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ ಮಹೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿರುವುದು ನ್ಯಾಯವಾಗಿಯೇ ತೋರುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಕವಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಗುರುಗಳಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ವೀರಶೈವಮತಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಚಾರುಕೀರ್ತಿ, ಎರಡನೆಯ ಬಾರಿ ಜೈನನಾದಮೇಲೆ ಮಹೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿ.

ಮೇಲಿನ ವಾದವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಜೀವನವನ್ನು ಅವನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಊಹಿಸಿ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು. ಈತನು ಹಲವುಕಾಲ ಅತ್ಯಂತ ಸುಖಿಯಾದ ಸಂಸಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ಅನಂತರ ವರ್ಣಿ ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಭರತೇಶವೈಭವವನ್ನು ಬರೆದಾಗಲಂತೂ ಈತನು ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಬಹು ಸಾಹಸದ ಮಾತೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಭರತೇಶವೈಭವವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುವಾಗ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸೋಣ.

ರತ್ನಾಕರನು ಜೈನಾಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವನ್ನು ಓದಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಕವಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಇವನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿರಬೇಕು. ಅಂತೂ ಇವನು ಬಹು ಸುಸಂಸ್ಕೃತನಾದ ಕವಿ. ದೈವದತ್ತವಾದ ಪ್ರತಿಭೆ, ಧರ್ಮಾನುರಾಗ, ಇವುಗಳು ಇವನ ಜೀವದ ಉಸಿರು.

ಭರತೇಶವೈಭವ—ಗ್ರಂಥದ ಮೂಲ

ರತ್ನಾಕರನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಭರತೇಶವೈಭವವು ಕವಿತಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನಾರ್ಹವಾದುದು. ಅದ್ಭುತವಾದ ಈ ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ವೃಷಭ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಒಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳುಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರೈಸಬೇಕಾದರೆ, ಅವನ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯು ಅಸಾಧಾರಣವಾದುದಾಗಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಕಥೆಯು ಕವಿಯ ಸ್ವಕಪೋಲಕಲ್ಪಿತವಾದುದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಭರತನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ಜೈನಕವಿಗಳಂತೆ ಇವನಿಗೂ ಜಿನಸೇನನ 'ಪೂರ್ವಪುರಾಣ'ವೇ ಮೂಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟಕರ್ತೃಕವಾದ 'ಬಾಹುಬಲಿಪುರಾಣ' ವು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಅಥವಾ ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನದ

ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಾಂಗತ್ಯದ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಕನ್ನಡದ ಕವಿಯಾದ ಆದಿಪಂಪನು 'ಆದಿಪುರಾಣ' ದ 'ದಿಗ್ವಿಜಯ ಪ್ರಕರಣ' ದಲ್ಲಿ ಭರತ ಬಾಹುಬಲಿಗಳ ಆಖ್ಯಾನವನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದನು. ಆದರೂ ಭರತನನ್ನೇ ಕಥಾನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಯು ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಗೇ ಸಿರ್ವಿವಾದವಾಗಿ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದು.

ಕವಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರಿರುವಂತೆ ಅವನ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೂ ಹಲವು ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭರತೇಶವೈಭವನೆಂದು ಕರೆದರೂ ಭರತೇಶ ಸಂಗತಿ, ಅಣ್ಣಾಳ ಚರಿತೆ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೂ ಕೆಲವರು ಹೆಸರಿಸುವುದುಂಟು. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಭೋಗವಿಜಯ, ದಿಗ್ವಿಜಯ, ಯೋಗವಿಜಯ, ಮೋಕ್ಷವಿಜಯ, ಅರ್ಕಕೀರ್ತಿವಿಜಯ ಎಂದು ಐದು ಭಾಗಗಳಾಗಿದೆ. ರಾಜಾವಳಿಯ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಬತ್ತುನಾಲ್ಕು ಸಂಧಿಗಳು ಶೋಭನಸಂಧಿಗಳಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಬರೆದಿಡುವ ಪರಿಪಾಟು ತಪ್ಪಿ ನಷ್ಟವಾಗಿಹೋಗಿವೆ. ಈಗ ಎಂಬತ್ತು ಸಂಧಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿವೆ.

ಕಥಾ ಸಾರ

ಭರತಭೂತಳಕ್ಕೆ ಸಿಂಗರವಾದ ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರದಲ್ಲಿ ಪುರುಪರಮೇಶ್ವರ ಪ್ರಥಮ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಹಿರಿಯ ಕುಮಾರನೂ, ಹದಿನಾರನೆಯ ಮನುವೂ, ಪ್ರಥಮ ಚಕ್ರೇಶ್ವರನೂ ಆದ ಭರತಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಉದಯದಲ್ಲಿಯೇ ಎದ್ದು ದೇವತಾರ್ಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ತನ್ನ ಒಡ್ಡೋಲಗವನ್ನು ನೆರಹಿ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದವರೆಗೂ ಕವಿಗಾಯಕರ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಅನಂತರ ಮಸಿಭುಕ್ತಿನಿಯಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಸಹಸ್ರಾರು ರಾಣಿಯರೊಂದಿಗೆ ಉಳಿದ ದಿನವನ್ನು ಭೋಗಯೋಗಗಳ ಸಾಮರಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಳೆವುದು ಆತನ ದಿನಚರಿ. ಆತನಿಗೆ ಭೂಭಾರವನ್ನು ತಾಳಿ ಮನೆನೆಂಬ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ; ಒಂದರ ಮೇಲೂ ಕಾಮುಪಿಲ್ಲ, ಆಲಸ್ಯವಿಲ್ಲ. ವಿಸ್ತಾರವಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಸುಕ್ಷೇಮದಿಂದ ಆಳುತ್ತಿರಲು ಒಮ್ಮೆ ದಿಗ್ವಿಜಯ ಸೂಚಕವಾದ ಚಕ್ರರತ್ನವು ಶಸ್ತ್ರಾಲಯದಲ್ಲಿ ಉದಿಸಿತು. ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದ

ಇದನ್ನರಿತ ಭರತನು ದಿಗ್ವಿಜಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟು ರಾಜರುಗಳೆನ್ನೆಲ
ಜಯಿಸಿ ಭೂಚರ ಖೇಚರ ಸ್ತ್ರೀರತ್ನಗಳನ್ನೂ, ಕಪ್ಪಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಪ
ದನು. ಭರತನು ಯುದ್ಧಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರೂ ಆತನಿಗೆ ಅದ
ಕಾತುರತೆಯಾಗಲಿ ಭೀತಿಯಾಗಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲ. ಶಿಟ್ಟಿಯಿಳಿದಲ್ಲಿಯೆ
ಪಟ್ಟಣನೆಂಬಂತೆ, ಆತನ ಸಂಸಾರವು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಿ
ತಂಕವಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆತನು ಹಲವು ಸ್ತ್ರೀಯ
ರನ್ನು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಆತನ ಕುಮಾರರಲ್ಲಿ ಹಲವರಿಗೆ ಲಗ
ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ತೊಂಬತ್ತಾರು ಸಹಸ್ರ ರಾಣಿಯರಲ್ಲಿ ಹಲವರ
ಸುಕುಮಾರರನ್ನು ಹೆರುತ್ತಾರೆ. ವಿವಾಹೋತ್ಸವ ಪುತ್ರೋತ್ಸವಗಳ ಮಧ
ದಲ್ಲಿ ದಿಗ್ವಿಜಯಕಾರ್ಯವೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಕೊನೆಗಾಣಿಸುತ್ತದೆ
ಷಟ್ಖಂಡಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಭರತನು ಉತ್ಸಾಹಪೂರ್ಣವಾದ ತನ್ನ ಪರಿವಾ
ರದೊಂದಿಗೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸೂಚ
ಸುತ್ತಾ ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಚಕ್ರರತ್ನವು ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆಗೆ ಮುಂದ
ವರಿಯದೆ ನಿಂತುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ತಮ್ಮನಾದ ಭುಜಬಲಿಯು
ಆತನ ಚಕ್ರವರ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪದೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ದಯಾಳು
ವಾದ ಭರತನು ತಮ್ಮನೊಡನೆ ಹೋರದೆ, ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ಆತನನ್ನು
ಸೋಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಬಾಹುಬಲಿಯು ಕೃತಕಾರ್ಯಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂ
ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಯೋಗಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಘೋರ
ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಈತನಿಗೆ ಆತ್ಮಸಿದ್ಧಿಯಾಗದಿರಲು, ಭರತನು ತನ್ನ ತಂದೆ
ಯಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನರಿತು, ಭುಜಬಲಿಯ ಮನಃಕಷಾಯವನ್ನು
ತೊಲಗಿಸಿ ಆತ್ಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಭರತನ ತಾಯಿ
ಯಾದ ಯಶಸ್ವತೀದೇವಿಯು ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದು ಕಂತಿಯಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ
ಮುಂದೆ ಭರತನ ಮನಸ್ಸು ಆಮುಷ್ಮಿಕದ ಕಡೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಾಗುತ್ತದೆ. ರಜ
ತಾದ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದ ಜಿನನಿವಾಸದ ಮುಖವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಹಳ ವಿಜೃಂಭ
ಣೆಯಿಂದ ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಿ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾನೆ. ಇದ್ದ
ಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಭರತನ ನೂರ್ವರು ಮಕ್ಕಳು ಜಿನದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿ ಸನ್ಯಾಸಿ
ಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಿಂತಿತನಾದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಸಮವಸ

ಣವಲ್ಲಿದ್ದ ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ತೀರ್ಥೇಶಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮರುದಿನವೇ ಆತನ ತಂದೆಯಾದ ಆದಿತೀರ್ಥಂಕರ ವೃಷಭನಾಥನು ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದ ಭರತನು ಒಂದು ದಿನ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ತನಗೆ ನರೆಗೂದಲು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ವೈರಾಗ್ಯಪರನಾಗುತ್ತಾನೆ; ಮಗನಾದ ಅರ್ಕಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಟ್ಟಗಟ್ಟಿ ಸ್ವಮಹತ್ವದಿಂದ ತೈಜಸ ಕಾರ್ಮಣ ತನುಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಕೈವಲ್ಯಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮುಗಿಯಬೇಕಾಗಿದ್ದ, ಭರತೇಶವೈಭವ ಕಾವ್ಯವು, ಹಾಗಾಗದೆ ಇನ್ನು ಮುಂದುವರಿದು ಅರ್ಕಕೀರ್ತಿಯೂ ಆತನ ತಮ್ಮ ಆದಿರಾಜನೂ ದೀಕ್ಷೆಪಡೆದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಂದ 'ಅರ್ಕಕೀರ್ತಿವಿಜಯ' ದೊಡನೆ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ.

ಕಥಾವಸ್ತು

ಈ ಕಥೆ ಬಹಳ ಹಳೆಯದು; ಜೈನರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾದುದು. ಭರತನು ಆದಿತೀರ್ಥಂಕರನ ಮಗ. ಪುರುದೇವನು ಅರವತ್ತುಮೂವರು ಶಲಾಕಾಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗ. ಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಥಮ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಬರೆದು, ಉಳಿದ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹ್ರಸ್ವಾವೇಶವನ್ನು ತರುತ್ತಾರೆ. ಆತನ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯಂತೆಯೇ ಉಳಿದವರ ಚರಿತ್ರೆಯೂ ಇರುವುದು ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರ ಕಾರಣವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಪ್ರಥಮ ಚಕ್ರಿಯ ಜೀವನವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ, ಉಳಿದ ಚಕ್ರಿಗಳ ಜೀವನವನ್ನು ಮೊಟಕಾಗಿಯೂ ವರ್ಣಿಸುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಈತನ ಜೀವನವು ಉಳಿದವರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಇದುವರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವವುಗಳಲ್ಲಿ ಭರತೇಶನ ಜೀವನವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯ ಪುಸ್ತಕವೆಂದರೆ ಜಿನಸೇನನ ಪೂರ್ವಪುರಾಣ. ಆದಿತೀರ್ಥಂಕರನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತದ ಅನಂತರ ತನ್ನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಥಮ ಪುತ್ರನಾದ ಭರತನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲೂ, ಎರಡನೆಯವನಾದ ಬಾಹುಬಲಿಯು ಪೌದನಪುರದಲ್ಲಿಯೂ

ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಭರತನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಪದವಿಯ ಸೌಖ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಪ್ರಥಮಚಕ್ರಿಯೆಂಬ ತನ್ನ ಹೆಸರು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವಂತೆ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಜಯಿಸಿ, ತಮ್ಮನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಅವನನ್ನು ಉಪಾಯದಿಂದ ಗೆದ್ದು, ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದು, ತಂದೆಯ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಕಡೆಗೆ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದ ತನ್ನ ನರೆಗೂದಲನ್ನು ಕಂಡು, ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಜಿನಸೇನನು ಭರತನ ಹಿಂದಿನ ಜೀವನವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿಲ್ಲ; ದಿಗ್ವಿಜಯದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅವನ ಜೀವನ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ, ಜಿನಸೇನನ ಪೂರ್ವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಆತನು ಪಟ್ಟ ಸುಖಗಳನ್ನೂ ಭೋಗವಿಲಾಸಗಳನ್ನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿಲ್ಲ. ಜಿನಸೇನನ ನಂತರ ಬಂದ ಕವಿಗಳೂ ಅವನನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿದರು. ಧಾರ್ಮಿಕಕಥೆಯಾದುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಬದಲಾಯಿಸುವ ಹಕ್ಕು ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಪಂಪನಂತಹ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯೂ ಕೂಡ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ಭಾಷಾಂತರಕಾರನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯವನ್ನು ಬರೆದ ಈ ಕವಿ ತನ್ನ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಕಡೆ ಜಿನಸೇನನ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಹೆಣೆದು ತನ್ನ ಚಂಪೂವಿನಲ್ಲಿಡಲು ಸಹ ಆತನು ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. ಚಾವುಂಡರಾಯನೂ ಅಷ್ಟೆ. ಇವನ ನಂತರ ಬರೆದವನು ರತ್ನಾಕರ. ಈತನೂ ಅಷ್ಟೆ. ಭರತನ ದಿಗ್ವಿಜಯ, ಚಕ್ರರತ್ನದ ನಿಲ್ಲುವಿಕೆ, ಬಾಹುಬಲಿಯ ಉಪಾಖ್ಯಾನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮೂಲದಲ್ಲಿದ್ದುವುಗಳೇ. ಧರ್ಮಗ್ರಂಥದ ಕಟ್ಟುಪಾಡು ಇವನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿ ಮುಖ್ಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಸಿದೆ.

ಕವಿಯು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳು.

ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಕವಿಗೆ ಒಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದೆ. ಜಿನಸೇನನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗುವವರೆಗೆ ಭರತನ ಜೀವನವು ಹೇಗೆ ರಸಮಯವಾಗಿ

ತ್ರೆಂಬುವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಪಂಪನೂ ಅನಾವಶ್ಯಕವೆಂದು ಕೈಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಬಿಟ್ಟ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಕರನು ಸೊಗಸಾದ ಕಾವ್ಯ ವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಇದೇ ಇವನ ಕಾವ್ಯದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಭಾಗ. ಕಾವ್ಯದ ಐದು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಈ 'ಭೋಗವಿಜಯ' ವನ್ನು ಸ್ವಂತವಾಗಿ ರಚಿಸ ಹೊರಟಿರುವ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಭರತನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹಿಂದಿನವರು ಯಾರೂ ರತ್ನಾಕರನಂತೆ ಐದು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬರೆದಿಲ್ಲ. ರತ್ನಾಕರನು ಹೀಗೆ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದು ಕಾರಣವಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಜೈನಕವಿಗಳು ಜೈನ ಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಪಂಚಕಲ್ಯಾಣಗಳನ್ನು ಬರೆ ಯುವುದು ಸಂಪ್ರದಾಯ. ಭರತನು ತೀರ್ಥಂಕರನಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಸಂಪ್ರ ದಾಯಬದ್ಧವಾದ ಪಂಚಕಲ್ಯಾಣಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತರುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೂ, ಭರತನು ಸಿದ್ಧಜೀವಿ, ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡವನು ; ಆದ್ದರಿಂದ ಪಂಚಕಲ್ಯಾಣಗಳಿಗೆ ಅರ್ಹ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಕಥಾನಾಯಕನಿಗೇ ಪ್ರತ್ಯೇ ಕವಾದ ಪಂಚಕಲ್ಯಾಣಗಳನ್ನು ಕವಿಯು ಸಾಧಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವಂತೆ ತೋರು ತ್ತದೆ.

ತೀರ್ಥಂಕರನ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಆತನ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಸುಖ ಭೋಗಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವುದು ಪ್ರಥಮ ಕಲ್ಯಾಣ. ರತ್ನಾಕರನು ಭರತನ ಭೋಗಜೀವನವನ್ನು 'ಭೋಗವಿಜಯ' ದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿ ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ತೀರ್ಥಂಕರನು ಭೋಗಿಸುವುದು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯಾದರೆ ಚಕ್ರಿಯು ಭೋಗಿಸುವುದು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ. ಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಏನೂ ತಾರ ತಮ್ಯವಿಲ್ಲ. ಭೂಲೋಕದ ಸೌಖ್ಯವು ಸ್ವರ್ಗಸೌಖ್ಯದ ನೆತ್ತಿಯಮೇಲೆ ಮೆಟ್ಟಿದಂತಿದೆ. ಜಿನಸೇನನು ಭರತನ ಜನನ ಕೌಮಾರ್ಯ ಬಾಲ್ಯಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಇವನ್ನು ರತ್ನಾಕರನು ತಿಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇವನ್ನು ಖಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲು ರತ್ನಾಕರನಿಗೆ ತಾಳ್ಮೆಯಿಲ್ಲ. ಜಿನಸೇನ, ಪಂಪರಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ಅರಿತಿ ದ್ದಾರೆ ; ತಾನು ಹೇಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಅವನ

ಭಾವನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕಥೆಯನ್ನು ಮಧ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ನೇರವಾಗಿ ಭರತನ ಭೋಗಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕುತ್ತಾನೆ. ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಯಾವ ಕವಿಯೂ ಕೈಯಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ರತ್ನಾಕರನು ಯಾವ ಹಿಂದಿನ ಕವಿಗೂ ಋಣಿಯಲ್ಲ.

ಎರಡನೆಯದಾದ ದಿಗ್ವಿಜಯ ಪರ್ವವು ಮುನಿಮಾರ್ಗೋಕ್ತವಾದುದು; ಕವಿಯ ಸ್ವಂತವಾದ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲ. ಇದು ದ್ವಿತೀಯಕಲ್ಯಾಣ. *

ಮೂರನೆಯ ಕಲ್ಯಾಣವೆಂದು ಕವಿ ಭಾವಿಸಿರುವುದು 'ಯೋಗ ವಿಜಯ'. ದಿಗ್ವಿಜಯವಾದ ಮೇಲೆ ಭರತನು ಜೈನಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ತನ್ನ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕ್ಲಿಷ್ಟವೂ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವೂ ಆದ ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಸುಲಿದ ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣಿನಂತೆ ಮಾಡಿಟ್ಟಿರುವ ರತ್ನಾಕರನ ಕೈವಾಡವು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಪಂಚಕಲ್ಯಾಣಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, 'ಅರ್ಕಕೀರ್ತಿ ವಿಜಯ' ವನ್ನು ಭರತೇಶವೈಭವದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದುದರ ಔಚಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಎಡೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಜಿನಸೇನನ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಅರ್ಕಕೀರ್ತಿಯ ಚರಿತ್ರೆಯು ಕಂಡುಬರುವುದಾದರೂ ಅಲ್ಲಿ

---

*ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಭರತ–ಬಾಹುಬಲಿಗಳ ಆಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಕೆಲವು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಕಥಾನಾಯಕನನ್ನು ಉದಾತ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಇದು ಆವಶ್ಯಕವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ತೋರಿರಬೇಕು. ಇತರ ಕಾವ್ಯಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಭರತನು ಬಾಹುಬಲಿಯೊಡನೆ ಮಾಡಿದ ಜಲಯುದ್ಧ, ದೃಷ್ಟಿಯುದ್ಧ ಇತ್ಯಾದಿ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಲುವನು. ಬಾಹುಬಲಿಯು ಭರತನಿಗಿಂತಲೂ ಹಲವು ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಸತ್ವಶಾಲಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ. ಈತನ ಸತ್ವದ ಪ್ರಭೆಯಲ್ಲಿ ಭರತನು ತೇಜೋಹೀನನಾಗಿ ತೋರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಭರತನನ್ನು ಮಹಾನುಭಾವನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಈತನ ಬಾಯಿಂದ ಬರುವ ಒಂದು ಸವಿನುಡಿಯೇ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸಿ ಕಾಲ್ಗೆರಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಅಪ್ರೇಷ್ಟದ ಮಾತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮೀರಿ ಜಗದ್ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದ ತನ್ನಣ್ಣನಿಗೆ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ನಿಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ದಗ್ಧನಾಗಿ ದೀಕ್ಷಾಬದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಅದಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ರತ್ನಾಕರನು ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯು ಅನುಚಿತವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅರ್ಕಕೀರ್ತಿಯ ಮದುವೆ, ಅವನ ಸುಖಭೋಗಗಳು ಮುಂತಾದುವು ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಕಡೆಯ ಭಾಗವು ಮೋಕ್ಷವಿಜಯ. ಮುಕುರದಲ್ಲಿ ಪಲಿತವನ್ನು ಕಂಡ ಭರತಚಕ್ರೇಶ್ವರನು, ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ದೀಕ್ಷೆ ವಹಿಸಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಹೊರಟು ತನ್ನ ತಂದೆಯಿಂದಲೇ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದನು.

ಕವಿಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿ

'ಗಣನೆಯಿಲ್ಲದ ಸುಖದೊಳೋಲಾಡಿ' ದವನು ಕಥಾನಾಯಕ, ಎಂಬುದನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕವಿಯು ಭೋಗವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬೆಳಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವರ್ಣನೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಬಿತ್ತು ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ಪಂಪನು ಭರತನಿಗೆ ತೊಂಬತ್ತು ಸಾವಿರ ಹೆಂಡಿರಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಜಲಕೇಳಿ ಕೌಮುದೀವಿಹಾರಗಳೂ ಪಂಪನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ರತ್ನಾಕರನು ಆ ಸುಖಭೋಗಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ, ರಸವತ್ತಾಗಿ, ಪ್ರತಿಭಾಯುತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಕವಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಧಾರ್ಮಿಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಪ್ರಚೋದಿತರಾದವರು. ಇಬ್ಬರ ಆಶಯವೂ ಧರ್ಮತತ್ವಬೋಧನೆ. ಆದರೆ ತತ್ವಬೋಧನೆಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳದೆ ಕಾವ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ; ಧರ್ಮದ ಆವರಣಕ್ಕೆ ಭರತಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಆಧಾರಭೂತವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಭರತೇಶವೈಭವವನ್ನು ಓದುವಾಗ, ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುವಾಗ, ಈ ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿಯು ನಮ್ಮ ದೃಕ್ಪಥದಿಂದ ದೂರವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಕಾವ್ಯ–ಧರ್ಮಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಭರತನು ಧರ್ಮವೀರ; ಅವನಲ್ಲಿ ಕವಿಗೆ ತುಂಬ ಭಕ್ತಿಯಿದೆ. ತನ್ನ ಕಥಾನಾಯಕನು ಜೈನರಿಗೆಲ್ಲಾ ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯನೆಂದು

ಅವನು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಭಾವಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಆಶಯ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಭರತನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಜೈನಪುರಾಣವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಶುಷ್ಕವೇದಾಂತವು ಫಲಕಾರಿಯಾಗದೆಂದು ಬಗೆದು ಇಹಲೋಕದ ಭೋಗೋಪಭೋಗಗಳ ಅಡಿಗಲ್ಲ ಮೇಲೆಯೇ ತನ್ನ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಭವ್ಯವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪಂಪ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ವಚಿತ್ತಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ ; ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕವಿಯು " ಕೀರ್ತಿಯ ಬಯಸಿ " ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಉಸಿರಿದವನಲ್ಲ. "ಧ್ಯಾನಕೆ ಬೇಸರಾದಾಗ ತನ್ನಾತ್ಮಲೀಲಾನುವೃದ್ಧಿಗೆ ಪೇಳ್ದೆನೈಸೆ" ಎಂದು ತನ್ನ ಕೃತಿನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಓದಬೇಕು ಎಂಬ ಆಗ್ರಹವು ಸಹ ಕವಿಗಿಲ್ಲ. 'ಬೇಕಾದರಾಲಿಸುವುದು, ಬೇಡವಾಗೆ ಪರಾಕುಮಾಡುವುದೆನಗಲ್ಲಿ, ವ್ಯಾಕುಲವಿಲ್ಲ ಸಂತಸವಿಲ್ಲ ನಾನು ನಿರಾಕಾಂಕ್ಷಿ' ಎಂದು ಘಂಟಾಘೋಷವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಭರತನ ಆತ್ಮವು ಹೇಗೆ ವೃದ್ಧಿಹೊಂದಿ ವಿಕಸಿತವಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಅದು ತನ್ನ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾದರೆ ಸಾಕು, ಎಂಬುದೇ ಕವಿಯ ಹೆಬ್ಬಯಕೆ.

ಉದಾತ್ತವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸತ್ವೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸುಂದರವಾದ ಶೃಂಗಾರರಸವನ್ನು ಭವ್ಯವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತೋರಿಸಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ ಕವಿ. ಅಂತಹ ಶೃಂಗಾರಪೂರಿತವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಸಮಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಶೃಂಗಾರರಸ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯೆಂಬುದು ಕತ್ತಿಯ ಮೇಲಿನ ಸಾಮಿಗಿಂತಲೂ ಕಷ್ಟ. ಅತ್ತ ಪುಲಿ, ಇತ್ತ ದರಿ, ಎಂಬಂತಿರುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದವನ ಸ್ಥಿತಿ. ಆದರೆ ರತ್ನಾಕರನು ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿ 'ಸೈ' ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಕೆಟ್ಟಜನರ ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸು ಕೆಡದಿರಲೆಂದು ಮಹಾತ್ಮನಾದ ತನ್ನ ಕಥಾನಾಯಕನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ತಂದು ಅದನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ಆದರ್ಶವಾಗಿ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ರತ್ನಾಕರನೇ ಹೇಳುವಂತೆ

ಶೃಂಗಾರಕಾಗಿ ಕಷ್ಟರ ಕಥೆಗೇಳ್ದು ಜ।
ನಂಗಳು ಕೆಡಬೇಡವೆಂದು।
ಲಿಂಗಸುಖಿಯ ಮೋಕ್ಷಸುಖಿಯ ಕಾವ್ಯವನಿಷ್ಟು।
ಶೃಂಗಾರ ಕಟ್ಟಿ ಪೇಳಿದೆನು॥
ದುರುಳರ ಪಾದರಿಯರ ನೀಚಸತಿಯರ।
ವಿರಚಿಸಿತಿಲ್ಲ ಸಿಂಗರಕೆ।
ಭರತಚಕ್ರಿಯ ಪೇಳ್ದನವರ ಪೆಂಡಿರ ಪೇಳ್ದೆ।
ಸ್ಮರಿಸಿದರೆಲ್ಲರ್ಗೆ ಪುಣ್ಯ.॥

ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಒಡಮೂಡಬೇಕಾದ ಸೂಳೆಗೇರಿಯ ವರ್ಣನೆ, ಚಂದ್ರಿಕಾವಿಹರಣ, ಲಘುಶೃಂಗಾರ ಇವುಗಳು ಬಾರದೆ "ಪೋಕರು ನಾಲ್ಕೆಂಟು ಮಂದಿ ಚಿತ್ತದೊಳರೆ ವ್ಯಾಕುಲಬಟ್ಟ" ರೂ ಪಡಲಿ. "ಅಳಿದೊಡಂ ಉಳಿದೊಡಂ ಬಟ್ಟೆದೋರಿಪ ರಸಭರಿತಂ ಚರಿತವೈಸೆ" ಎನ್ನುವಂತಾಗಿದೆ, ರತ್ನಾಕರನ ಕಾವ್ಯರತ್ನ.

ರತ್ನಾಕರನಿಗೆ ಭರತೇಶನಲ್ಲಿ ಗೌರವವಿರುವುದು ಅವನು "ರಾಜರ್ಷಿ" ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ. ತನ್ನ ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ಹಲವು ರಾಜರ ಜೀವನವು ಇವನಿಗೆ ಸರಿಬೀಳದೆ ಆದರ್ಶರಾಜನೊಬ್ಬನ ಜೀವನಚರಿತ್ರವನ್ನು ಅವರ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಜೀವನದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ಕೈಹಾಕಿರಬಹುದು. ರತ್ನಾಕರನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ರಾಜರ್ಷಿ ಎಂದರೆ ಹೀಗಿರಬೇಕು :—

ರಾಜಶ್ರೀಯೊಳನೇಕ ಕಾಮಿನಿಯರುಂಟಾಳಾಪ ನೃತ್ಯಂಗಳುಂ.
ಟಾ ಜಿಹ್ವಾರುಚಿಯುಂಟು ಕಾಮಿಸಿದವೆಲ್ಲಾ ವುಂಟು ವುಂಟಾದೊಡಂ।
ರಾಜೀವಂ ಕೆಸರಲ್ಲಿ ಯಳ್ದದವೊಲಿದ್ದೂರ್ಧ್ವಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟೊಡಾ
ರಾಜಂ ರಾಜನೆ ತಾನೆ ರಾಜಋಷಿಯೈ ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಾ।

ರತ್ನಕರಾಧೀಶ್ವರ ಶತಕ.

ಈ ಆದರ್ಶರಾಜರ ಜೀವನವನ್ನು ಕವಿಯು ಭರತೇಶನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮೈಮೂಡಿಸಲು ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ, ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಶೃಂಗಾರವೂ ವೈರಾಗ್ಯವೂ ಎಣ್ಣೆ ಸೀಗೆಕಾಯಿಗಳಂತೆ. ಒಂದಿದ್ದೆಡೆ ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲ. ಈ ರಾತ್ರಿ ಹಗಲುಗಳೆರಡನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿ

ಒಂದೆಡೆ ಇಟ್ಟಿರುವ ಕೀರ್ತಿ ರತ್ನಾಕರನದು. ಭೋಗಯೋಗಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತನ್ನ ಕಥಾನಾಯಕನ ಜೀವಿತದಲ್ಲಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಭರತನು ಶೃಂಗಾರದ ಸರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ತೇಲಾಡುತ್ತಿರುವ ಕಮಲ. ಶೃಂಗಾರಭೋಗಗಳ ಸಾಮುಗ್ರಿಗಳು ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲೂ ಕೋಟೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ. ಭರತನೂ ಅವುಗಳ ಸ್ವರ್ಣಶೃಂಖಲೆಯಲ್ಲಿ ಬದ್ಧನಾಗಿರುವನೇನೊ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಯಾವ ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿಯೋ ಯೋಗಪರವಶನಾಗಿ, ಶೃಂಖಲಾತೀತನಾಗಿ, ಬ್ರಂಹಾನಂದದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಜಗತ್ತಿನ ತೋರಿಕೆಯ ಆಟದಲ್ಲಿ ಚಾಚೂ ತಪ್ಪುತ್ತಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಇದು ನಶ್ವರವೆಂಬ ಭಾವನೆ ಸದಾ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಈ ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ಮಡದಿಯೊಡನೆ ಸುಖಭೋಜನ ಮಾಡಿ ವೀಳೆಯವನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಾ, ಸಂಗೀತವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾ, ತಲ್ಲೀನನಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುವನಾದರೂ ಮರುನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿ ಚಿನ್ಮಯ ರೂಪವನ್ನು ಒಳಗಣ್ಣಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾ ಯೋಗಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಇವನ ಆಳವನ್ನರಿಯುವುದೇ ಯಾರಿಗೂ ಅಸಾಧ್ಯ. ಓದುವವರಿಗೆ ಶೃಂಗಾರಪೂರಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಕವಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಶೃಂಗಾರವಿಲ್ಲ.

ಕವಿಯ ಮತದಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವೆಂದು ಹಂಬಲಿಸಿ ಇಹಸೌಖ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಮೂಢತನ; ಹೇಡಿತನ. "ಈಸಬೇಕು; ಇದ್ದು ಜಯಿಸಬೇಕು." ಅದೂಷ್ಯವಾಗಿ ದೊರೆತುದುದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಅನುಭವಿಸುವಾಗ ಉದಾತ್ತ ದೃಷ್ಟಿಯು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಬಾರದು. ಲೌಕಿಕ ಸುಖತ್ಯಾಗವೆಂಬುದು ಅನುಚಿತ; ಅನಾವಶ್ಯಕ; ಇದನ್ನು ಅನುಭವಿಸದಿದ್ದರೆ ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಪ್ರಲೋಭನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಬಹುದು. ಜಗತ್ತಿನ ನಶ್ವರತೆಯನ್ನು ಅನುಭವದಿಂದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗೊಳಿಸುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದೇ ಹೊರತು ಬರಿಯ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಹೊರಡುವುದು ಶುದ್ಧ ಕೃತಕ. "ಜ್ಞಾನವಿಡಿದ ಭೋಗಿ ಯೋಗಿ." ಇಹದ ಅಧ್ರುವವೂ ಅಪ್ರಯೋಜಕವಲ್ಲ; ಮಿತಿಯಾದ ಈ ಸುಖವನ್ನು ಗಳಿಸಬೇಕು, ಎಂಬುದೇ ಇವನ ಮತ. ಪ್ರಪಂಚದ ಜೀವನವೆಲ್ಲಾ ನಶ್ವರವೆಂದು ಸರ್ವಸಂಗ ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದವನು ಯೋಗಿ. ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನಕ್ಕೆ

ಭೋಗ ಯೋಗಗಳೆರಡೂ ಆವಶ್ಯಕ. ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಕಾಮ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಚತುರ್ವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವು ಕೊನೆಯ ಹೆಗ್ಗುರಿಯಾದರೂ ಉಳಿದ ಮೂರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಪೋಷಕಗಳಾಗಿ ಬೇಕೆ ಬೇಕು; ಈ ಮೂರು ಭೋಗಗಳೇ. ಯೋಗವಿಲ್ಲದ ಭೋಗವೂ, ಭೋಗವಿಲ್ಲದ ಯೋಗವೂ ಅಪ್ರಯೋಜಕವೆಂದೂ ಇವೆರಡರ ಸಾಮರಸ್ಯವೇ ಹೆಚ್ಚು ಆಕರ್ಷಕವೂ, ರಮಣೀಯವೂ ಆದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಕೊಡುತಕ್ಕುದೆಂದೂ ರತ್ನಾಕರನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಭೋಗಮೂಲವಾದ ಶೃಂಗಾರವನ್ನೂ ಯೋಗಮೂಲವಾದ ತ್ಯಾಗವನ್ನೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಾಗದಂತೆ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದೇ ರತ್ನಾಕರನ ಉದ್ದೇಶ. ಭೋಗವು ಯೋಗಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವೆಂಬುದು ಎಲ್ಲರ ನಂಬಿಕೆ. ಆದರೆ ರತ್ನಾಕರನ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭೋಗವು ಯೋಗದ ಮೊದಲ ಮೆಟ್ಟಲು. ಭೋಗವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವವನು ಯೋಗಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದರೆ ಅರಿಯದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿ ಗಡ್ಡ ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡ ಎಂಬಂತೆ ಆಗುತ್ತೆ. ಅಂತಹವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭೋಗಗಳ ಮೇಲಿನ ಬಯಕೆಯು ಸಾಯದೆ, ಸಮಯ ಬಂದಾಗ ಕಟ್ಟುಹರಿದ ಪಂಜಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಭೋಗದ ಅಲ್ಪತೆಯನ್ನು ಅನುಭವದಿಂದ ಅರಿತು ಮನಗೊಂಡುದಾದರೆ ಯೋಗಭ್ರಷ್ಟನಾಗುವ ಭಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಕರನ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಭೋಗದಲ್ಲಿ ಬೇರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮಿ, ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಹೂವಾಗುವ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಮೊದಲು ಭೋಗಾಂಗಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮನಸಾರಮಾಡಿ ಯೋಗಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಜೀವನದಂತೆ ಭರತನ ಜೀವನವೂ ತಾವರೆಯ ಜಲದಂತೆ ಸಂಸಾರಭೋಗದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ.

ಭೋಗಾಂಗ, ಯೋಗಾಂಗ, ಭೋಗಯೋಗಾಂಗ ಎಂಬ ಅಂಗತ್ರಯಗಳೂ ಭೋಗಯೋಗಗಳ ಸಾಮರಸ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವೂ ಬಹುಶಃ ವೀರಶೈವಮತಪ್ರಭಾವದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಕವಿಯು ವೀರಶೈವಮತವನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದನೆಂದು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಕಥೆಗಳು ಈ ಭಾವನೆಗೆ ಪರಿಪೋಷಕವಾಗಿವೆ.

ರತ್ನಾಕರನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಒಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು

ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಿರುವ ಮಾರ್ಗವಾವುದು? ಇಹಲೋಕದ ಭೋಗಾನುಭವದಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಹಲೋಕದ ಭೋಗಗಳಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಸೋಪಾನ ಐಶ್ವರ್ಯ. ಆಗರ್ಭ ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ಭರತನಿಗೆ ಅದು ಬೇಕಾದಷ್ಟಿದೆ. ಷಟ್ಖಂಡಗಳ ಭಂಡಾರಕ್ಕೂ ಆತನು ಒಡೆಯ. ಎರಡನೆಯ ಭೋಗಸಾಧನ ಕಾಮತೃಪ್ತಿ. ಭರತನಿಗೆ ಬಯಸಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಹಸ್ತಗತವಾಗಿದೆ. ಆತನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಕುಡಿಕುಡಿದು ತೇಗುವಷ್ಟು ಪರಿಕರಗಳು ಸದಾ ಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಅರ್ಥಕಾಮಗಳ ಪ್ರಲೋಭನದಿಂದ ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಗೆ ಸೇರದುದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುವುದು ನ್ಯಾಯವಲ್ಲ; ಧರ್ಮವಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜಕ್ರಾಂತಿ, ಸಮಾಜವಿಪ್ಲವಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ, ನಿವಾರಿಸಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಧರ್ಮಬಲವೊಂದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕವಿಯು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಅರ್ಥಕಾಮಗಳು ಧರ್ಮಸಾಮ್ರಾಟನ ಅಡಿಯಾಳುಗಳಾಗಿವೆ. ಜೀವದಯೆಯೇ ಈ ಧರ್ಮ. ಪಂಚಾಣುವ್ರತಗಳಾದ ಅಹಿಂಸೆ, ಅಸ್ತೇಯ, ಅಪರಿಗ್ರಹ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಸತ್ಯ–ಇವುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಥಾನಾಯಕನು ಲೋಕದ ಕೋಲಾಹಲಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿಲ್ಲ. ಅವನ ಜೀವನದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಕವಿಯು ಆ ಅವಕಾಶಗಳ ಸದುಪಯೋಗದಿಂದ ಭರತನಿಗೆ ಹಿಂಸಾಕರವಲ್ಲದ ಸಕಲಸೌಖ್ಯಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಜೈನಧರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ರಾಜನು ಅನುಭವಿಸಬಹುದಾದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಬಗೆಯ ಸೌಖ್ಯಗಳೂ * ಭರತನಿಗೆ ಕರಗತವಾಗಿವೆ. ಸಂಸಾರವಂದಿಗನಾದವನು ಯಾವ ಯಾವ ಸೌಖ್ಯಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬಹುದೋ ಆ ಸೌಖ್ಯಗಳಲ್ಲಿ

* ಗೃಹೋಪಭೋಗ, ಸ್ನಾನೋಪಭೋಗ, ಪಾದುಕೋಪಭೋಗ, ತಾಂಬೂಲೋಪಭೋಗ, ವಿಲೇಪನೋಪಭೋಗ, ವಸ್ತ್ರೋಪಭೋಗ, ಭೂಷೋಪಭೋಗ, ಆಸನೋಪಭೋಗ, ಚಾಮರೋಪಭೋಗ, ಆಸ್ಥಾನೋಪಭೋಗ, ಪುತ್ರೋಪಭೋಗ, ಅನ್ನಭೋಗ, ಪಾನೀಯಪ್ರಭೋಗ, ಪಾದಾಭ್ಯಂಗೋಪಭೋಗ, ಯಾನೋಪಭೋಗ, ಛತ್ರೋಪಭೋಗ, ಶಯ್ಯೋಪಭೋಗ, ಧೂಪೋಪ ಭೋಗ, ಯೋಷಿದುಪಭೋಗ,—ಈ ಇಪ್ಪತ್ತು ಜೈನಧರ್ಮ ಪ್ರಣೀತವಾದ ರಾಜೋಪಭೋಗಗಳು.

ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ಆತನು ವಂಚಿತನಾಗಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ಸಂಸಾರ ಸುಖಿ ಭರತ. ಹಲವು ಜನರಿಂದ ಪರಿವೃತನಾದ ಸಂಸಾರಿಯ ಜೀವನವು ಸುಖಮಯವಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಆತನನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವವರು ಚಂದ್ರ ನನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದಿರುವ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಂತಿರಬೇಕು. ಪರಸ್ಪರ ದೋಷಾಸೂಯೆ ಗಳಿಲ್ಲದಿರುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಬದಿಗೊತ್ತಿ, ತಮ್ಮ ಜನ್ಮ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವು ಒಡೆಯನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿರಬೇಕು. ಭರ ತನ ಹಲವು ಹೆಂಡಿರು, ಮಕ್ಕಳು, ಭಾವಮೈದುನರು, ಅತ್ತೆಮಾವಂದಿರು– ಇತ್ಯಾದಿ ಗಣನಾತೀತರಾದ ಬಾಂಧವರು ಭರತನ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿ ಸಲು ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಪರಸ್ಪರ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿಯು ಬಹು ಕುಶಲತೆಯಿಂದ ಈ ಸುಖಸಂಪತ್ತುಗಳ ಭಂಡಾರವನ್ನು ತನ್ನ ಕಥಾನಾಯಕನಲ್ಲಿ ಕರಗತಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ಕಾವ್ಯಗುಣಗಳು—ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯಾದ ಪಾತ್ರಗಳು

ಭರತ :—ರತ್ನಾಕರನು ತನ್ನ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಜಾಣ್ಮೆಯನ್ನು ತೋರಿದ್ದಾನೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಭರತನ ಪಾತ್ರವನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ವಿವೇಚಿಸೋಣ. “ಕಾವ್ಯಪತಿ ಚಕ್ರಿ ಸಾಮಾನ್ಯನಲ್ಲ.” ಜೈನಪುರಾಣದ ಪ್ರಕಾರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಜನ್ಮವೆಂಬುದು ಬಹು ಪುಣ್ಯದ ಫಲ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಭರತನು ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ ಷಟ್ಖಂಡಗಳ ಚಕ್ರವರ್ತಿ. ಪುರುಪರಮೇಶನ ಹಿರಿಯ ಕುಮಾರ; ನರಲೋ ಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಏಕಚ್ಛತ್ರಾಧಿಪತಿ; ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ “ಮುರಿದು ಕಣ್ಣಿ ಟ್ಟರೆ ಕ್ಷಣಕೆ ಮುಕ್ತಿಯ ಕಾಂಬ” ತೇಜಸ್ವಿ. ಹದಿನಾರನೆಯ ಮನುವೂ ಪ್ರಥಮ ಚಕ್ರೇಶ್ವರನೂ ಆದ ಈತನ ಆಧಿಕ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದೆಂದರೆ “ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲರತ್ನಗಾಹಾರವುಂಟು; ಮಲವಿಲ್ಲ ಮೂತ್ರವಿಲ್ಲೆಂದರೀ ಲೋಕದ ಬಳಕೆಗಾರರ ಪೇಳ್ವ ತೆರನೆ?” ಭರತನು ಆಗಲೇ ವೀತರಾಗನಾದ ಚಿದಂಬರಪುರುಷನಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಸಾಧನೆ ಯಿಂದ ಪರಿಪಕ್ವಚೇತನನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹವನು ಲೋಕದ ನಡೆವಳಿ ಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಜಯಶೀಲನಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬಹುದೆಂಬು

ದನ್ನು ಭರತನು ತನ್ನ ಆದರ್ಶಜೀವನದಿಂದ ತೋರುತ್ತಾನೆ. ತ್ಯಾಗದ ಕಾಲ ಬರುವವರೆವಿಗೂ ತ್ಯಾಗಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ತವಕವಿಲ್ಲ; ಆಶೆಯಿಲ್ಲ. ತ್ಯಾಗವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾದಾಗ ಭೋಗವಿರಹದ ಕಾತರತೆಯಿಲ್ಲ; ಕೊರಗಿಲ್ಲ. ಭೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಭೋಗಿಯಲ್ಲ. ಆಯಸ್ಸು ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಬಹು ಮುಂಚೆಯೇ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಸಂಸಾರವನ್ನು ತೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಅವನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಜಾ ಪಾಲನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಂಗವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಿ, ತನ್ನ ದೊಡ್ಡ ಆಯುಷ್ಯ ದಲ್ಲಿ ಬಹು ಭಾಗವನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಸಂಸಾರತ್ಯಾಗಿಯಾಗಲು ಈ ಸನ್ನಿವೇಶವು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜನಾಗಿಯೇ ವಿರಕ್ತನಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇವನ ಮಗ ಅರ್ಕಕೀರ್ತಿಯು ದೊಡ್ಡವನಾಗಿ ರಾಜನಾಗುವವರೆಗೂ ಭರತನು ಈ ಬಹಿರಾಡಂಬರದ ಡೊಂಬರಾಟವನ್ನು ಆಡದೆ ಗತ್ಯಂತರವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಭರತನು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಉಪಭೋಗಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಪದ್ಮಪತ್ರದ ಮೇಲಿನ ಜಲದಂತೆ—ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಕಮಲವು ಊರ್ಧ್ವಮುಖ ವಾಗಿರುವಂತೆ—ಅಂಟಿಯೂ ಅಂಟದ ರಾಜಯೋಗಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಉಪಭೋಗಗಳು ಅವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲಾರವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ಊರ್ಧ್ವದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿ ಇವನು. ಇವಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಭರತನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ನೋಡೋಣ.

ಭರತನಿಗೆ ಅನಾವಶ್ಯಕವಾದ ಉಪಭೋಗಗಳ ವರ್ಣನೆ ಇಲ್ಲಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಬರುವುದಾದರೂ, ಆ ವರ್ಣನೆಯು ಲೋಕೋದ್ಧಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಕವಿಯ ಸಮಾಧಾನ. ತನ್ನ ಕಥಾನಾಯ ಕನು ಸಂಸಾರಿಗಳಿಗೆ ಆದರ್ಶಪುರುಷನೆಂದು ಅವನ ಭಾವನೆ. ಶೃಂಗಾರಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಿರಬೇಕೆಂದೂ, ಅದು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಊರ್ಧ್ವಮುಖಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯ ಬೇಕೆಂದೂ ಕವಿಯ ಇಷ್ಟ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶೃಂಗಾರ ಬಂದೆಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸುಪುಷ್ಟವಾಗಿ, ಸುಂದರವಾಗಿ ಶೃಂಗಾರವರ್ಣನೆ ಬಂದರೂ ಮುರುಸಿಮಿಷ ದಲ್ಲಿಯೇ ಚಿದಂಬರ ಧ್ಯಾನವು ಅದರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲೆ ಯಾದೊಡನೆಯೇ ಬೇರೆ ಒಂದಲೆಯು ಬರಿದಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸು

ವಂತೆ ಶೃಂಗಾರ, ಚಿದಂಬರ ಧ್ಯಾನಗಳು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ 'ಮುಟ್ಟಿಸಾಟ' ವಾಡುತ್ತಿವೆ. ಭರತನ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಮತೂಕ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಒಡನುಡಿದಿರುವಂತೆ ಯೋಗಭೋಗಗಳ ಸಮತೂಕವನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಭರತನ ಕಥೆಯು ಹಿಂದುಗಳಾದವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಚಿರಪರಿಚಿತವಾದುದು. ಈ ಕಥೆಯು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಭಾರತ ರಾಮಾಯಣಗಳನ್ನು ಜೈನರು ಕೆಲವು ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳೊಡನೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವಂತೆ ಭಾಗವತದ ಭರತನ ಕಥೆಯನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ವೃಷಭ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮಗನಾದ ಭರತನು ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಸುಮತಿಗೆ ವಹಿಸಿ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಡವಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಜಿಂಕೆಯ ಮರಿಯೊಂದು ಗಂಟುಬಿದ್ದು, ಆತನ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಿಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹ ಭರತನಿಗೆ ಜಿಂಕೆಯ ಹಂಬಲೇ! ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ಅವನು ಮರುಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಜಿಂಕೆಯಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿ ಆ ಜನ್ಮವನ್ನು ಕಳೆದು, ಪುನರ್ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಜಡಭರತನೆಂಬ ಅವಧೂತನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ಭರತಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ತಂದೆಯಾದ ವೃಷಭಚಕ್ರವರ್ತಿಯೇ ಜೈನರ ವೃಷಭತೀರ್ಥಂಕರನೂ, ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಭಾಗವತದ ಭರತನ ಆದಿ ಅಂತ್ಯ ಜೀವನಗಳ ಮಂಜುಳ ಸಂಮಿಳನ, ಸಾಮರಸ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಜನ್ಮದಲಿ ತಂದಿರುವ ಕೌಶಲ ರತ್ನಾಕರನದು.

ಭರತನ ಜೀವನಚಿತ್ರವು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಜೀವನಚಿತ್ರವನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಲಿದೆ. ಕವಿಯ ಆವೇಶಕ್ಕೆ ಉಗಮಸ್ಥಾನವು ಕೃಷ್ಣನ ಮಹತ್ತಾದ ಅದ್ಭುತವಾದ ಅಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಜೀವನ ಚಿತ್ರವೇ ಇರಬೇಕು ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಬ್ಬರ ಜೀವನದ ಸಾರತತ್ವವೂ ಒಂದೇ. ಅವರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರಬಹುದಾದರೂ ಇಬ್ಬರ ಮನೋವೃತ್ತಿಯೂ ಒಂದೇ. ಇಬ್ಬರೂ ಪದ್ಮಪತ್ರಮಿವಾಂಭಸಜೀವಿಗಳು. ಕೃಷ್ಣನು

ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ ಗೋಪಿಕಾಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ಲೋಲುಪೀಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ. ತೊಂಬತ್ತಾರು ಸಹಸ್ರ ರಾಣಿಯರಿಂದ ಸಂಸೇವ್ಯನಾಗಿ ಕೇವಲ ರಾಗರಸದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಭರತನು ಮಹಾಯೋಗಿ. ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ ರೂಪಗಳಿಂದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಬಲ್ಲವನು. ಭರತನೂ ಕಡಮೆಯಲ್ಲ. ತೊಂಬತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ಭರತರಾಗಿ ತನ್ನ ಸತಿಯರನ್ನು ತಲ್ಲಣಿಸಬಲ್ಲ. ಗೀತಾಜೀವನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣನಂತೆ ಭರತನೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಯೋಗಿಯಾದ್ದನು; ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿದ್ದನು; ಮುಮುಕ್ಷುವಾಗಿದ್ದನು. ಕೃಷ್ಣನು ಭುವನೈಕಮೋಹರೂಪದಂತೆ ಭರತನ ರೂಪಕ್ಕೂ ಎಣೆಯಿಲ್ಲ. ನಸುನಗೆಯಿಂದ ಹೆಂಗಳ ನೋಡೆ ಜುಮ್ಮೆನಲೊಸರಿಸುವಸು ಕರಣಗಳಾ.' ಕಾವ್ಯವು ಇಂತಹುದೆಂದು ಹೇಳದೆ ಕೆಳಗಿನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿದಾಗ ಅರಿಯದವರು ಇದನ್ನು ಕೃಷ್ಣನ ಕಾವ್ಯವೆಂದೇ ಭ್ರಮಿಸಬಹುದು.

ಸುಳಿದಮಾತ್ರದೊಳು ಮಾನಿನಿಯರ ಹೃದಯದ ।
ಸುಳಿಹುಗಾಣ್ಬನು ಭಾವಿತಾತ್ಮ ।
ಸುಳಿಗುರುಳಿನ ಸೊಬಗೆಯರ ತನ್ನಯ ಸುತ್ತ ।
ಸುಳಿದಾಡಿಸುವನು ಸೋಲದೊಳು ॥
ಒಬ್ಬಳ ಮೇಲೆ ತನಗೆ ಸೋಲವಿದ್ದರೂ ।
ದುಬ್ಬಗಾಣಿಸನದ ನುಡಿದು ।
ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನೊಬ್ಬ ಸತಿಯೊಳಿಪ್ಪಂತಿಹ ।
ನುಬ್ಬಸವಿದೆಲ್ಲರೊಳು ॥
ಮಾರ್ಗವಲ್ಲೆಂಬಂತೆ ತೋರ್ಪುದನ್ಯರಿಗೆ ಸ ।
ನ್ಮಾರ್ಗದೊಳವನಿರುತಿಹನು ।
ಆರ್ಗೆ ತಿಳಿಯಬಹುದಾತ್ಮ ವಿಜ್ಞಾನಿಯಂ ।
ತರ್ಗತವನು ಜಿನ ಬಲ್ಲಾ ॥

ಕಟಕಿನುಡಿಗಳಿಂದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ನ್ಯೆಯುಂಡವರಿಗೆ "ಠಕ್ಕನಂತಿಹನದು ಠಕ್ಕಲ್ಲ. ನಿಜವ ಕಣ್ಣಿಕ್ಕಿ ಕಂಡವನ ಲೀಲೆಯದು" ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಕೃಷ್ಣನ ಮೂರ್ತಿಯೇ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಆದರ್ಶಪುರುಷನಾದ ಭರತನ ಹೆಸರೇ ಭರತಖಂಡವೆಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ

ಮೂಲವೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಪಡೋಣ.

ಬಾಹುಬಲಿ—ಭರತನ ತಮ್ಮನಾದ ಭುಜಬಲಿಯು ಕಲಿಯುಗದ ಮದನ. ಮದನನಿಗಿರುವ ಶೃಂಗಾರಭೋಗಗಳೂ ಭೋಗಪರಿಕರಗಳೊ ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದೆ ಭುಜಬಲಿಯ ಕರಗತವಾಗಿವೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಕಾಮನ ಪರ್ಯಾಯನಾಮಗಳೊ ಭುಜಬಲಿಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿವೆ. ಸಹಸ್ರ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈತನು ಪುರಾಣೋಕ್ತ ಮನ್ಮಥನೆ. ತನ್ನ ಹೆಸರೆಂತಂತೆ ಅದ್ವಿತೀಯ ಬಾಹುಬಲದಿಂದ ಪೌದನಪುರದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಈತನು ಸೋಲದ ಹೊರತು ಭರತನಿಗೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆಂಬ ಬಿರುದು ಸಲ್ಲದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪೌದನಪುರಪು ಸಮಿಾಪಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ಚಕ್ರರತ್ನವು ಮುಂದೆಸಾಗದೆ ನಿಂತುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಇತರ ಜೈನ ಕವಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಹುಬಲಿಯೇ ಭರತನಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸತ್ವಶಾಲಿ. ಭರತನೊಡನೆ ಜಲಯುದ್ಧ ದೃಷ್ಟಿಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ನಡಸಿ ಜಯಶೀಲನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯು ಧೀರೋದಾತ್ತನಾದ ತನ್ನ ಕಥಾನಾಯಕನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ತನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಹುಬಲಿಯ ಪ್ರಭೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಬಾಹುಬಲಿಯು ಕ್ಷತ್ರಿಯೋಚಿತವಾದ ಯುದ್ಧಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಗೆಯನೇ ಹೊರತು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಲ್ಲಿ ಗೌರವವಿರದೆ ಇಲ್ಲ. "ಗುಣಕ್ಕೆರಗುವೆನಹುದಣ್ಣನೆಂದೊಮ್ಮ ಝುಂಕಣಿಗೆರಗುವನೆ ತಾನೀಗ! ಅಣಿದೋರಿನಿಂದು ಬಣ್ಣಕೆ ನಿನ್ನ ಕಳುಹಿ ಪ್ರೇರಣೆಸುತ್ತಿದ್ದನು ಭಾಪು ನೋಡ" ಎಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ದಕ್ಷಿಣಾಂಕನ ಮುಂದೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಅಣ್ಣನು ಈಗ ಬಂದಿರುವುದು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿಯೇ ಹೊರತು ಅಣ್ಣನೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲ್ಲ. ಅಣ್ಣನು ದೂರವಟ್ಟುವ ಪ್ರಮೇಯವೇನಿದೆ? ನೇರವಾಗಿ ತನ್ನರಮನೆಗೇ ಬಂದು ಇಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲ ಆತನದೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಗೌರವಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ "ಉತ್ತಮ ರಾಣಿಯ ಮಗನೊಬ್ಬನೆನ್ನನು ತೊತ್ತಿರ ಮಗನ ಕಾಂಬಂತೆ" ಕಾಣುತ್ತಿರುವನಲ್ಲ! "ಕೇಳಿಬ್ಬರರಸಿಯರುಂಸ್ಯೆಸೆ ದೊರೆಪಾಟ ಊಳಿಗವೆಣ್ಣೆಲ್ಲ ಪಿತಗೆ".

ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನುಪಾಲಿಸಹೊರಟಿರುವ ಬಾಹುಬಲಿಯು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ

ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಹೊರಟದ್ದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಅಣ್ಣನ ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವಿನಯ ದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಣ್ಣನ ಮೃದುನುಡಿಗಳ ಕಾವಿನಲ್ಲಿ ಬೆಣ್ಣೆ ಯಂತೆ ಕರಗಿಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಸವಿನುಡಿಗಳ ಕಶಾಹತಿಯು ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ಒಂದೇಸಮನೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಬುದ್ಧಿಯು ಕ್ರೋಧದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಣ್ಣನ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿ ನುಡಿಯುವುದು ಇರಲಿ, ತಾನು ಮಾಡಿದುದು ನ್ಯಾಯವೆಂದು ಸಾಧಿಸುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಸಹ ಕೈಯಿ ಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಮೌನದಿಂದ ಆತನಾಡುವುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿ, ಕೃತಕಾರ್ಯ ಕ್ಕಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ದಗ್ಧನಾಗಿ, ಆ ಅನುತಾಪದ ದಾವಾನಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮೋಹಜಾಲಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುಟ್ಟು ಯೋಗಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವತಃ ಮನ್ಮಥನಾದವನು ಯೋಗಿಯಾಗುವುದೆಂದರೆ ನೀರಿಗೆ ಬೆಂಕಿಬಿದ್ದಂತೆ. ಇಂತಹ ಅಸಾಧ್ಯವಾದದ್ದನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದುದರಿಂದಲೇ ಆತನ ಕೀರ್ತಿಯು ಆಚಂದ್ರಾರ್ಕವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವುದು. ಆತನ ಪುಣ್ಯ ಮೂರ್ತಿಯು ಇಂದಿಗೂ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಜೈನರೆಲ್ಲರ ಆದರ ಗೌರವಗಳಿಗೆ ನೆಲೆಯಾಗಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವುದು.

ಪಂಡಿತೆ :—ಸ್ತ್ರೀವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಅಪ್ರತಿ ಮವಾದ ಕುಶಲತೆಯನ್ನು ತೋರಿದ್ದಾನೆ. ತೊಂಬತ್ತಾರು ಸಹಸ್ರ ಸ್ತ್ರೀಯ ರನ್ನು ಅಂಕೆದಲ್ಲಿ ತಂದಿರುವ ಈತನಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಗಳ ಕಡೆಗೆ ಒಲವು ಹೆಚ್ಚು. ಭರತನ ಸಂಸಾರಚಿತ್ರವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವಾಗ ಇದನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸೋಣ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮೋಹದ ದಿಗ್ದರ್ಶಿಕೆಯಂತೆ ತೋರುವ ಪಂಡಿತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕವಿಯು ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಎಷ್ಟು ರಸವತ್ತಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಚಿಕ್ಕದು ದೊಡ್ಡದೆಂದು ತಾರ ತಮ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಕುಸುರಿಗೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿರುವ ಕವಿಯ ಜಾಣ್ಮೆಯು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಪಂಡಿತೆಯು ರಾಯನ ಹೆಂಡರಿಗೆ ಅಲಂಕಾರ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ದಾದಿ. ದಾದಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ, ವಿದ್ವತ್ತಿನಿಂದ ರಾಜನ ಮತ್ತು ರಾಣಿವಾಸದ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳಾದಳು.

ಸಮಯಬಂದಾಗ ರಾಜನನ್ನಾಗಲೀ, ರಾಣಿಯನ್ನಾಗಲೀ ಝಂಕಿಸಿ ನುಡಿದು ಬುದ್ಧಿಗಲಿಸುವಷ್ಟು ಸ್ವತಂತ್ರವಿದೆ, ಅವಳಿಗೆ. ರಾಜನ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಜಾಣ್ನುಡಿಯಿಂದ ಅವನ ಶೃಂಗಾರಜೀವನವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವವಳು, ಆಕೆ. ಅವಳ ಜಾಣ್ನುಡಿಯು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವಂತಹುದು. ರಾಜನು ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಓಲಗವನ್ನು ನೆರೆಹಿದ್ದಾನೆ. ರಾಣಿಯರೆಲ್ಲರೂ ಬಂದು ಕಪ್ಪಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಒಬ್ಬಳು ಕಾಣ್ಕೆಯಾಗಿ ಪಾದರಿ ಅಲರನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದು ಜಾರಿ ಭರತನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತು. ಅವನು ಅದನ್ನು ಕಾಲಿನಿಂದ ನೂಕಿದ ಒಡನೆಯೇ ಪಂಡಿತೆಯು "ಪರದಾರ ಸೋದರನೊತ್ತಿಗೆ ಪಾದರಿ ಬರಬಹುದೇ ಭರತೇಶ? ಚರಣದಿಂದೊದೆದುದದಾಯ್ತು;" "ಕಡುಶೀಲವತಿಯರು ನಿನ್ನ ಪೆಂಡಿರು, ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೊಬ್ಬ ಪಾದರಿ ಬರಲು ಪಿಡಿತಂದು ನಿನಗೊಪ್ಪಿಸಿದರು. ನೀನೊದೆದುದು ಬೆಡಗಾಯ್ತು ಶೀಲನಿಧಾನ" ಎಂದು ಅವನು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನು ತಂದೊಪ್ಪಿಸುವ ರಾಣಿಗೂ ಖೇದವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ರಾಣಿಯು ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ತಂದು ಭರತನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದಳು. ಒಡನೆಯೇ ಪಂಡಿತೆಯು "ವದನವದನ ಸೋಂಕಿ ಮುತ್ತುಕೊಡುವುದು ಲೋಕದೊಳುಂಟು ಭರತಚಕ್ರೇಶ; ಇದು ಚಿತ್ರ ಕರಯುಗ ಸೋಂಕಿ ಮುತ್ತೀವುದೆಂ"ದು ಹೇಳಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಗಿಸಿದಳು.

ಭರತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ತನ್ನ ಮೋಹದ ಮಡದಿ ಕುಸುಮಾಜಿಯು ರಚಿಸಿದ್ದ "ರಾಜಲಾವಣ್ಯ'ವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅದನ್ನು ಬರೆದು ಓದಿದ ತನ್ನ ಅಮರಾಜಿ ಸುಮನಾಜಿಯರಿಗೆ ಮೆಚ್ಚೀಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ಬೇಡವೆಂದು ರಾಣಿಯರೆಲ್ಲರೂ ಕಾಲ್ಗೆರಗುವರು. ಇದರರ್ಥ ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಆಗ ಪಂಡಿತೆಯೇ "ಒರ್ವರೊರ್ವರಿಗೆರವಿಲ್ಲ ತಮ್ಮೊಳು ಸ್ನೇಹ ಪರ್ವಿಯೊಂದಾಗಿ ಹರಸರಸ" ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದುದಲ್ಲದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಸದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ವಹಿಸಿ ಅರಿಯೆಯಾ ನೀನಿದ ನಗೆಕಾರ ಬಗೆಕಾರ ಮರೆಕಾರ ಬಲು ಟೌಳಿಕಾರ!" "ಸಾಕೆಮ್ಮ ದೇವಿಯರೆರಗಿ ಹೊತ್ತಾಯ್ತು ಪರಾಕು ಬೇಡೇಳಿರೆಂದೆನ್ನು" ಎಂದು ಝಂಕಿಸಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ

ರಾಜನು ಪಂಡಿತೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಏಳಹೇಳಿ ಅಮರಾಜಿ ಸುಮನಾಜಿಯವರಿಗೆ ಆಲಿಂಗನದ ಮೆಚ್ಚಿತ್ತು ಸನ್ಮಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಕುಸುಮಾಜಿ ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಆದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳು! ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ದಿನವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವಳ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಕಳೆಯಬೇಕೆಂಬಾಸೆ. ತಾನೇ ಆ ನುಡಿಯನ್ನು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಆಡಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಕೋಚ. ಅದ ಕ್ಕಾಗಿ ಪಂಡಿತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು "ಪಂಡಿತೆ! ನಾವೆಮ್ಮ ಮನೆಯೊಳಿದ್ದನ್ನವ ಕೊಂಡರೊಳ್ಳಿತೊ, ಭುಕ್ತಿಗೆಮ್ಮ ಪೆಂಡಿರೊಳೊರ್ವಳ ಮನೆಗೆ ಹೋಹುದು ಲೇಸೋ....? ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇಂಗಿತಜ್ಞಳಾದ ಪಂಡಿತೆಯು ಆಲೋಚಿಸಿ ಹೇಳುವವಳಂತೆ ನಟನೆಮಾಡಿ "ಒಡೆಯ! ಬಿನ್ನಹವಿಂದು ಕುಸುಮಾಜಿಯರಮನೆಗೆಗಡಿಯಿಟ್ಟಿರುತ್ತಮವೆಂದು" ಹೇಳಿದಳು. ಆದರೆ ಕುಸುಮಾಜಿಯ ಮನೆಗೆ ಏಕೆ? "ಹೊಸ ಕಾವ್ಯ ಮೂವರಿಂದಾದುದಿಬ್ಬರನೆ ಮನ್ನಿಸಿದೆಯಿನ್ನೊಬ್ಬಳಿಗಿಲ್ಲ. ಅಸಿಯಳ ಮನೆಗೆಯ್ದಿ ಮನ್ನಿಪುದುಚಿತ." ರಾಯನು ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ 'ಎದೆಯೊಳಾನಂದ ಮುಖದೊಳಿಷ್ಟು ಮಾಂದ್ಯಭಾವದೊಳೊಡಬಟ್ಟ....' ಅನಂತರ ಪಂಡಿತಳು ಕುಸುಮಾಜಿಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ 'ಅಮ್ಮ! ರಾಯನಿಗಿಂದು ನಿನ್ನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸನ್ಮಾನ. ಮುಂದೆ ನೀನೆಯ್ದಿ ಜನ್ಮನೆ ಜೋಕೆಮಾಡೆಂದಳು.'

ಪಂಡಿತೆಯ ಪಾತ್ರವು ಒಳ್ಳೆಯ ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯದ ನಡುವೆ ಉಪ್ಪಿನ ಕಾಯಿ ಇದ್ದಂತೆ ಇದೆ. ಸುಂದರವಾದ ಶೃಂಗಾರಮಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳಾಡುವ ಒಂದೊಂದು ನುಡಿಯೇ ಎಷ್ಟೋ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನದಾಗಿದೆ.

ಭರತನ ಸಂಸಾರ ಚಿತ್ರ

ರತ್ನಾಕರನು ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಜನಜೀವನದಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಅನುಭವದಿಂದಲೂ ಸಂಸಾರ ಸೌಖ್ಯದ ಸಾರವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿ ತುಕೊಂಡಿದ್ದವನಾಗಿರಬೇಕು. ಮನುಷ್ಯಕೃತವಾದುದು ಯಾವಾಗಲೂ ಅಸಂಪೂರ್ಣ. ಇಂತಹ ಅಸಂಪೂರ್ಣವಾದ—ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ—ಸಂಸಾರಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಗಳ ಅಂಕುಡೊಂಕುಗಳನ್ನು, ನಾಚಿಕೋಚೆಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಿ ನೇರಮಾಡಿದ, ನಯಮಾಡಿದ, ಸುಂದರ

ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕವಿಯು ಭರತನಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿಸಿ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಕವಿಯ ಅನುಭವದ ಪರಿಪೂರ್ಣೀಕರಣವೇ ಒಂದು ಆದರ್ಶ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಭರತನ ಸಂಸಾರಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದೆ. ಅವನು ರಾಜನಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು ಬೇರೊಂದು ರೀತಿ. ಸಂಸಾರದ ನಡವಳಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಭರತನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಂತೆ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದು ನಮಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೆ ರತ್ನಾಕರನ ಕವಿತೆಯು ಕಾಲದೇಶಗಳ ಎಲ್ಲೆಯಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲ ಜನರ ಬದುಕು ಸೌಖ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದಾಗಿ, ಕವಿಗೆ ಮಹತ್ತನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಒಬ್ಬ ಸಂಸಾರಿಯ ಸ್ಥಾನವೇನು? ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಉಳ್ಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬಹಳ ಅಲ್ಪ. ಆ ಪರಿಮಿತಿಯುಳ್ಳ ಜನ ಸಮುದಾಯವೇ ಸಂಸಾರ. ಒಬ್ಬನೇ ಮನೆಗೆ ಯಜಮಾನನಾಗಿ, ತಮ್ಮನಿಗೆ ಅಣ್ಣನಾಗಿ, ಮಗನಿಗೆ ತಂದೆಯಾಗಿ, ಹೆಂಡತಿಗೆ ಗಂಡನಾಗಿ, ಸೇವಕನಿಗೆ ಯಜಮಾನನಾಗಿ, ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಮಗನಾಗಿ, ಹೀಗೆಯೇ ಅನೇಕ ಸಂಬಂಧ ವಿಶೇಷಗಳಿಗೆ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವುದು ಸಂಸಾರಿಯ ಸ್ವರೂಪ. ಈ ಸಂಬಂಧವಿಶೇಷವು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಸಾರಿಗಳಿಗೂ ಉಂಟು. ಸಂಸಾರದ ಯಜಮಾನನು ತುರಾಯಿಯೊಳಗಣ ಗುಲಾಬಿ ಹೂವಿನಂತಿರುತ್ತಾನೆ. ಉಳಿದ ಹೂವುಗಳೊಡನೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಮರಸ್ಯವಿರದಿದ್ದರೆ ತುರಾಯಿಯು ಸುಂದರವಾಗಿರಲಾರದು. ಭರತನಿಗೆ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಸಾಮರಸ್ಯವಿತ್ತೆಂದೂ ಅದರ ಆದರ್ಶ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಅವನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂದೂ ನಮಗೆ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ಬಾಹುಬಲಿಯು ಎದುರುಬಿದ್ದಾಗ ಭರತನ ಸೌಖ್ಯವೂ ಕದಡಿಹೋಗುವಂತಹ ಒಂದು ಸನ್ನಿವೇಶವು ಒದಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲೇ ಅದು ನಿವಾರಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ರತ್ನಾಕರನು ಸಾರುತ್ತಿರುವುದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿಯಿರಬೇಕೆಂದು.

ಹೆಂಡತಿಯರು :— ಭರತನು ಒಂದು ಸಂಗಮಸ್ಥಾನವಿದ್ದಹಾಗೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಆಹ್ಲಾದದ ತೊರೆಗಳು ಬಂದು ಸೇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾದುವು ಜೀವನವನ್ನು ಸುಖಮಯವಾಗಿ ಸಾಗಿಸಬಲ್ಲ

ಹೆಂಡಿರು. ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಪರಮ ಸುಖವುಂಟಾಗುವುದೋ ಅದನ್ನು ಸತಿಪತಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರ ಒದಗಿಸಬೇಕು. ಭರತನ ಆದರ್ಶ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಇದು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿದೆ. ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಇವನಿಗೆ ಇರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಾರಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ತೊಂಬತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ಹೆಂಡಿರು ಅವನಿಗೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಹೆಂಡತಿಯಿರುತ್ತಾಳೆ. ಬಹುಕಾಂತೆಯರಿರುವ ಕಡೆ ಸವತಿಮತ್ಸರವು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಯಜಮಾನನು ಎಲ್ಲ ಹೆಂಡಿರನ್ನೂ ಸಮಾನತೆಯಿಂದ ನೋಡಬೇಕು. ಬಹು ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಪರನಾಗಿರಬೇಕು. ಯಾವ ನಿಮಿಷಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿ ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೋವಾಗುವುದೋ ಎಂದು ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ಕಣ್ಣಾಗಿ ವರ್ತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ತೊಂಬತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ಹೆಂಡರಿದ್ದರೂ ಭರತನು ಇದನ್ನು ಬಹಳ ಸಮರ್ಥತೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾದ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಸವತಿಮತ್ಸರ ಹುಟ್ಟಲು ಭರತನ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವನ ಹೆಂಡಿರು ಸವತಿಯರಲ್ಲ ; ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರು. ಭರತನು ಹಲವು ಹೆಂಡಿರನ್ನೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿ "ತವರೂರ ಮರೆಯಿಸಿ, ನಿದ್ರೆಯ ತೊರೆಯಿಸಿ' ಸವಿಗಳನರಿಯಿಸಿ....ದಿವರಾತ್ರಿಯೆನ್ನದೆ ಸುಖದೊಳೋಲಾಡಿ" ಸಿ ಬಿಡತಕ್ಕ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳವನು.

ಭರತನ ರಾಣಿಯರು ಅವನಿಗೆ ತಕ್ಕವರು. ಅವರ ಹೆಸರುಗಳೇ ಸಾಕು. ಬಹುಮುದ್ದಿನ ಹೆಸರುಗಳು—ಕನ್ನಾಜಿ, ಕಮಲಾಜಿ, ವಿಮಲಾಜಿ, ಸುಮನಾಜಿ, ಹೊನ್ನಾಜಿ, ಮಧುರಾಜಿ, ರನ್ನಾಜಿ, ಚಿನ್ನಾಜಿ, ಚಿನ್ನಾಜಿ, ಕಾಂತಾಜಿ, ಮುಕುರಾಜಿ, ಕುಸುಮಗಂಧಾಜಿ, ವಸಂತಾಜಿ, ಮಧುಮಾಧವಾಜಿ, ಅಂತರಂಗಾಜಿ, ಸುಖಾಜಿ, ಸುಖಾವತಿ, ಶಾಂತಾಜಿ, ಭೃಗಲೋಚನೆ, ನೀಲಲೋಚನೆ, ಕುರಂಗಲೋಚನೆ, ಪುಷ್ಪಮಾಲೆ, ಶೃಂಗಾರವತಿ, ಗುಣವತಿ, ಚಂದ್ರಮತಿ, ಸಾರಂಗಲೋಚನೆ, ವೀಣಾದೇವಿ, ವಿದ್ಯಾದೇವಿ, ಸುರದೇವಿ, ವಾಣಿದೇವಿ, ಶ್ರೀ ದೇವಿ, ಬಾಣಾದೇವಿ, ಭದ್ರಾದೇವಿ, ಕಲ್ಯಾಣದೇವಿ, ಅಂಜನಾದೇವಿ, ಕುಂಕುಮದೇವಿ, ಮಲ್ಲಿಕಾದೇವಿ ಸುದೇವಿ, ಉತ್ಸಾಹಾದೇವಿ, ಚಿತ್ರವತಿ, ಚಿತ್ರಲೇಖೆ, ಪದ್ಮಾವತಿ, ನೇತ್ರಾವತಿ, ಚಂದ್ರಲೇಖೆ, ಮಿತ್ರಾವತಿ, ಪದ್ಮಲತೆ, ಲಲಿತಾಂಗಿ, ವಿಚಿತ್ರಾಂಗಿ, ಕನಕಲತೆ, ಕುಂದಲತೆ,

ಕನಕಮಾಲೆ, ಜಿನಮತಿ, ಸಿದ್ಧಮತಿ, ರತ್ನಮಾಲೆ, ಮಣಿಮಾಲೆ, ಕಾಂತಿ ಮಾಲೆ. ಅಬ್ಬಾ! ಭರತನು ಬಹುಶಃ ಇವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಅಮರಕೋಶ ವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದನೋ ಏನೋ! ಇವರು ಎಲ್ಲರೂ ಪರ ಸ್ಪರ ಮೈತ್ರಿಯಿಂದಿರುತ್ತಿದ್ದುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಯಜಮಾನನ ಮನಸ್ಸು ಎಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನೊಂದಿತೋ ಎಂದು ಬಹಳ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ.

'ಎರಡು ಕರಿಯ ತಲೆಗಳು ಸೇರಿದರೆ ಸಂಸಾರ ಪ್ರಳಯ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಭರತನ ರಾಣಿಯರು ಹೊಂದಿಕೊಂಡುಹೋಗುವ ಸುಂದರಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡೋಣ. ಭರತರಾಜನು ಚಂದ್ರಗತಿ, ಆದಿತ್ಯಗತಿ ಗಳೆಂಬ ಯೋಗೀಶ್ವರರ ಚರಿಗೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿ, ಕಾಲಾತೀತವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತನ್ನ ಮೋಹದ ಮಡದಿಯರನ್ನೂ ತನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಬಲವಂತಪಡಿಸಿದನು. ಆಗ 'ಹಲವರು ರಾಯನ ಪಂತಿಯೊಳೂಟಕೆ ಕುಳಿತರು 'ಮತ್ತವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಾರೋಗಣೆಗೆಡಮಾಡ ಲನುವಾಗಿ ಸುಳಿದಾಡುತಿರ್ದರರ್ತಿಯೊಳು.' ಆದರೆ 'ಇವಳು ಗಂಡ ಪಂತಿ ಯೊಳು ಕುಳಿತುಂಬುವಳಿವಳಿಗಾನಿಕ್ಕುವಳೆಂಬಾ ಸವತಿಮತ್ಸರವಿಲ್ಲ. ತಾವೆಂ ದರವರೆಂಬ ಸುವಿನಯ ಮಿಗೆ ಬಡಿಸಿದರು' ಊಟಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಗರ್ವದಿಂದ ಬೀಗಿದರೆ? ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ. ಕೈತೊಳೆದುದೇ ತಡ, "ಕುಳ್ಳಿ ರಕ್ಕ ನೀವೆಲ್ಲ ಬಳಲ್ದಿರೆಂದೊಳ್ಳಿತ ನುಡಿದು ಭಾವೆಯರು, ಯಲ್ಲರಿಗುಣಬ ಡಿಸಿದರವರಂದದಲ್ಲಿಯೆ ಸವಿದರನ್ನವನು."

ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ರಾಜನು ತನ್ನ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಓಲಗಗೊ ಟ್ಟನು. ರಾಣಿಯರೆಲ್ಲರೂ ಕೈಗಾಣಿಕೆಗಳೊಡನೆ ಆತನನ್ನು ಕಾಣಲು ಬರು ತ್ತಿರುವಾಗ ಪರಸ್ಪರ ಮಾಡುವ ಸರಸವಿನೋದಗಳು ಬಹು ಮನೋಹರ ವಾಗಿವೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವಳನ್ನು ಕುರಿತು, "ಓಡು ಓಡು, ನಿನ್ನರಸ ದೊಡ್ಡ ಮೆಚ್ಚು ಕೊಡಲು ಕಾದಿದ್ದಾನೆ. ಪಾಪ ಎಷ್ಟು ದಿನ ಗಳಿಂದ ಪತಿಯನ್ನು ಕಾಣಳೋ" ಎಂದು ಪ್ರೌಢೆಯೊಬ್ಬಳು ಅಣಕವಾಡಿ ದಳು. ಆಗ ಆ ಮುಗ್ಧೆಯು 'ಅವ್ವ! ನೀವೇನನಾಡಿರಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸುವ್ವಲಾಡ್ದಿಯನಾಡಿಸುವರು?' ಎಂದು ಪ್ರತಿ ಹಾಸ್ಯಮಾಡುವಳು.

ಮುಂದೆ ಹೋದರೆ ಹಾಸ್ಯವೆಂದು ಹಿಂದೆಬೀಳುವುದುಂಟೆ? ಹಿಂದಿನವಳ ಗತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ "ಬರಲಾರಳವಳಿಗೆ ಕೈಗೊಡಿರೆದೆಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಹೊರೆಯು ಹೊತ್ತಳವಳು; ಭರತ ಚಕ್ರೇಶಗೆ ಕೃಪೆಯಿಲ್ಲ, ಮಾಡಕೆ ಬರ ಹೇಳಬರುತಿದೆ ನೋಡಿವಳಾ!" ಎಂದು ಅವಳನ್ನು ಗೇಲಿಗೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮುಗ್ಧೆ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಏನು ಫಜೀತಿಯೋ ಎಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ ಅವಳನ್ನು ಸುಮ್ಮನಿರಗೊಡುವರೆ? "ಮೌನವೀಕೆಗೆ ತನ್ನ ಗಂಡನಂತಾತ್ಮನ ಜಾಸಿಸುತ್ತೈದುವ ಪರಿಯೊ!" ಎಂದು ಅವಳನ್ನು ಕೆಣಕುವರು. ಆಗ ಅವಳೂ ಮುಗ್ಧತನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು "ಧ್ಯಾನಗೀನವು ನೀವು ನಿಮ್ಮರಸನು ಬಲ್ಲಿರಾನೇನ ಬಲ್ಲೆ ನಾ ಗುಸುಟ? ಈ ನಿಮ್ಮ ಸರಸ ಸಲ್ಲಾಪಕ್ಕೆ ಮನದಲ್ಲಿ ಆನಂದಿಸುತ ಬಂದೆನಕ್ಕಾ" ಎಂದು ನುಡಿಯುವಳು. ಹೀಗೆ ಸರಸವನ್ನಾಡುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಬ್ಬಳು ಮತ್ತೊಬ್ಬಳ ಕಾಲ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಸಿಮೆತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ವರಸುತ್ತಾಳೆ. ಒಡನೆಯೇ ಆಕೆಯು ಝುಂಕಿಸಿ 'ಕಾಲಮೆಲದೆ ಕಪ್ಪು ತೊಡೆದುಕೊಳ್ಳಿಂ ದೊಲ್ದು ಹೇಳದೆ ತೊಡೆವರೆ ತಂಗಿ?' ಎಂದು ಮಿಡುಕುವಳು. ತಾನು ಮಾಡಿದುದು ಅಷ್ಟೇನೂ ಉಪಚಾರೋಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕುದಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವನೆ ಯಿಂದ ಕಿರಿಯವಳು 'ಓಲಗ ಮುಟ್ಟಲಾದುದು ಸುಮ್ಮನೈದಕ್ಕ, ಕೇಳ ಬಹುದು ನಮ್ಮ ಮಾತು' ಎಂದು ಅವಳನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಮಾಡುವಳು.

ಈ ಸತಿಯರ ಪರಸ್ಪರ ಮೈತ್ರಿಯು ಅಸದೃಶವಾದುದು. ಕುಸುಮಾ ಜಿಯ 'ರಾಜಲಾವಣ್ಯ' ವನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾಜನು ಅವಳಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತನಾಗಿ ಉಪಾಯದಿಂದ ಆ ದಿನವೆಲ್ಲಾ ಅವಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುಪಂತೆ ಸನ್ನಿ ವೇಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವಳಿಗಾದ ಗೌರವಕ್ಕಾಗಲೀ, ಅವ ಳಿಗೆ ದೊರೆತ ಅಮೂಲ್ಯ ಭಾಗ್ಯಕ್ಕಾಗಲೀ ಸವತಿಯರಾರಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕಸಿವಿಸಿಯಿಲ್ಲ. ತನಗಾಗಿರುವ ಸನ್ಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ನಾಚುತ್ತಾ ಗೆಳತಿಯರೆದುರಿಗೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು "ತಂಗಿ ಹೋಗಕ್ಕ ಹೋಗಾಣ್ಮನಾರೋಗಣೆ ಗಂಗದೆಗೆಡೆಮಾಳ್ಪ ಭಾಗ್ಯ ಸಂಗಡಿಸಿತು ನಿನಗದು ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯವೆಂದಿಂಗಿತ ಮಿಗೆ ಕಳುಹಿದರು."

ಭರತನು ಪುರುಷರತ್ನವಾದರೆ ಅವನ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸುರುಚಿರರತ್ನಗಳು.

'ಪತಿಲೇಸು' ಎಂದು ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಸತಿಯರು 'ಲೇಸುಲೇಸು.' 'ಸೂಜಿಯ ಬಳಿಯ ನೂಲಂತೆ' ಪತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಎಡಬಿಡದೆ ಅನುಸರಿಸುವವರು. ಅವರ ಪತಿಭಕ್ತಿಯೂ ಅನುರಾಗವೂ ಎಷ್ಟು ಉನ್ನತವಾದುದೆಂದರೆ ಹುಡುಗಾಟಕ್ಕೆ ಸಹ ಪತಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೋವಾಗುವಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡರು. ಪ್ರಣಯಕಲಹವೂ ಸಹ ಇವರಿಗೆ ಸಹನವಾಗದು. ರಾಜನು ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಮೊಗದಿರುಹಿದನೆಂದೂ, ಮಂತ್ರಿಯೊಡನೆ ಮಾತಾಡಿದನೆಂದೂ, ಇದರಿಂದ ತಮಗೆ ಅವಮಾನವಾಯಿತೆಂದೂ ರೂಪಾಣಿ, ಪದ್ಮಿನಿಯರೆಂಬುವರು ಕೋಪಗೊಂಡು ರಾಜನೊತ್ತಿಗೆ ಬರದೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕಂಬವನ್ನು ನೆಮ್ಮಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ರಾಜನ ಮೃದುವಚನಗಳ ಮೋಡಿಗೆ ರೂಪಾಣಿ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದರೂ ಪದ್ಮಿನಿಯು ಮಾತ್ರ ಹುಸಿಮುನಿಸಿನಿಂದ ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಉಳಿದ ರಾಣಿಯರೆಲ್ಲರೂ ಬೇಡಿದರೂ ಅವಳ ಕೋಪವು ಇಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅವಳಿಗೆ ಗಂಡನೊಡನೆ ಪ್ರಣಯಕಲಹಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಹಿರಿಯಾಶೆ. ರಾಜನ ಮನಸ್ಸು ಎಲ್ಲಿ ನೊಂದುಕೊಳ್ಳುವುದೋ ಎಂದು ಉಳಿದಹೆಣ್ಣುಗಳ ಆತಂಕ. "ಏಕೆ ನಿಂದಳು ಮತ್ತೆ ಪದ್ಮಿನಿಬಾರದೆ ? ಹಾ ಕಷ್ಟಗುಣವ ಕಲಿತಳು" ಎಂದು ಮಿಡುಕಿ "ಸಾಕಿನ್ನು ಬಾರೆಲೆ ಹೆಣ್ಣೆ" ಎಂದು ಗಜರುವರು. ಪದ್ಮಿನಿ ಜೋರಿನವಳಾದರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿರುವರಲ್ಲ ಎಂದು ಆತಂಕ. 'ಎಲ್ಲರೊಂದಾಗಿ ಕೊಂಡೊಬ್ಬಳ ಜಡಿವಿರಿನಲ್ಲಗೆ ಹಿತವಾಗಿಯಕಟ'ಎಂಬು ಮಿಡುಕುವಳು "ಅರಸ ಉದಾಸೀನಗೈದರೇನೊತ್ತಿನ ತರುಣಿಯರೆನ್ನವರೆಂದು ಹಿರಿದು ನಂಬಿದ್ದೆನು. ನೀವು ನಿಮ್ಮರಸನ ಪರಿಯಾದಿರಕ್ಕ ಚೆನ್ನಾಯ್ತು" ಎಂದು ಹಳಹಳಿಸುವಳು. ರಾಜನಿಗೆ ಇದೊಂದು ವಿನೋದ. ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ತೆರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪದ್ಮಿನಿಯ ಕಡೆ ವಕಾಲತ್ತು ವಹಿಸಿದವನಂತೆ ಮುಂದೆ ಬಂದು "ಯುವತಿಯರಿರ ನೀವು ನಿಲ್ಲಿ. ನಾನವಳ ಶಾಂತವ ಮಾಳ್ಪೆ" ಎಂದು ಉಪಾಯದಿಂದ ಅವಳ ಹೃದಯವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡು ಶರಣಾಗತಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರ ಶಾಖಾಶರೀರಿಯಾಗಿ ಹಲವು ಭರತರ ರೂಪಿನಿಂದ ಎಲ್ಲ ರಾಣಿಯರೊಡನೆಯೂ ಬೆರತು ಅವರನ್ನು ಸಂತೋಷ

ಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅತ್ತೆ-ಸೊಸೆಯರು :—ಗಂಡನಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ಭಕ್ತಿ ಪ್ರೀತಿಗಳಿದ್ದುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಭರತನ ರಾಣಿಯರು ತಮ್ಮ ಅತ್ತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಭಕ್ತಿವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಯಶೋಮತೀ ದೇವಿಯೂ ಅಷ್ಟೆ; ಆದರ್ಶಮೂರ್ತಿಯಾದ ಅತ್ತೆ. ತನ್ನ ಮಗನ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ಮಮತೆ ಅಭಿಮಾನಗಳುಂಟೋ, ಸೊಸೆಯರಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಅಭಿಮಾನ ಮಮತೆಗಳು. ಭರತಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ದಿಗ್ವಿಜಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗುವ ಮುನ್ನ ಜನನಿಯ ಅಡಿಗಳಿಗೆರಗಿ ಹರಕೆಗೊಳ್ಳುವನು. ಅವನ ರಾಣಿಯರೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಬಂದು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಆಗ ಅತ್ತೆಯು, “ಬನ್ನವೆಂಬುದ ನಿಮ್ಮ ಕನಸಿನೊಳಗೆ ಕಾಣದೆನ್ನನುಜನ ಸುತೆಯರಿರ, ನನ್ನಣುಗನಕೂಡೆ ಲೀಲೆಯೊಳೋ ಲಾಡಿ ಬನ್ನಿರೆಂದು....”ಹರಸುತ್ತಾಳೆ. ಹೋಗುವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರ ಹರಕೆಯೊಂದೇ ಸಾಲದು “ಬುದ್ಧಿಯೇನತ್ತೆಮ್ಮ ನಮಗೆ ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಅಸಮಾನ್ಯಪುರುಷನಾದ ತನ್ನ ಮಗನ ಒತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಆ ವನಿತೆಯರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಹೇಳುವುದಿನ್ನೇನು ? “ನಿಮ್ಮ ಪತಿ ಪೇಳ್ದ ಸೊಮ್ಮಿನೊಳಿಹುದದೆ ಬುದ್ಧಿ” ಎಂದು ಉತ್ತರ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಸೊಸೆಯರು ಎಲ್ಲರೂ ಕಲೆತು ತಾವು ಪುನಃ ತಮ್ಮ ಅತ್ತೆಯ ಅಡಿದಾವರೆಗಳನ್ನು ಕಾಣುವತನಕ ಒಂದು ವ್ರತವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಸರ್ವಾನುಮತದಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪರರಾಜ್ಯಕ್ಕೆಯ್ದುವ ಆ ಪೆಣ್ಗಳು ಸಂಚರ ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದು ಅನಾವಶ್ಯಕ, ಬೇಡ ಎಂದು ಅತ್ತೆ ಹೇಳಿದರೂ ‘ಎಲ್ಲಿಹೋದರೂ ಅದು ಭರತೋರ್ವಿಯೇ, ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವೇ’ ಎಂದು ಹೇಳಿ “ಮಲ್ಲಿಗೆಯನು ಸೂಡೆನೆಂದಳೊರ್ವಳು. ಜಾಜಿಯ ನೊಲ್ಲೆನೆಂದಾಡಿದಳೋರ್ವಳು. ಮೊಲ್ಲೆ ಬೇಡೆನಗೆಂದಳೋರ್ವಳತ್ತ್ಯಮ್ಮನ ಮೆಲ್ಲಡಿಗಳ ಕಾಣ್ಬತನಕ. ಚಿಲುಪಾಲು ವ್ರತವೆಂದಳೋರ್ವಳು ಫೇಣಿಯ ಮೆಲಲೊಲ್ಲೆನೆಂದಳೋರ್ವಬಲೆ. ಎಳೆಯೆಲ್ಲ ವ್ರತವೆಂದಳೊರ್ವಳತ್ತ್ಯಮ್ಮನ ತಳಿರಡಿಗಳ ಕಾಣ್ಬತನಕ” ಹೀಗೆಯೇ ಒಬ್ಬಳು ಗೋರೋಚನವನ್ನೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಕಸ್ತೂರಿಯನ್ನೂ, ಮುಗುದೊಬ್ಬಳು ಪಟ್ಟೆ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ಹೊಸಸೀರೆಯನ್ನೂ ತೊರೆದಳು. ಒಬ್ಬರಲ್ಲ, ಇಬ್ಬರಲ್ಲ; ತೊಂಬತ್ತಾರುಸಾವಿರ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಹೀಗೆ ಅತ್ತೆ

ಯಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತರಾಗಿದ್ದುದೂ ಇಷ್ಟು ಜನರನ್ನು ಅತ್ತೆಯು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದೂ ರತ್ನಾಕರನ ಭವ್ಯ ಕಾವ್ಯದ ಸುಂದರ ಆದರ್ಶ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರಲು ಸಾಧ್ಯ.

ಅತ್ತಿಗೆನಾದಿನಿಯರು:—ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಸಂಸಾರಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿ ಬರುವ ಹಲವು ಹೃದಯವಿದ್ರಾವಕವಾದ ಭೀಷಣ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಗೆನಾದಿನಿಯರದೂ ಒಂದು. ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಗೋಳಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕವೇಳೆ ಸುಖಮಯವಾದ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿಯಿಕ್ಕುವ ಕೊಳ್ಳಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಭರತನ ಸೋದರಿಯರೂ ರಾಣಿಯರೂ ಅಂತಹರಲ್ಲ. ತಾವು ಷಟ್ಖಂಡ ಚಕ್ರೇಶ್ವರನ ಸೋದರಿಯರೆಂಬ ಜಂಭವಾಗಲಿ, ತಾವು ಲೋಕೇಶ್ವರನ ಕೈ ಹಿಡಿದವರೆಂಬ ಗಂಡಗರ್ವವಾಗಲಿ ಕಂಡುಬರದು. ಭರತನ ಸೋದರಿಯರಾದ ಗಂಗಾದೇವಿ, ಸಿಂಧುದೇವಿಯರು ಪಟ್ಟದರಾಣಿ ಸುಭದ್ರೆಯ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಮದುವೆಗಾಗಿ ಸಿಂಗರಿಸಿರುವ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಚಪಲ. ಅಣ್ಣನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಬೇಡಿದರು. ಆಗ ಆತನು ಅವರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ 'ಸ್ವೀಕಾರಬಟ್ಟು ಕರಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗದೆ, ನೂಕಿ ಬಂಧುಗಳೆಯ್ದಲವರು ಏಕವರ್ಬಂದರೊ ಕರೆದೆವೆಯೆಂಬರು. ತೂಕ ತಗ್ಗುವುದಕ್ಕಾ....'ಎಂದನು. ಆದರೆ ಅವರು ನಾಡಾಡಿಯ ಹೆಣ್ಣುಗಳೇ, ಹೆಚ್ಚುಕುಂದನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದಕ್ಕೆ? 'ನಾವೆಯ್ದೆ ಪರಿಭವವೇನಣ್ಣ ನಮಗೆ' 'ಏನ ಮಾಡುವರಣ್ಣ ಪರರೆಮಗವರ ಸನ್ಮಾನವೇನೊಲಿದಿಟ್ಟುದೇನು?' ಎಂದು ಬಲವಂತದಿಂದ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಸುಭದ್ರೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅತ್ತಿಗೆನಾದಿನಿಯರಿಗೆ ಅದೇ ಪ್ರಥಮದರ್ಶನ. ಆದರೂ ಅತ್ತಿಗೆಯರು ತಮ್ಮ ಬಿಗುಮಾನವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬದಿಗೊತ್ತಿ ನಾದಿನಿಯನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಲು—ಸರಸವಾಡಲು—ಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸುಭದ್ರೆಗೆ ಅವರ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉತ್ತರಕೊಡಲು ಬಿಗುಮಾನ. ಮುಗುಳ್ನಗೆಯನ್ನು ಸೂಸುತ್ತಾ ಸುಮ್ಮನಿರುತ್ತಾಳೆ. ಗಂಗಾದೇವಿ ಸಿಂಧೂದೇವಿಯರು ಅವಳನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸುವ ಚದುರನ್ನು ನೋಡಿ. ಈ ತಿಲಕವೆ ಚಕ್ರಧರನ ಸೋಲಿಪುದು? ಪೇಳೀತುರುಬೇ? ಮುತ್ತೀ ಪೂವೇ? ಮಾತಾಡು ಹೆಣ್ಣೆ...." ಎಷ್ಟೋ

ದಿನಗಳು ಪರಿಚಯವಿದ್ದವರು ಸಹ ಇಷ್ಟು ಸರಸವಾಗಿರರು. "ಸರಸಗುಣ ಗಳಿಲ್ಲದಿವಳ ರೂಪೇನು ಕಾಸರಕನ ಹಣ್ಣಿನಂತೆಂದು ಕೆರಳಿಸಿ ನುಡಿವರು ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂದು" ಆದರೆ ಇವರ ಮಾತಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇ ಮಂತ್ರ—ಶಿರ ಬಾಗಿ ನಗುತಿಹುದು.' ಆಗ ಮಧುವಾಣಿಯೆಂಬ ಅವಳ ಸಖಿಯು ಮಾತ ನಾಡುತ್ತಿರುವವರನ್ನು ಕುರಿತು "ನಿಮ್ಮ ಪಾಡೇನು ? ನಿಮ್ಮಣ್ಣನ ನುಡಿಗಳ ನೊಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಿಪಳು. ನಮ್ಮ ದೇವಿಯ ಮುಂದೆ ಪರರಿಗೆ ಜಾಣ್ಮೆಯೇ ?" ಎಂದು ಎದುರು ನೋಡಿ ಹಾಕುವಳು ; 'ಅಲ್ಲವೆ ಪೇಳೀಕೆ ಗುರೆ ತನ್ನ ಪತಿಯೊಡನಲ್ಲದೆ ನುಡಿಯದ ಛಲವೆ ?' ಎಂದು ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ವಿನೋದದಿಂದಿದ್ದು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಅಣ್ಣನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು "ಕಂಡೆವಾ ಮದುವೆಯ ಪೆಣ್ಣನಣ್ಣಾಜಿ. ಆಕೆಯ ಶೃಂಗಾರವಾಕೆಯ ಗಂಭೀರ ಸಾಕು. ಮತ್ತಾಕೆ ನೋಡಿದರೆ ಲೋಕದಂಗನೆಯೆ ? ಪೆಣ್ಣಿನಲೊಂದು ರತ್ನಶಲಾಕೆ ಹುಟ್ಟಿದುದೆಂದರೊಡನೆ " ಭರತೇಶ್ವರ ಸುಭದ್ರೆಯರ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಹೋತ್ಸ ವವು ಮುಗಿದ ಮರುದಿನ ಅವನ ಸಹೋದರಿಯರಿಬ್ಬರೂ ಪುನಃ ಸುಭ ದ್ರೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಈಗ ಸುಭದ್ರೆಯಾಗಲೀ ಸ್ವಲ್ಪ ನೈಚಳಿ ಬಿಟ್ಟ ವಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಅವರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ,

'ರೋಡಾಡಿ ಹೋದರಿ ನಿನ್ನೆ ; ನೀವಿಂದೇನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೆಣಿಸಿ ದಿರಿ ? ನೋಡಬಂದಿರೊ, ಕಾಣಬಂದಿರೊ ಹೇಳಿ' ಎಂದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರ ಉತ್ತರ 'ಕಾಡಬಂದವರಲ್ಲ, ನೋಡಬಂದವರೇ'. ಆದರೆ ನಿನ್ನ 'ಕೊರಳಿಗಿಷ್ಟೇಕೆ ಚಂದನಲೇಪ ? ಮುತ್ತಿನ ಸರ ಬಂದಿ ಮರಸವೆ ನೀರೆ ?' ಕರಗಳೊಳ್ನಿನ್ನಿನ ಬಳೆಗಳಿಂದಿಲ್ಲೀಗ ನೆರೆದಿವೆ ಹೊಸ ಬಳೆ ಏಕೆ ? ಸುಭದ್ರೆ ಚದುರೆ, 'ಹಳೆಯ ಬಳೆಯ ಬಿಟ್ಟು ಹೊಸ ಬಳೆ ತೊಟ್ಟರೇ ನಿಳೆಯೊಳು ಕೊರತೆಯೆ ? ಅಹಹಾ, ಬಳೆಗಳ ಕುರುಹು ಕಂಡುದು ಚಿತ್ರ. ನೀವೇನು ಬಳೆಗಾತಿಯರೆ ?' ಎಂದು ಒಲಿದಾಡುತ್ತಾ ಕೇಳಿದಳು. ಹೀಗೆಯೇ ಸರಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ಕೆಲವು ಹೊತ್ತು ಇದ್ದು ಹೊರಟು ಹೋಗುವರು,

ಮಕ್ಕಳು

ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಂದಾಗುವ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲೆ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರಾಪಂ ಚಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಪರಿಮಿತಿಯುಳ್ಳುದಾದುವ

ರಿಂದ ಸಂಸಾರವೇ ಆಕೆಯ ಸರ್ವಸ್ವ. ಸಂಸಾರಸಾರವಾದ ಮಗುವಿನಲ್ಲಿ ಆಕೆಗೆ ಅಗಾಧ ಮಮತೆ. ಗಂಡಹೆಂಡಿರ ಪ್ರೇಮದ ಫಲವೇ ಮಗು. ಒಮ್ಮೆ ಮಗುವಾಯಿತೆಂದರೆ ದಂಪತಿಗಳ ಪ್ರೇಮವು ಹಂಚಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ದಿಗ್ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಹೋದ ಭರತನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಾದಮೇಲೆ, ಮಕ್ಕಳಾಟಿಕೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಸಂತೋಷದಾಯಕವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಅವನ ಶೃಂಗಾರ ಜೀವನದ ವರ್ಣನೆ ಅಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲದ, ಕಳಂಕವಿಲ್ಲದ ಸಂತೋಷಸಾಗರಕ್ಕೆ ಇವನು ಅಧಿಪತಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ವಿಧೇಯರಾಗಿ ವಿನಯಪರರಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಂಡು ಭರತನು ಧನ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಭರತನ ಜೀವನ ರಸವತ್ತಾದ ಜೀವನ. ವಿರಸಗಳು ಬಂದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಸರಸಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಜಾಣ್ಮೆ ಇದೆ. ಇವನಿಗೆ. ಒರಟು ಮೊರಟುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಹದಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವ ತಾಳ್ಮೆ ಇದೆ. ಇವನ ಭಾವ ಮೈದುನ ವಿನಮಿ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಭೂಮಿಗೂ ಆಕಾಶಕ್ಕೂ ಏಕವಾಗಿ ರೊಚ್ಚೆಬ್ಬಿಸಿದವನು, ಭರತನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಹಲ್ಲು ಕಿತ್ತ ಹಾವಿನಂತಾಗಿ ತನ್ನ ತಂಗಿಯನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ. ಭರತನ ತಮ್ಮನಾದ ಬಾಹುಬಲಿಯೂ ಅಷ್ಟೆ. ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಕೊಬ್ಬಿನಿಂದ ಇದಿರು ಬಿದ್ದರೂ ಅಣ್ಣನ ಸೂನೃತವಚನದ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಕಣ್ದೆರೆದು ತನ್ನ ಕೋಪ ಮೋಹಗಳನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿ ಮುಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಳಿದುಹೋಗುವ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಭರತನ ಆಜ್ಞಾನುವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ಅವನ ಸುಖವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವರು. ಎಲ್ಲರೂ ನಾಯಕನ ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾದ ಹಿನ್ನಲೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿತ್ರ

ಕವಿಯು ತಾನು ಕಂಡು ಅನುಭವಿಸಿದ ಸುಂದರ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ರಾಶಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ತನಗೆ ಬೇಕಾದಾಗ ಬೇಕಾ

ದುದನ್ನು ಬೈಲಿಗೆ ತರುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ತರುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಉಜ್ಜಿ ಉಜ್ವಲಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಅಡಿಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳ ಅಂಕು ಡೊಂಕುಗಳನ್ನು ನೇರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಆದರ್ಶದ ಮೆರಗು ಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅದು ಉತ್ತಮವಾದ ಕಾವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ರತ್ನಾಕರನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯರತ್ನದಲ್ಲಿ ತಂದಿರುವ ಹಲವು ಸುಂದರ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ಅವನು ಕಂಡು ಅನುಭವಿಸಿದ ಕೆಲವು ಸಮಾಜ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಣ್ಣೆದುರು ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು. ತಾನು ಸ್ವತಃರಾಜನ ಮಗ; ಬಹುಶಃ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಚಿಕ್ಕ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ರಾಜನಾಗಿದ್ದರೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ರಾಜಾಸ್ಥಾನದ ಕೆಲವು ಆಗುಹೋಗು ಗಳನ್ನಂತೂ ಅವನು ನೋಡಿರುವನೆಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದ. ಅಲ್ಲಿಯ ಸಂಪತ್ತು, ಶೃಂಗಾರ, ವೈಭವ, ವೈಖರಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿ ಅವನ ಕಾವ್ಯ ದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿವೆ. ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ, ಅಸದೃಶ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿ, ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಕೀರ್ತಿಧ್ವಜವನ್ನು ದಿಗಂತವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿ ಹರಿಸಿದ್ದ ವಿಜಯನಗರರಾಜ್ಯದ ವೈಭವವನ್ನು ಕವಿಯು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡಿದ್ದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಸಿಕರ ರಸಿಕತೆಗೆ ಕೊನೆಮೊದಲುಂಟೆ? ಅವರ ಭೋಗವೈಭವಕ್ಕೆ ಕೊರತೆಯುಂಟೆ? ಅವರ ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲೆಯುಂಟೆ? ಇವನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು, ಮನವಾರೆ ತಣಿದು, ಹೊನಲಾಗಿ ಉಕ್ಕಿಸಿರು ವುದೇ ರತ್ನಾಕರನ 'ಭರತೇಶವೈಭವ' ವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಾಗ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ಥಾನವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿಯು ನಮಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸ್ತ್ರೀಯು ಬರಿಯ ಉಪಭೋಗವಸ್ತುವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಆಕೆಗೂ ಒಂದು ಆತ್ಮ ವಿದೆ. ಆ ಆತ್ಮವನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವುದು ಪುರುಷನ ಧರ್ಮ. ಹೆಂಗಸು ಕಲಾಜೀವಿಯಾದರೆ ಗಂಡನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅದ ಕ್ಕಾಗಿ ಪುರುಷನು ಅವಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಪರಿಕರಗಳನ್ನೂ ಅನುಕೂಲ್ಯಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿ ಅವಳ ಜೀವನವನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಭರತನು ಇಂತಹ ಅನುಕೂಲ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತನ್ನ ಹೆಂಡಿರಿಗೆ ಒದಗಿಸಿದ್ದನು. ಅವನ ಹೆಂಡಿರೆಲ್ಲರೂ ಪಂಡಿತೆಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದ

ವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಹಲವರು ಅನೇಕ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನಮತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕುಸುಮಾಜಿಯು ಕಾವ್ಯಕಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವೀಣಾವಾದನದಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ಯಂತ ಚತುರೆ. ಪದ್ಮನಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ಸ್ತ್ರೀಯರು ನಾಟ್ಯ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿನಯ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದ್ವಿತೀಯ ಚತುರೆಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಗೀತ, ನಾಟ್ಯ, ಅಭಿನಯಗಳು ಅವರಿಗೆ ಕರತಲಾಮಲಕವಾಗಿವೆ. ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಇವರಿಂದ, ಇವರಿಗೆ ಸಂಗೀತದಿಂದ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವು ಬೆಳೆದಿರುವುದೆಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಭರತನ ಜೀವನವು ಸುಖಭರಿತವಾಗಿದೆ.

ರತ್ನಾಕರನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ

ರತ್ನಾಕರನ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾದರೆ ಆತನು ಜಿನಸೇನಾದಿ ಇತರ ಕವಿಗಳ ಮಾರ್ಗನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಾನೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಹೊಸ ಮಾರ್ಪಾಟನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಇದು ಕಾಣಬರುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭೋಗ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ. ಇದಲ್ಲದೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡುನಡುವೆ ಬರುವ ಹಲವು ವರ್ಣನೆಗಳು ನಾವು ನೋಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುವು. ಅವು ಮೂಲದಲ್ಲಿಲ್ಲ; ರತ್ನಾಕರನ ಸ್ವಂತ ಆಸ್ತಿ.

ಮಹಾ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾದಶವರ್ಣನೆಗಳಿರಬೇಕೆಂಬ ಸ್ವರ್ಣಶೃಂಖಲೆಗೆ ಪಂಪನಂತಹ ಮಹಾ ಕವಿಯೂ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಜಿನಸೇನನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪಂಪನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ (ಆದಿಪುರಾಣ) ಯುದ್ಧೋದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಜಲಕೇಳಿ, ವನವಿಹಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಎಳತಂದಿದ್ದಾನೆ. ಕೆಲವುವೇಳೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ಕೂಡ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ರತ್ನಾಕರನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಈ ಔಚಿತ್ಯದ ಕೊಲೆಯು ಸರಿಹೋಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. "ಪ್ರಚುರದಿ ಪದಿನೆಂಟು ರಚನೆಯ ವಾಕ್ಯಕೆ ರಚಿಸುವರಾನಂತು ಪೇಳೆ, ಉಚಿತಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಪೇಳ್ವೆ ಸಧ್ಯಾತ್ಮವೆ ನಿಚಿತ ಪ್ರಯೋಜನವೆನಗೆ" ಎಂದು ಘಂಟಾಘೋಷವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆಗಳೇ ಇಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ವರ್ಣನೆಗಳು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿವೆ. ಬಲವಂತದಿಂದ ಮಾಘ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಲು ಅವುಗಳನ್ನು ಎಳೆದು ತಂದಿಲ್ಲ. ಇತರ ಕವಿಗಳಂತೆ ಈತನು ಸಮುದ್ರ

ವರ್ಣನೆ ನಗರವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಕವಿಯು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಜನರು ಅದನ್ನು ಓದಿ ರಸಾಸ್ವಾದನೆ ಮಾಡಿ ಸಂತೋಷಪಡಲೆಂದೇ ಹೊರತು ವಿದ್ವಜ್ಜನ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಬಿರುದು ಬಾವುಟಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸುಮಾಡಿದ್ದರೆ ತಾನೂ ಓದುಗಬ್ಬವನ್ನು ಬರೆಯಬಲ್ಲ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವು ಕಬ್ಬಿನಂತಿರಬೇಕೇ ಹೊರತು ಬಿದಿರಂತೆ ಆಗಬಾರದೆಂದು ಆಶೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ 'ಹಾಡು ಗಬ್ಬ' ವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಓದಿದರೆ 'ಅಯ್ಯಯ್ಯ ಚೆನ್ನಾದುದು' ಎಂದು ಕನ್ನಡಿಗರು ಹೇಳುವರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಅದನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತೆಲುಗರು 'ರಯ್ಯಾ ಮಂಚಿದಿ' ಎಂದೂ ತುಳುವರು 'ಅಯ್ಯಯ್ಯ ಎಂಚಪೊಲಾಂಡು' ಎಂದೂ ಹೇಳುವಷ್ಟು ಸುಲಲಿತವಾಗಿರಬೇಕು, ತನ್ನ ಕಾವ್ಯ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ 'ರಳ, ಕುಳ, ಶಿಥಿಲ, ಸಮಾಸ' ಮುಂತಾದವುಗಳ 'ಕೋಟಲೆಯು' ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಸಕಲ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತರಬೇಕೆಂಬ ಬಿರುದಿಗೆ ಬಿದ್ದು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬಿರುಸು ಮಾಡಿ 'ಪುಸ್ತಕದ ಬದನೆಕಾಯಿ' ಯಾಗಿ ಮಾಡಲು ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಹೀಗೆ ರತ್ನಾಕರನು ಸ್ವತಂತ್ರ ಮಾರ್ಗಾವಲಂಬಿ; ಔಚಿತ್ಯ ನಿಯಮ ಪಾಲಕ; ಇತರ ನಿಯಮಗಳ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿರತಕ್ಕವನು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಇವನದೊಂದು ಹೊಸಮಾರ್ಗವಿದೆ. ವರ್ಣನೆಗಾಗಿ ವರ್ಣನೆಯಿಲ್ಲ, ಕಥೆಗಾಗಿ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಕಥೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ.

ರತ್ನಾಕರನು ಶೃಂಗಾರ ರಸವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಬಗೆಯು ಇತರ ಎಲ್ಲ ಕವಿಗಳ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಬಹಳ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಈತನು ಶೃಂಗಾರರಸದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜೀವನ ತತ್ವವನ್ನು ಬೋಧಿಸ ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ. ಕವಿಯು ತತ್ವಜ್ಞನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಇತರ ಜೈನ ಕವಿಗಳು ಹೇಳುವಂತೆ ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಕ್ಷಣಭಂಗುರತೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೂ ದೂರದ ಫಲಗಳನ್ನು ನೆನೆದು ಕೈಲಿರುವುದನ್ನು ಎಸೆಯುವುದು ಹುಚ್ಚುತನ. ಇಲ್ಲಿನ ಸುಖವನ್ನು ನಿರ್ದುಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಸವಿದು

ಪರಮ ಸುಖದ ಕಡೆಗೆ ಕೈನೀಡೋಣ ಎಂಬುದು ಇವನ ತತ್ವ.

ತನು ರೂಪ ವಿಭವ ಯೌವನ
ಧನ ಸೌಭಾಗ್ಯಾಯುರಾದಿಗಳ್ಗೆ ಕುಡು ಮಿಂ।
ಚಿನ ಪೊಳಪು ಮುಗಿಲ ನೆಳಲಿಂ
ದ್ರನ ಬಿಲ್ ಬೊಬ್ಬುಳಿಕೆಯುರ್ಬಿ ಪರ್ಬಿದ ಭೋಗಂ ॥

ಎಂಬ ನಿರಾಶಾವಾವನ್ನು ರತ್ನಾಕರನು ಖಂಡಿಸಿ ಯೋಗ ಭೋಗಗಳ ಸಾಮರಸ್ಯ ತತ್ವವನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಓದುಗರ ಮುಂದಿಡುತ್ತಾನೆ. ಇವನ ಮಾತುಗಳು ಗಿಳಿಯ ಮಾತುಗಳಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಜೀವನವು ತಮಾಷೆಯಲ್ಲ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ, ದೀರ್ಘಾಲೋಚನೆಯಿಂದ ಅದರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು, ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹರಹಿ ಲೋಕ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಈತನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವ ಜೀವನತತ್ವದಿಂದ ತನ್ನ ಮಹತ್ತನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ರತ್ನಾಕರನ ಶೃಂಗಾರ ಚಿತ್ರಗಳು.

ಈ ಕವಿಯು ಶೃಂಗಾರ-ಕವಿ-ಹಂಸರಾಜನೆಂಬ ತನ್ನ ಬಿರುದನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಶೃಂಗಾರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಂಗುಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕಡೆಯುವರೆವಿಗೂ ನೂರಾರು ಶೃಂಗಾರ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅವುಗಳು ಜುಗುಪ್ಸಾವಹವಾಗಿಲ್ಲ; ಎಲ್ಲಿಯೂ ಮಿತಿಯನ್ನೂ ಮೀರಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕವಿಯ ರಸಾವೇಶವು ಔಚಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ದಾಟುವಂತೆ ಕಂಡುಬಂದರೆ ಒಡನೆಯೇ ಕವಿಯು ಅವುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಯೂ ಹೇಳದವನಂತೆ ನಟನೆ ಮಾಡಿ ನಿಂದೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಭರತಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಕುಸುಮಾಜಿಯಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ಮೋಹ, ಅವಳೊಡನೆ ಸುಖ ಸಂಕಥಾ ವಿನೋದದಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಕುಸುಮಾಜಿಯ ತಂಗಿ ಮಕರಂದಾಜಿಯು ರಾಜನನ್ನು ಭೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಲು ಬಂದು 'ಅನುಕೂಲವಾದುದಾರೋಗಣೆಗಿನ್ನೆಮ್ಮ ಮನೆಗೇಳು ಭಾವಾಜಿ' ಎಂದು ಕರೆದಳು. ಮಕರಂದಾಜಿಯು ಇನ್ನೇನು ವರ್ಷ

ಆರು ತಿಂಗಳೆಂಬ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಾಯದ ಹೊಸ್ತಿಲನ್ನು ಮೆಟ್ಟತಕ್ಕ ಸುಂದರ ಳಾದ ಹುಡುಗಿ ; ರಸಜೀವಿಯಾದ ಭರತನಿಗೆ ಅವಳೊಡನೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸರಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಚಪಲ. 'ಎಮ್ಮ ಮನೆಗೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದುದನ್ನೇ ನೆಪ ಮಾಡಿಕೊಂಡು "ಇಂದಾದು ನಿನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಹುದುಚಿತವೆ ? ಒಂದರೆ ವರುಷದ ಮೇಲೆ ಬಂದು ನೀನೆನ್ನ ಕರೆದರಾನು ಬಹೆನು...."ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದ. ಷಟ್ಖಂಡ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆಂಬ ಗೌರವದಿಂದ ಅವಳು ಆದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಕೊಡದೆ "ಅದಕ್ಕಾಜಿಯರಮನೆಗೇಳೆಂದೆ" ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿದಳು. ಅವಳು ಅತ್ಯಂತ ಚದುರೆಯೆಂಬುದು ರಾಜನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸುಮ್ಮನಾಗಲು ಬಿಡದೆ "ಠಕ್ಕು ಕಾತಿಯೆ ನಿನ್ನ ಮನೆಗೆಂದೆಯೈಸೆ ; ನಿನ್ನಕ್ಕನ ಹೆಸರ ಹೇಳಿದೆಯು?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟು ಸಾಕು ಮಕರಂದಾಜಿಯನ್ನು ರೇಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ. ವಾಗ್ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅನುವಾಗಿ—

ಮಕರಂದಾಜಿ : "ಅಕ್ಕನ ಹೆಸರ ಹೇಳುವರಾಕೆ ಷಡೆದರೆ
ಮಕ್ಕಳು ಪೇಳ್ವುವು ಮುಂದೆ ।
ದಿಕ್ಕನೊಳೆನಗೇನು ಸಂಬಂಧ ಸಾಕೇಳು
ಸಿಕ್ಕಿನ ಮಾತನಾಡದಿರು ॥"

ಭರತ : "ಸಾಕೇಳು ಸಲಹೇಳು ನೀನೆಂದು ತಾನೆನ್ನ
ಸಾಕರುಷಣ ಮಾಡುತಹಳೆ ।
ಈಕೆ ತಾನೇನು ಕಾತರೆಯೊ !"

ಮಕರಂದಾಜಿ : ಕಾತರ ಗೀತರವನು ನೀವು ನಿಮ್ಮಂಬು
ಜಾತಾಕ್ಷಿಯರು ಬಲ್ಲಿರೈಸೆ ।
ಆ ತಳ್ಳಿ ಬಳ್ಳಿಯ ನಾವೇನು ಬಲ್ಲೆವು
ಮಾತು ಸಾಕಿನ್ನೇಳು ಭಾವ ॥

ರಾಜನು ತನ್ನ ದಫ್ತರವನ್ನು ಕೊಡವಿ ಕಟ್ಟಬೇಕಾದುದೇ ! ಎದ್ದು ಅವಳನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವನು. ಅರಸಿಯ ಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರು ವಾಗಲೇ ಮಕರಂದಾಜಿಯಿಂದ ಓದು ಕಲಿತಿರುವ ಗಿಳಿ ಅವನಿಗೆ ಸುಖಾಗ ಮನವನ್ನು ಬಯಸಿತು.

"ಕ್ಷೇಮವೆ ಭಾವಾಜಿ ಮತ್ತು ನಿಮಗೆ ಪರಿ
ಣಾಮವೆ ಹೇಳು ಭಾವಾಜಿ।
ಈ ಮನೆಯತ್ತಲೇಕಡಿಗಡಿಗೆಯ್ತರೆ ?"

"ಧರೆಯನಾಳಿದನೆಂಬ ಗರ್ವವೊ ನಮ್ಮಕ್ಕ
ನರಮನೆಗಡಿಗಡಿಗೇಕೆ।
ಬರಲೊಲ್ಲೆ ಬಂದಿನ್ನು ಪೋಪೆಯ ನಿನ್ನ ಕಾ
ಲ್ಗುರುಲನಿಕ್ಕುವೆ ॥"

"ಸುಳಿಗುರುಳೆಂಬುದುಲುಂಟು ನಮ್ಮಕ್ಕನ
ನಳಿ ತೋಳ ಪಾಶಗಳುಂಟು।
ಹೊಳೆದಿನ್ನು ಹೋಹ ಭಾವನ ಕಾಣ್ಬೆ"

"ಸೋಂಕಿ ನಮ್ಮಕ್ಕನೊತ್ತಿನೊಳಿದ್ದರಿರು ವಿಾರಿ
ಭೋಂಕನೆ ಪೋಪೆ ನೆಂಬಾಗ।
ಪಂಕಜಾಕ್ಷಿಯ ಕಡೆಗಣ್ಣ ಕಾಂತಿಯ ಬಳ್ಳಿ
ಸಂಕಲೆಗಳನಿಕ್ಕಿಸುವೆನು ॥"

ಇದನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟ ಮಕರಂದಾಜಿಗೆ ರಾಜನಿಂದ ತಕ್ಕ ಸನ್ಮಾನವು ದೊರೆಯಿತು. ಆತನು ಅವಳನ್ನು ಬಿಗಿಯಪ್ಪಿ ಮುತ್ತಿಕ್ಕುವನು. ಮಾತಿಗೆ ಮಾತನ್ನು ಪೋಣಿಸುವ ವೈಯಾರಿ ಮಕರಂದೆಯು ಅದರಿಂದ ಕೋಪಿಸಿದವಳಂತೆ ನಟಿಸಿ ತನ್ನ ಭಾವೀ ಪತಿಯಾದ ಭರತನೊಡನೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ವಾಗ್ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಅವನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸುವಳು. ಈ ಭಾಗವು ಅತ್ಯಂತ ಸರಸವಾದುದು. ಸರಸಸಂಧಿಯೆಂದು ಈ ಭಾಗಕ್ಕಿಟ್ಟಿರುವ ಹೆಸರು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ.

ಮುಂದೆ ರಾಜನು ಕುಸುಮಾಜಿಗೆ ಸನ್ಮಾನ ಮಾಡುವುದೂ ಅತ್ಯಂತ ಶೃಂಗಾರಮಯ ಚಿತ್ರ. ಗಂಡಹೆಂಡಿರಿಬ್ಬರೇ ಇರುವಾಗ ಆತನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ವಿಧವಾಗಿ ಕರೆದರೂ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಕುಸುಮಾಜಿಯೆಂಬ ಹೆಸರೇ ಮುದ್ದಾದುದು. ಮುದ್ದಾದ ಹೆಸರನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಮುದ್ದಾಗಿಮಾಡಿ, ಅವಳ ಮನೆಯು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟನೆಲ್ಲಾ ಮೆಚ್ಚುವ ಸೋಗಿನಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸುತ್ತಾನೆ.

"ಸಾರಣೆ ಚೆನ್ನಾಯ್ತು ಕುಸುಮೆ, ಕುಂಕುಮದೊಂದು
ಸಾರಣೆ ಚೆನ್ನಾಯ್ತು ಕುಸುಮಿ।
ತೋರಣ ಚೆನ್ನಾಯ್ತು ಕುಸುಮು"

"ಚಳಿಯಗೊಟ್ಟುದು ಲೇಸು ಕುಸುಮಾಜಿ, ಹೊಸ ರಂಗು
ವಲಿ ಲೇಸು ಕುಸುಮಾಂಗಿ, ನಿನ್ನ।
ನಿಳಯದ ಸಿಂಗಾರ ಸೊಗಸಾಯ್ತು ಕುಸುಮ ಕೋ
ಮಲೆ............॥"

ಹೀಗೆ ಕುಸುಮು, ಕುಸುಮಿ, ಕುಸುಮಾಜಿ, ಕುಸುಮೆ, ಕುಸುಮಾಂಗಿ, ಕುಸುಮಾಲೆ, ಕುಸುಮಿತಿ, ಕುಸುಮಿನಿ, ಎಂದು ಅವಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಓಡಾಡುತ್ತಿರುವನೋ ಎನ್ನಿಸುವುದು.

ಅನಂತರ ಅವಳು ತಾನೇ ತನ್ನಾಣ್ಮನಿಗೆ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಬಡಿಸುವಳು. ಇಬ್ಬರೂ ಊಟಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಶಯ್ಯಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಏಕತಲ್ಪದಮೇಲೆ ಸರಸವಾಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿರುವರು. ರಾಜನು ತನ್ನ ಮನದನ್ನೆಯು ಒಳಗೆ ಬಂದುದನ್ನು ಕಂಡು ಮುಸುಕಿನೊಳಗಿಂದಲೇ "ಕುಸುಮಿ ತಾನೇಕೆ ಬಂದಳು?" ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಸುವನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಮೂಕಿಯಂತೆ ಕಾಣುವ ಕುಸಮಾಜಿಯು ಏಕಾಂತ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ತಾನೆಷ್ಟು ರಸಿಕಳೆಂಬುನನ್ನು ತೋರುವಂತೆ ನಸುನಗುತ್ತಾ "ಏಕೆ ಬಂದಳೋ ದೇವರೇ ಬಲ್ಲರಸಿಯುಳಿಚ್ಛೆಯ" ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಡುವಳು. ಜಗಳಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದಲ್ಲ? ಎಂದು ರಾಜನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ, ಜಗಳಕ್ಕಲ್ಲವಂತೆ: ಏನೋ ಗೂಢಾರ್ಥವನ್ನು ತನ್ನ ಆಣ್ಮನೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಲು ಬಂದಿರುವಳಂತೆ—ಎಂದು ಸವಿನುಡಿಯನ್ನು ನುಡಿಯುವಳು.

ಸರಸ ವಿನೋದಗಳಿಂದಲೂ ಭೋಗಭಾಗ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ತಣಿದ ಮೇಲೆ ಕುಸುಮಾಜಿಯು ತನ್ನ ಗಾನಸುಧೆಯಿಂದ ರಾಜನನ್ನು ತಣಿಸುವಳು. ಕೇಳಿದಷ್ಟೂ ಕೇಳಬೇಕೆಂಬಾಸೆ ರಾಜನಿಗೆ. ಅವನು ಹೊಗಳಿದಷ್ಟೂ ರಾಗರಸಕ್ಕೆ ಕಳೆಯೇರುತ್ತಿದೆ. ರಾಗರಸವು ಕಳೆಯೇರಿದಷ್ಟೂ ರಾಜನ ಉತ್ಸಾಹವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಒಡನೆಯೇ ಅವಳನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಬೇಕೆಂಬಾಸೆ. ಮೆಲ್ಲಗೆ ವೀಣೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ

ಸರಿಸುವನು. ಆದರೂ ಗಾನಸೆರಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು, ನಡುನಡುವೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ

" ಮಡದಿ ಹಾಡುವುದೊಂದು ಗಮಕಕೆ ಗಾನದ
ಕುಡುಸವಿಗೆದೆಯೊಳು ಓಗ್ಗಿ ।
ಎಡದ ತೋಳಿಂದ ಕೊರಳನಪ್ಪಿ ಚೆಂದುಟ
ವಿಡಿದು ಚುಂಬಿಸಿ ನಕ್ಕು ಬಿಡುವಾ ॥ "

ಇಂತಹ ಸುಂದರವಾದ ನಿರ್ದುಷ್ಟ ಶೃಂಗಾರಚಿತ್ರಗಳು ಕನ್ನಡಕಾವ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇಲ್ಲ. ರತ್ನಾಕರನ ಕಲಾ ಭವನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇವುಗಳು ತಂಡ ತಂಡವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ರತ್ನಾಕರನ ಶೈಲಿ.

ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಪಂಡಿತರಂಜನೆಗಾಗಿ ಬರೆದಿಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಸಾಂಗತ್ಯ ದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ, ಹೊನ್ನಮ್ಮನು ' ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ ' ವನ್ನು ಬರೆದಿರು ವಂತೆ. ಸಾಂಗತ್ಯವು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಜವಾದದು.

" The style expresses tbe man " ಎಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಹಾಗೆಯೇ "ಶೀಲಸ್ಯ ಇಯಂ ಶೈಲೀ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕವಿಯ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಅವನ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ನಾವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸ ಬಹುದು. ರತ್ನಾಕರನ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಅವನ ಮನೋಭಾವವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿ ಸಲು ಹೆಚ್ಚು ಜಾಣತನ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಅದರ ಅನುಭವವು ವೇದ್ಯವಾಗಲು ಹೆಚ್ಚು ಕಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ರತ್ನಾಕರನ ಶೈಲಿಯು ಸುಲಭವಾಗಿದೆ; ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ಇರುವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಅದು ಇರುವ ಹಾಗೆ ವರ್ಣಿ ಸುವ ಚಾತುರ್ಯ ಕವಿಗೆ ಉಂಟು. ಹಾಗೆ ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಅನುಭವದಲ್ಲಿರುವ ಹೋಲಿಕೆಗಳನ್ನು ತರುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹು ಜಾಣತನವನ್ನು ತೋರಿದ್ದಾನೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಮಳೆಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ! "ಕಿರು ಧಾರೆಯಲ್ಲ : ತೆಂಗಿನ ಮರಗಳ ತೋರದುರುವ ಧಾರೆಯೊಳಿಡಬಿಡದೆ"

ಬರುತ್ತಿತ್ತು, ಮಳೆ. “ಅಗಣಿತ ದೈವಗಳೊಂದು ಹಬ್ಬವ ಮಾಡಲಗಲದೊಳ್ ನೆರೆದೊತ್ತಲಾಗಿ ; ಗಗನವೆಂದೆಂಬ ಸೇವಗೆಯೊರಳಿಂದ ಸೇವಗೆ ಇಳಿವೊಲು ಮಳೆಯಾಯ್ತು.” ಹಾಗೆಯೇ ಗುಡುಗನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ “ಕೊಡದ ಸಾಲಂದದ ಮುಗಿಲ ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲಬಡಿಗೆಯಿಂ ಬಡಿಯೆ ದೈವಗಳು ; ಒಡೆದಂತೆ ಗುಡುಗಾದುದೊಳಗಿದ್ದ ನೀರು ತೊಟ್ಟಿಡುವಂತೆ ಕರೆದುದು ವೃಷ್ಟಿ.” ಈ ಕವಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಅನುಭವವಿತ್ತು : ಚಿತ್ರಬರೆದಂತೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವ ಕೌಶಲವಿತ್ತು.

ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸದ, ಕಿವಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಕೇಳಬಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟೆ. ಇವನ ಸಂಗೀತವರ್ಣನೆ ಅಸ್ವಾದ್ಯರಶವಾದುದು. ಅಲ್ಲಿ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಗಳ ಗೊಂದಲವಿಲ್ಲ. ಸಂಗೀತಶಾಸ್ತ್ರದ ಗಂಧವಿಲ್ಲದವನಿಗೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ತಾನು ಅನುಭವಿಸಿ ಆ ಕವಿಯು ಆನಂದಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಆನಂದವನ್ನು ನಿರ್ವಂಚನೆಯಿಂದ ಓದುಗರ ಪಾಲುಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಉಪಮಾನಗಳಂತೂ ಜೀವನದಿಂದ ತಾವಾಗಿಯೇ ಎದ್ದು ಬಂದಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ಒಳಗುಣ್ಮಿದಾನಂದರಸ ತನ್ನ ತನು ತುಂಬಿ
ತುಳುಕಿ ಹೊರಗೆ ಸೂಸುವಂತೆ ।
ತೆಳುವಸುರಿಂದ ಬಾಯ್ದೆರೆಯೊಳು ಸುಸ್ವರ
ಹೊಳೆದು ಮೋಹಿಸುತಿದ್ದುದಾಗ ॥

ಸುಳಿನಾಭಿಯೊಳು ಪುಟ್ಟಿ ಮೆಲ್ಲೆದೆಯೊಳು ಬೆಳೆ
ದೊಳಗೊರಲೊಳು ಪ್ರಾಯ ವಡದು ।
ಎಳೆಯಳ ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರವನೇರಿ ಬಾಯ್ದೆರೆ
ಗಿಳಿದು ಮೋಹಿಸಿದುದಾಳಾಪ ॥

ಬೆಳಗಿನೊಳೊಲಾಡುವಂತೆ ಸಂಗೀತದ
ಸುಳಿಯೊಳು ತೇಲಾಡುವಂತೆ ।
ತೆಳುಗಾಳಿಯೇರಿ ವೈಹಾಳಿಯ ಮಾಡುವಂ
ತೆಳವೆಂಗಳರಸಿ ಹಾಡಿದಳು ॥

ಕೆಂಬಾಯ ನಸುದೆರೆದಾಯೆಂದು ರಾಗವ
ನಂಬುಜಾನನೆತುಡುಕಿನಳು ।
...........॥

ವೀಣೆಯನುಡಿಸುತ ಪಾಡಿದರವಳೀಗ
ವೀಣೆಗಳೆರಡನೊಂದಾಗಿ ।
ಹೂಣೆ ನುಡಿಸುತಿದ್ದಳೆಂಬೊಲಿಹುದು ಮರ್ಝು
ರಾಣಿಯ ದನಿಯ ಚಲ್ವಿಕೆಯೆ ॥

ಎಷ್ಟು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಿದೆ ಸಂಗೀತದ ದೃಶ್ಯ. ಹೀಗೆಯೇ ನರ್ತನವೂ. ನಾಟ್ಯಕಾತಿಯರು ನಾಟ್ಯವಾಡುತ್ತಾ

ನೋಟದೊಳಗೆ ಕೊಂದರೊಮ್ಮೆ ನೋಟಕರನು
ನಾಟಿಸಿ ನಸುನಗೆಯಿಂದ ।
ಲೂಟಮಾಡಿದರು ಮೆಯ್ಯೊಲೆದಾಟದಿಂದೆದೆ
ಗೋಟೆಯ ಕೊಂಡರೇನೆಂಬೆ ॥

ಸುಳಿದು ಸುತ್ತುವಳು ನಾಟ್ಯದೊಳು ಸಮ್ಮೋಹನ
ಜಳಧಿಯ ಸುಳಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ।
ಬಲಕೆಡಕೊಲೆದು ತಾ ಹರಿದೆಳವಿಸಿಲಲ್ಲಿ
ಎಳನಾಗ ಹರಿವಂತೆ ಮುರಿದು ॥

ಅತ್ಯಂತ ಗಹನವಾದ ವೇಂದಾತ ವಿಚಾರಗಳೂ ಕೂಡ ರತ್ನಾಕರನ ಕೈಲಿ ಸುಲಿದು ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣಿನಂತೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತವೆ.

ದೊರೆಯಿದ್ದು ಹೋಗೆನೆ ಹೋಗಿ, ಬಾರೆಂದರೆ
ಬರುತಿಹ ಸೇವಕರಂತೆ ।
ಕರಣನಾಲ್ಕಿಂದ್ರಿಯವೈದವನುಸಿರಿದಂ
ತಿರುತಿಹವೇನ ಬಣ್ಣಿಪೆನು ॥

ಬೇಕಾದರಾಡಿಸಿ ಗಾಳಿಪಟವನರ್ತಿ
ಸಾಕಾಗೆ ಸುರುಳುವನಂತೆ ।
ನೂಕಿ ಚಿತ್ತವ ಹೊರಗಾಡಿಸುವನು ; ತನ್ನೊ
ಳೇಕವಾಗಿರಿಸುವನೊಮ್ಮೆ ॥

ಹೆಣ್ಣು ಸೋಂಕದನುನ್ನ ಪುಟವೇರುತಿಹುದದ
ಹೆಣ್ಣ ತೋಳ್ಸಲೆಗೆ ಬಿದ್ದಾಗ।
ಪೊಣ್ಣ ಪೊಣ್ಣನೆ ಹಾರುವೆರಳೆ ಮೋಸದಿ ಕಾಲು
ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸಿಲುಕಿದಂತಿಹುದು ॥

ಹೆಣ್ಣ ಹಿಡಿದ ಮೇಲೆ ಮಣ್ಣ ಹಿಡಿಯಬೇಕು
ಹೊನ್ನ ಹಿಡಿಯಬೇಕು ಸಹಜ।
ಹೆಣ್ಣು ಹೊನ್ನು ಮಣ್ಣು ಪಿಡಿದಾತ್ಮರೆಲ್ಲರು
ಮಣ್ಣು ಹಿಡಿದ ಲೋಹದಂತೆ ॥

ಹೀಗೆ ಕವಿಯು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವೇದ್ಯವಾಗಬಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಹ, ಸಹಜವಾಗಿ, ಸುಂದರವಾಗಿ, ಚಿತ್ರಿಸಬಲ್ಲ ಜಾಣನಾದ ಕಲೆಗಾರನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಆದರೆ ರತ್ನಾಕರನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿರುವ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಹಲವು ಭಾವಾವೇಗಗಳು ಬರಲು ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲ. ಉಗ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸತ್ವವು ಕಡಮೆಯಾದಂತೆ ತೋರಿ ಬರುತ್ತದೆ. ನಾಗಚಂದ್ರನಂತೆ ಇವನಲ್ಲಿಯೂ ಭಾವಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ಪದ ಸಮೂಹವು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಕವಿಯ ಮನೋಭಾವ ಬಹು ಕೋಮಲವಾದುದು. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೆರಳಿಸಬಲ್ಲ—ಕೆಚ್ಚಿನ ಕಿಚ್ಚನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬಲ್ಲ—ಉಗ್ರಭಾವಗಳು ಆವನಲ್ಲಿ ಕಡಮೆ. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿ ಎಲ್ಲವೂ ಸುಂದರವಾದ, ಕೋಮಲವಾದ ಕಳಕಳಿಸುವ ಲಲಿತಕಲೆಯ ಕಡೆಗೆ.

ರತ್ನಾಕರನಲ್ಲಿ, ಅವನ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕುಸುರಿಗೆಲಸ ಹೆಚ್ಚು. ವರ್ಣನೀಯ ವಸ್ತುವಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದರವನ್ನೂ ಜಕಣಾಚಾರಿಯಂತೆ ಬಿಚ್ಚಿತೋರಿಸುವ ಸ್ವಭಾವ. ಓದುಗರ ಊಹೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅವಕಾಶವನ್ನೇ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ತಾನು ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಕೈಹಾಕದಂತಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಇವನ ಮನೋಧರ್ಮ. ಅವನ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಇದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಇವನ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಆಡಂಬರವಿಲ್ಲ. ಯಾವುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದರೂ ಆಪರ ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೇಳಲು

ಪ್ರಯುತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಮಿತಿಯೆಂಬುದು ಇವನ ಮನೆ ದೇವತೆ. ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಕೃತವೋ ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಸಂಗೀತದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಎತ್ತಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಬರುವ ಸಂತೋಷದ ವಿಚಾರವೆಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟೇಹೊರತು ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಆಚೆ ಈಚೆ ಇಡುವುದಿಲ್ಲ. ದೃಶ್ಯ ಒಂದನ್ನೇ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. "ಉಚಿತಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಪೇಳ್ವೆನ್" ಎಂಬ ಈತನ ಸಂಕಲ್ಪವು ಈಡೇರಿದೆ.

ರತ್ನಾಕರನ ಉಪಮೆಗಳು.

ರತ್ನಾಕರನ ಉಪಮೆಗಳು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಉದ್ರೇಕಿಸುವಷ್ಟು ಉಜ್ವಲ ವಾದವುಗಳಲ್ಲ. ಹೇಳುವುದನ್ನು ಮನದಟ್ಟಾಗುವಂತೆ ಹೇಳಲು ಮಾತ್ರ ಇವುಗಳು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪಾಠಕರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಡಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದೇಬಾರಿಗೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೂ ಕವಿಯು ಹಿಂಜರಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಎರಡು ಉದಾಹರಣಗಳಂತೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ತಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಈತನ ಉಪಮೆಗಳು ಕೀಳ್ತರದವುಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಬಾರದು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಅನುಭವದೊಳಗೆ ಇರತಕ್ಕ ಉಪಮೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆರಿಸಿ ತೆಗೆದು ಅವರ ಮುಂದಿಡಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಉದ್ದೇಶ. ಸಮಯಬಂದಾಗ ಉತ್ತಮವಾದ ಉಪಮೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ನಾಟಕರಂಗದಲ್ಲಿ ತೆರೆಯು ಓರೆಯಾದುದನ್ನು ಕುರಿತು—

"ಸಂಜೆಗೆಂಪೊಲೆವಂತೆ ತೆರೆ ತೊಲಗಿತು ಕಣ್ಗೆ ।
ಕಂಜಾಕ್ಷಿಯರು ಕಾಣಿಸಿದರು ॥

ಎಷ್ಟು ಸುಂದರವಾದ ಭಾವ ! ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆವ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಕವಿಯು ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಾದ ಇಂತಹ ಉಪಮೆಗಳು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಉಪಮೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾತವಾಗಿವೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಕರನ ಸ್ಥಾನ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಕರನ ಸ್ಥಾನವಾವುದು

ಎಂಬುದನ್ನು ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದು. ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಗೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ಹೇಗೋ, ರಗಳೆಗಳಿಗೆ ಹರಿಹರನು ಹೇಗೋ ಸಾಂಗತ್ಯಕ್ಕೆ ರತ್ನಾಕರನು ಹಾಗೆ. ಅವನು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ತಂಭಗಳಂತಿರುವ ಉತ್ತಮ ಕವಿಗಳ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರೊಡನೆ ಭುಜಕ್ಕೆ ಭುಜವಾನಿಸಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳವನು; ತನ್ನ ಕಾವ್ಯರತ್ನದಿಂದ ಅಜರಾಮರವಾದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿರುವನು.

ಜಗದೊಳ್ ಸನ್ನಿದವಾದ ನಾಣ್ಣುಡಿಗಳಂ ಛಂದಕ್ಕೆ ಬರ್ಪಂತೆ ನೆ।
ಟ್ಟಗೆ ಮಾತಾಡುವ ಬಲ್ಮೆ ಚಿತ್ತದೊಳೊರಲ್ದಿರ್ದರ್ಥಮುಂ ಕೊಡೆ ನಾ॥
ಲಗೆಯಿಂ ರಂಜಿಸುವೊಂದು ಬಿನ್ನಣಮುದಿನ್ನಾವಂಗೆ ಪುಣ್ಯೈಕಭಾ।
ಗಿಗೆ ಸೈಪಿಂದೊರೆದೊಳ್ಗುಮಾತನೆ ವಲಂ ಶೃಂಗಾರ ರತ್ನಾಕರಂ॥

"ಕವಿಕಾಮ."

ಅನುಬಂಧ

ಭರತೇಶವೈಭವದ ಕರ್ತೃ ಮೂಡಬಿದಿರೆಯವನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಕವಿಯ ಮಾತೇ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ. ತ್ರಿಲೋಕಶತಕದ ೧೨೯ನೆಯ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ "ಮಣಿಶೈಲಂಗತಿಯಿಂದು ಶಾಲಿ ಶಕಕಾಲಂ ಸಂದಿರಲ್ ತೌಳವಾಂಗಣದೋಳ್ ವೇಣುಪುರಾಂಕದೊಳ್ ಸೃಜಿಸಿದಂ ರತ್ನಾಕರಾರ್ಯಂ" ಎಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ವೇಣುಪುರವೇ ಮೂಡಬಿದಿರೆ.

ಈ ವೇಣುಪುರವೇ ಮೂಡಬಿದಿರೆ ಎಂಬುದು ಹೇಗೆ? ಮೂಡಬಿದಿರೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ವೇಣುಪುರವೆಂದೇ ಕರೆದಿರುತ್ತದೆ. ಮೂಡಬಿದಿರೆಯ "ಸಾವಿರಕಂಬದ ಬಸದಿ,"—"ಪೊಸ ಬಸದಿ,"—"ತ್ರಿಭುವನ ಚೂಡಾಮಣಿ"—ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಬಸದಿಯ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ "ಶಕನೃಪಕಾಲ ೧೩೫೧ನೆಯ ಸೌಮ್ಯ ಸಂವತ್ಸರದ ಮಾಘಶುದ್ಧ ಪಂಚಮಿ ಗುರುವಾರದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಭುವನ ಚೂಡಾಮಣಿಯೆಂಬ ಮಹಾಚೈತ್ಯಾಲಯಮಂ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ....ವೇಣುಪುರದ ಎಂಟುಪ್ರಜೆ ಸೆಟ್ಟಿಗಾರರು ....ದೇವರಾಯ ಮಹಾರಾಯರ ನಿರೂಪದಿಂ ಅಭಿನವ ಚಾರುಕೀರ್ತಿ ಪಂಡಿತ ದೇವರುಗಳಿಗೆ ನಿರ್ಮಾಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೋಟೀಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಕೆನಾಡು ಚೌಟರು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅರುವರು ಬಲ್ಲಾಳುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂ

ತ್ರಿಭುವನ ಚೂಡಾಮಣಿಯೆಂಬ ಮಹಾಚೈತ್ಯಾಲಯಮಂ ಜಗದಾಶ್ಚರ್ಯ ಮಪ್ಪಂತು ಮಾಡಿಸಿದರ್" ಎಂದೂ ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ "....ಆ ಮೂಡ ಬಿದಿರೆಯ ಹಕರು ತ್ರಿಭುವನ ಚೂಡಾಮಣಿ ಚೈತ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ತೀರ್ಥೇಶ್ವರರ ಪರಮೋದಾರಿತ ದಿವ್ಯ ಮೂರ್ತಿಯಂ.... ನಿರ್ಮಲಿಸಿದರ್" ಎಂದೂ ಇದೆ. ಮೂಡಬಿದಿರೆ, ವೇಣುಪುರ ಈ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು.

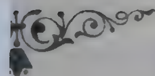
ಬೇರೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿರುವ—

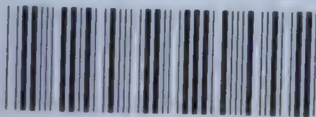
"ಪುರುಹೂತೋರು ಪುರಾಭ ವೇಣುಪುರದೊಳ್ ಭವ್ಯರ್ ಪಲರ್ ಮಾಡಿಸಲ್ ।
ವರಚಂದ್ರಪ್ರಭಗೇಹಮಂತ್ರಿಭುವನೀ ಚೂಡಾಮಣೀಖ್ಯಾತಮಂ ॥
ಭರದಿಂ ಮಾಡಿಸಿದಂ ತೃತೀಯ ನಿಲಯಕ್ಕಾ ಚೈತ್ಯಗೇಹಾಗ್ರದೊಳ್ ।
ಕರಚಲ್ವಾಗಿರೆ ತಾನ್ಮುದಿಂ ಪೊದಕೆಯಂ ಶ್ರೀ ಭೈರವಕ್ಷ್ಮಾವರಂ ॥"

ಎಂಬ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಮೂಡಬಿದಿರೆಯನ್ನು ವೇಣುಪುರವೆಂದೇ ಕರೆದಿರುತ್ತದೆ.

ಇದೆಲ್ಲ ಸರಿಯೇ; ಆದರೂ ವೇಣುಪುರವೆಂಬುದು ವೇಣೂರು ಏತಕ್ಕಾಗಬಾರದು? ಎಂಬ ಸಂಶಯವು ಕೆಲವರಿಗೆ ಬರಬಹುದು. ಆದರೆ ವೇಣೂರು ಎಂದು ಈಗ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ, ಅಜಿಲರ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ, ಗೋಮಟೇಶ್ವರನ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದಿದ್ದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಊರಿನ ಹೆಸರು ನಿಜವಾಗಿ ಏಣೂರು—ವೇಣೂರು ಅಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಎರಡೂರು, ಮೂರೂರು, ನಾಕೂರು, ಐದೂರು, ಆರೂರು, ಏಣೂರು, ಎಣ್ಮೂರು ಎಂಬ ಗ್ರಾಮಗಳಿವೆ. ಆದ ಪ್ರಯುಕ್ತ 'ಭರತೇಶವೈಭವ'ದ ಕರ್ತೃವು ಹೇಳುವ ವೇಣುಪುರವು, ಮೂಡಬಿದಿರೆಯೇ ಹೊರತು (ವೇಣೂರು) ಏಣೂರು ಅಲ್ಲ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೇವಚಂದ್ರನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಸರಿಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಉ. ಮಂಗೇಶರಾವ್.

ಭರತೇಶ್ವರಚರಿತೆ

ಆಸ್ಥಾನಸಂಧಿ

ಪರಮಪರಂಜ್ಯೋತಿ ಕೋಟಿಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯ ।
ಕಿರಣ ಸುಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶ ॥
ಸುರರ ಮಕುಟಮಣಿರಂಜಿತಚರಣಾಬ್ಜ ।
ಶರಣಾಗು ಪ್ರಥಮ ಜಿನೇಶ ॥ ೧ ॥

ಸಿದ್ಧರ ಸೆತತ ವಿಶುದ್ಧರ ಬೋಧಸ ।
ಮೃದ್ಧರ ನೆನೆದು ಸಾನೀಗ ॥
ಸಿದ್ಧರಸದೊಳು ಲೋಹವನದ್ದಿದಂತಾತ್ಮ ।
ಸಿದ್ಧಿಯ ಪಡೆವೆನಿನ್ನೇನು ॥ ೨ ॥

ವ್ಯವಹಾರ ನಿಶ್ಚಯವರಿದು ತಮ್ಮಾತ್ಮತ !
ತ್ವವ ನೆಮ್ಮಿ ನಿಜವ ಸಾಧಿಸುವಾ ॥
ನವಕೋಟಿ ಮುನಿಗಳು ಮೂವರಿಲ್ಲೆನಲುಂ ।
ಟವರಡಿಗಳಿಗೆರಗುವೆನು ॥ ೩ ॥

ಪರಬೊಮ್ಮ ತ್ರಿಭುವನಸಾರ ಚಿದಂಬರ ।
ಪುರುಷ ನಿರಂಜನಸಿದ್ಧಾ ॥
ದುರಿತಂಜಯ ಹಂಸನಾಥ ನಮೋ ನಮೋ ।
ಗುರುವೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗೆನಗೆ ॥ ೪ ॥

ಬಿನ್ನಹ ಗುರುವೇ ಧ್ಯಾನಕೆ ಬೇಸರಾದಾಗ ।
ನಿನ್ನನಾದಿಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ॥
ಕನ್ನಡದೊಳಗೊಂದು ಕಥೆಯ ಪೇಳುವೆನದು ।
ನಿನ್ನಾಜ್ಞೆ ಕಂಡಾ ನನ್ನೊಡೆಯಾ ॥ ೫ ॥

ಕಬ್ಬಿಗರೋದುಗಬ್ಬವ ಹಾಡುಗಬ್ಬವ ।
ಕಬ್ಬದೊಳೊರೆವರಿವೆರಡು ॥
ಕಬ್ಬಿನಂತಿರಬೇಕು ಬಿದಿರಂತೆ ರಚಿಸಲೇ ।
ಕಬ್ಬ ಹೇಳೆಲೆ ಸರಸ್ವತಿಯೆ ॥ ೬ ॥

ಅಯ್ಯಯ್ಯಾ ಚೆನ್ನಾದುದೆನೆ ಕನ್ನಡಿಗರು ।
ರಯ್ಯಾವುಂಚಿದಿಯೆನೆ ತೆಲುಗಾ ॥
ಅಯ್ಯಯ್ಯ ಎಂಚಪೊರ್ಲಾಂಡೆಂದು ತುಳುವರು ।
ಮೆಯ್ಯುಬ್ಬಿ ಕೇಳಬೇಕಣ್ಣಾ ॥ ೭ ॥

ರಳಕುಳ ಶಿಥಿಲಸಮಾಸ ಮುಂತಾದವ ।
ರೊಳಗಿಲ್ಲಿ ಕೆಲವುಳ್ಳರುಂಟು ॥
ಕೆಲವಿಲ್ಲಾದರುವಿಲ್ಲವೇಕೆಂದರವರ ಕೋ ।
ಟಲೆಯೇಕೆ ಹಾಡುಗಬ್ಬದೊಳು ॥ ೮ ॥

ಸಕಲಲಕ್ಷಣವು ವಸ್ತುಕಕೆ ವರ್ಣಕಕಿಷ್ಟು ।
ವಿಕಳವಾದರು ದೋಷವಿಲ್ಲ ॥
ಸಕಲಲಕ್ಷಣಕಾಗಿ ಬಿರುಸುಮಾಡಿದರೆ ಪು ।
ಸ್ತಕದ ಬದನೆಕಾಯಹುದು ॥ ೯ ॥

ಚಂದಿರನೊಳಗೆ ಕಪ್ಪುಂಟು ಬೆಳ್ದಿಂಗಳು ।
ಕಂದಿಕುಂದಿಹುದೋ ನಿರ್ಮಲವೊ ॥
ಸಂಧಿಸಿ ಶಬ್ದದೋಷಗಳೊಮ್ಮೆ ಸುಕಥೆಗೆ ।
ಬಂದರೆ ಧರ್ಮ ಮಾಸುವುದೇ ॥ ೧೦ ॥

ಕೇಳಿರೊ ಭವ್ಯರು ನಿಮಗೊಂದು ಸುಕಥೆಯ ।
ಹೇಳುವೆನತಿ ಮೃದುವಾಗಿ ॥
ಕೇಳಿದಿರಾದರೆ ನಿಮಗಾತ್ಮಸುಖವಿಂದು ।
ನಾಳೆನಾಡಿದಿನೊಳಗಹುದು ॥ ೧೧ ॥

ಶ್ರೀ ಭರತೇಶವೈಭವವಿದು ಕೇಳಿರೊ ।
ಸೌಭಾಗ್ಯವಹುದಡಿಗಡಿಗೆ ॥
ಶೋಭನವಹುದಿಂದ್ರಪದವಿಯಹುದ ಮೋಕ್ಷ ।
ಲಾಭವಹುದು ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ॥ ೧೨ ॥

ಗಣನೆಯಿಲ್ಲದ ರಾಜ್ಯಸುಖದೊಳೋಲಾಡಿ ಧಾ ।
ರಿಣಿ ಮೆಚ್ಚೆ ಜಿನಯೋಗಿಯಾಗಿ ॥
ಕ್ಷಣಕೆ ಕರ್ಮವಸುಟ್ಟು ಜಿನನಾದ ಭೂಭುಜಾ ।
ಗ್ರಣಿಯ ವೈಭವವ ಲಾಲಿಸಿರೊ ॥ ೧೩ ॥

ಆಗಮವಧ್ಯಾತ್ಮವಳವಟ್ಟು ಶೃಂಗಾರ ।
ತ್ಯಾಗಭೋಗದ ಮೋಡಿ ಮೆರೆಯೆ ।
ಭೋಗಿಯೋಗಿಗಳಿದೆ ಜುಮ್ಮುಜುಮ್ಮೆನೆ ನೇಮ ।
ದಾಗಿ ಸೋಲ್ಲಿಸುವೆನಾಲಿಸಿರೊ ॥ ೧೪ ॥

ಪ್ರಚುರದಿ ಪದಿನೆಂಟು ರಚನೆಯ ವಾಕ್ಯಕೆ ।
ರಚಿಸುವರಾನಂತು ಪೇಳೆ ॥
ಉಚಿತಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಪೇಳ್ವೆನಧ್ಯಾತ್ಮವೆ ।
ನಿಚಿತಪ್ರಯೋಜನವೆನಗೆ ॥ ೧೫ ॥

ಕೃತಿಯ ಪೇಳ್ವಾತ ಸಾಮಾನ್ಯನಹುದು ಕಾವ್ಯ ।
ಪತಿ ಚಕ್ರಿ ಸಾಮಾನ್ಯನಲ್ಲ ॥
ಕೃತಿಗಾದಿನಾಥನ ಕೂರ್ತುಕೇಳ್ವುದು ಕಾವ್ಯ ।
ಕೃತನ ದೋಷವ ನೋಡಬೇಡ ॥ ೧೬ ॥

ಈ ಪುಣ್ಯಕಥೆ ಪುಣ್ಯಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಮೆಚ್ಚು ।
ಕಾಪುರುಷರಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಲ್ಲ ॥
ಪಾಪವಕೆಡಿಸಿ ಪುಣ್ಯವಮಾಡಿ ಸ್ವರ್ಗಕೆ ।
ಪೋಪೆವೆಂಬವರೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ ॥ ೧೭ ॥

ಓಂನಮುಯೆನ್ನಿ ಜಿನಂನಮುಯೆನ್ನಿ ಸಿ ।
ದ್ಧಂನಮೋ ಹಂಸಂನಮಾಮಿ ॥
ಎನ್ನಿ ಹಾಗೆಂದವೋಲೀ ಕಥೆಗಿಚ್ಛಾಮಿ ।
ಯೆನ್ನಿ ಚೆನ್ನಾಗಿನ್ನು ಕೇಳಿ ॥ ೧೮ ॥

ಭರತಭೂತಳಕೆ ಸಿಂಗಾರವಾದಯೋಧ್ಯಾ ।
ಪುರದೊಳು ಮೂಲೋಕ ಪೊಗಳೆ ॥
ಭರತಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಸುಖಬಾಳುತಿರ್ದನಾ ।
ಸಿರಿಯನಿನ್ನೇನ ಬಣ್ಣಿಪೆನು ॥ ೧೯ ॥

ಪುರುಪರಮೇಶನ ಹಿರಿಯಕುಮಾರನು ।
ನರಲೋಕಕೊಬ್ಬನೆ ರಾಯು ॥
ಮುರಿದು ಕಣ್ಣಿಟ್ಟರೆ ಕ್ಷಣಕೆ ಮುಕ್ತಿಯ ಕಾಂಬ ।
ಭರತ ಚಕ್ರಿಯ ಹೇಳಲಳವೇ ॥ ೨೦ ॥

ಹದಿನಾರನೆಯ ಮನು ಪ್ರಥಮ ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ।
ಸುದತಿಜನಕೆ ರಾಜಮದನ ॥
ಚದುರರತಲಿವಣಿ ತದ್ಭವಮೋಕ್ಷಸಂ ।
ಪದನ ಬಣ್ಣಿಸಲೆನ್ನ ಹವಣೆ ॥ ೨೧ ॥

ಹೊಲ್ಲದನ್ನಪರಿಗಿಲ್ಲದ ಗುಣಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ।
ಸೊಲ್ಲಿಪ ಕೃತಿಮಾರ್ಗವಲ್ಲ ॥
ಉಳ್ಳಸದ್ಗುಣಗಳ ಕಡೆಗಂಡು ಬಣ್ಣಿಸ ।
ಬಲ್ಲವನಾವನಾ ನೃಪನಾ ॥ ೨೨ ॥

ಹಲವುಮಾತೇನೊಂದ ಪೇಳ್ವೆನಾ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ।
ಕುಲರತ್ನಗಾಹಾರವುಂಟು ॥
ಮಲವಿಲ್ಲ ಮೂತ್ರವಿಲ್ಲೆಂದರೀ ಲೋಕದ ।
ಬಳಿಕೆಗಾರರ ಪೇಳ್ವ ತೆರನೆ ॥ ೨೩ ॥

ಧರೆಯೊಳಿಲ್ಲವ ಸುಟ್ಟರುಂಟಲ್ಲಿ ಭಸ್ಮ ಕ ।
ರ್ಪುರವ ಸುಟ್ಟರೆ ಭಸ್ಮವುಂಟೆ ॥
ನರತತಿಗಾಹಾರನಿಹಾರವುಂಟೆಮ್ಮ ।
ಭರತೇಶಗಿಲ್ಲ ನಿಹಾರಾ ॥ ೨೪ ॥

ಕೋಮಲಾಂಗನು ಹೇಮವರ್ಣನು ಜಗವೆಲ್ಲ ।
ಕಾಮಿಸೆತಕ್ಕ ಚೆನ್ನಿಗನು ॥
ಆಮೋದವುಕ್ಕುವ ಜವ್ವನಿಗನು ಸರ್ವ ।
ಭೂಮೀಶರೊಡೆಯನಾ ಚಕ್ರಿ ॥ ೨೫ ॥

ಆ ವಿಭುವೊಂದಿನದುದಯದೊಳೆದ್ದು ।
ದೇವತಾರ್ಚನೆಯನು ಮಾಡಿ ॥
ಚಾವಡಿಗೈದಿ ತಾನೋಲಗವಾದೊಂದು ।
ಶ್ರೀವಿಲಾಸವನೇನನೆಂಬೆ ॥ ೨೬ ॥

ನವರತ್ನ ಹೇಮನಿರ್ಮಿತವೆನಿಪಾಸ್ಥಾನ ।
ಭವನದೊಳಾ ರಾಜರತ್ನ ॥
ಛವಿವಡೆದೆಸೆದನು ರತ್ನಪುಷ್ಪಕದೊಳು ।
ದಿವಿಜೇಂದ್ರನೊಪ್ಪವಂದದೊಳು ॥ ೨೭ ॥

ಸಿಂಗರಿಸಿದ ಝಲ್ಲಿಪಟ್ಟೆಪೂಮಾಲೆ ಬೆ ।
ಡಂಗಾದ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ॥
ಶೃಂಗಾರವನದೊಳು ಮೆರೆವ ವಸಂತರಾ ।
ಜಂಗಣೆಯಾದನಾ ಸೊಬಗಾ ॥ ೨೮ ॥

ತನುಕಾಂತಿ ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯೆಂಬ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ।
ಕನಕಸಿಂಹಾಸನವೆಂಬ ॥
ಕನಕಾಂಬುಜದ ಮೇಲಾ ರಾಜ(ಹಂಸ)ನಿ ।
ದ್ದನು ರಾಜಹಂಸನೆಂಬಂತೆ ॥ ೨೯ ॥

ಉದಯಗಿರಿಯಮೇಲೆ ಮೆರೆವ ಭಾನುವಿಗೆ ಮು ।
ತ್ತಿದಿರಾದ ಪ್ರತಿಸೂರ್ಯನಂತೆ ॥
ಪದುಳದುತ್ತುಂಗ ಸಿಂಹಾಸನವೇರಿ ದೇ ।
ಹದ ಕಾಂತಿ ಮೆರೆಯೆ ಮೆರೆದನು ॥ ೩೦ ॥

ಆವ ಬಿಂಕವೊ ಎಡಗಾಲ ಗದ್ದುಗೆಯ ಮೇ ।
ಲೋವಿ ಮಡಿದು ಮತ್ತೆ ಕೆಳಗೆ ॥
ಹಾವುಗೆಯೊಳು ಪೆಂಡೆಯದ ಬಲಗಾಲೂರಿ ।
ಠೀವಿಯೊಳೆಸೆದನಾ ರಾಯಾ ॥ ೩೧ ॥

ಬಲಗೈಯೊಳಾಂತ ಹೊನ್ನೊರೆಯ ಕಠಾರಿಯ ।
ಕೆಲಕೂರಿ ಮತ್ತೆಡಗೈಯಾ ॥
ಮಲಗಿನ ಮೇಲೂರಿ ಬೀರಸಿರಿಯನಾಳ್ದ ।
ಕಲಿಗಳದೇವನೊಪ್ಪಿದನು ॥ ೩೨ ॥

ನುರುಸುಯ್ಯ ಗಾಳಿಗೆ ತೇಲ್ವ ದುಕೂಲದ ।
ಸೆರಗುಸೇರುವೆ ದೊರೆಹೊದೆದು ॥
ತೆರಪಿನೆದೆಯ ಹೊನ್ನ ಜನ್ನಿವಾರದ ರೇಖೆ ।
ಮೆರೆಯೆ ರಾಜೇಂದ್ರ ಮೆರೆದನು ॥ ೩೩ ॥

ಮಿರುಪ ಕಿರೀಟವುಂಟದನಂದು ಧರಿಸಿತಿ ।
ಲ್ಲುರೆ ಮನದೊಂದು ಲೀಲೆಯೊಳು ॥
ತುರುಬು ಚುಂಗೆಸೆಯೆ ಚಿಮ್ಮುರಿಸುತ್ತಿ ಸೊಬಗನೆ ।
ಕರೆವುತ್ತಿದ್ದನು ನೋಡುವರಿಗೆ ॥ ೩೪ ॥

ಹೊಂಬಣ್ಣ ಮೈಗೆ ಮೋಹಿಸುವ ಕಾಗಿನಘಟ್ಟ ।
ತುಂಬಿದ ಕಸ್ತೂರಿತಿಲಕ ॥
ಮುಂಬಾಯ ಕರ್ಪೂರವೀಳೆಯದಿಂದ ಕ ।
ಣ್ಗೆಂಬಾದನಾ ಗಾಡಿಕಾರ ॥ ೩೫ ॥

ಸುಮನಸುಗಂಧ ಕದಂಬದ ಕಂಪನು ।
ತಿಮಿರಿ ತೆಗೆಯಲಾಗಿ ಸಭೆಗೆ ॥
ಘಮುಘಮಿಸುವ ದೇಹಪರಿಮಳದಿಂದೊಂದು ।
ಗಮಕದೊಳೆಸೆದನಾ ರಾಯಾ ॥ ೩೬ ॥

ನೋಡುವ ರೀವಿ ಹತ್ತೆಂಟಕೊಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮಾ ।
ತಾಡುವ ನುಡಿಯ ವಿಡಾಯಾ ॥
ಪಾಡರಿದೋಲಗಗೊಟ್ಟಾಚೆ ಶಿರವನ ।
ಲ್ಲಾಡಿಸುತಿಹನು ನೋಳ್ಪವರಾ ॥ ೩೭ ॥

ಜೋಕೆಪಿಡಿದು ನೀಡುವೆಳೆಯ ಘಳಿಗೆಯ ಪ ।
ರಾಕಿನೊಳಗೆ ಕೈಕೊಳುತ ॥
ಏಕೆ ನುಡಿಯನೋ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಯೆಂಬಂತೊಂದು ।
ತೂಕದೊಳೆಸೆದನಾ ರಾಯಾ ॥ ೩೮ ॥

ಗಂಭೀರವೆಂಬುದು ಸರ್ವಗುಣಗಳೆಂಬ ।
ಅಂಭೋಧಿಯಾದಿಯಾಗಿಹುದು ॥
ಗಂಭೀರಬೇಕು ರಾಜಗು ರಾಜಯೋಗಿಗು ।
ಗಂಭೀರಕೆಟ್ಟರೇನುಂಟು ॥ ೩೯ ॥

ಉಬ್ಬಿಬೆಳೆದು ಬಾಗಿತಿಲ್ಲ ರೇಖೆಗೆ ಬಂದು ।
ಹುಬ್ಬಿನಂತೆಸೆವೆಳೆಮಿಾಸೆ ॥
ಹುಬ್ಬುಮಿಾಸೆಯ ನೋಡಿ ನಲಿವ ಬವರಿ ಕಣ್ಣ ।
ಹಬ್ಬವ ಮಾಳ್ಪನೆಲ್ಲರಿಗೆ ॥ ೪೦ ॥

ಕುಂಡಲಗಳ ಕಾಂತಿ ಕಂಗಳ ಪ್ರಭೆ ಗಂಡ ।
ಮಂಡಲದೊಳಗಾಡಲವನಾ ॥
ಮಂಡೆಯೊಲೆದರೆ ಹೆಂಗಳಿಗೆ ಮನ್ಮಥನದೊ ।
ಖಂಡೆಯಸಲುಗಿದಂತಿಹುದು ॥ ೪೧ ॥

ಆರು ಬಣ್ಣಿಪರವನಂಗದ ನಿರ್ಮಲಾ ।
ಕಾರವ ಕೊರಳೊಳಿಕ್ಕಿರ್ದಾ ॥
ತೋರವುತ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ತಿಳಿಗೊಳದೊಳು ತೋರ್ಪ ।
ತಾರಾಳಿಯಂತೆ ತೋರಿದುವು ॥ ೪೨ ॥

ಪದಕ ಕಡಗ ಕಂಠಮಾಲೆಯ ನವರತ್ನ ।
ದುದಿತಾಂಶು ದೇಹಕಾಂತಿಯೊಳು ॥
ಪುದಿದು ಪೊಳೆಯೆ ಕಣ್ಗೆ ತೋರಿದನಿಂದ್ರಚಾ ।
ಪದೊಳು ಮಾಡಿದ ನೃಪನಂತೆ ॥ ೪೩ ॥

ಮಿಗೆ ತೋರಮುತ್ತಿನ ತೊಡಿಗೆಯೊಡನೆ ಧಗ ।
ಧಗಿಸುವ ಲಾವಣ್ಯದಿಂದ ॥
ಹಗಲು ನಕ್ಷತ್ರವೆರಸಿ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಮ ।
ಸೊಗಸಿದಂತೆಸೆದನು ಚಿತ್ರಾ ॥ ೪೪ ॥

ಶಾಲಿಯ ತೆರೆಯ ತಟ್ಟುಚ್ಚಿ ದೀಪದಿಕಾಂತಿ ।
ಥಾಳಿಸುವಂತೆ ಲೋಕದೊಳು ॥
ಆ ಲಲಿತಾಂಗನ ತನುಕಾಂತಿ ಪೊದೆದ ದು ।
ಕೂಲದ ಹೊರಗೆ ರಂಜಿಸಿತು ॥ ೪೫ ॥

ಬಳಸಿನ ನುಡಿಗಳೇನೋಲಗದೆಳೆವೆಂಗ ।
ಳೊಲಿದುಟ್ಟ ಬಿಳಿಯ ಸೀರೆಗಳೊ ॥
ಚೆಲುವನ ತನುಕಾಂತಿ ಸೋಂಕಿದ ರಂಗು ಮಾ ।
ದಲವಣ್ಣವೆನಲೆಸೆದಿಹುದು ॥ ೪೬ ॥

ಕವಿತೆಯ ರಚನೆಯೆಂದೆನಲಾಗದೇಕೆಂದ ।
ರವನಾದಿಜಿನನ ಕುಮಾರಾ ॥
ಭವಭಂಜನನಂತ್ಯದೇಹಿಯಲ್ಲವೆ ಪೇಳ ।
ಲವನಿಗೀ ಕಾಂತಿ ವಿಸ್ಮಯವೇ ॥ ೪೭ ॥

ಕೀಟಕದೇಹಿಗೀ ಕಾಂತಿವಿಸ್ಮಯವೈಸೆ ।
ಮಾಟನಿಸುವ ವಜ್ರದೇಹಿ ॥
ಕೋಟಿಸೂರ್ಯರ ಕಾಂತಿಯನು ನಾಳೆ ಕ್ಷಣಿಕೆ ಸಂ ।
ಘಾಟದಿ ಕೊಂಬವಗರಿದೆ ॥ ೪೮ ॥

ಚಿತ್ರಿಸಬಾರದವನರೂಪು ಕರುವಿಟ್ಟು ।
ಸೂತ್ರಿಸಿಯೆರೆಯಲಶಕ್ಯ ॥
ನೇತ್ರಕೆ ಮನಕೆ ಗೋಚರವಲ್ಲದದು ವಾಕು ।
ಮಾತ್ರಕೆ ಗೋಚರವೈಸೆ ॥ ೪೯ ॥

ಹೆಂಗಳ ರೂಪು ಗಂಡಸಿಗೆ ಗಂಡರ ರೂಪು ।
ಹೆಂಗಳ ಸೋಲಿಪುದೆಂಬ ॥
ಪಾಂಗಲ್ಲವವನ ಚೆಲ್ವಿಕೆ ಗಂಡು ಪೆಣ್ಗಳ ।
ಕಂಗಳ ಸೆರೆವಿಡಿದಿಹುದು ॥ ೫೦ ॥

ನಿಟ್ಟಿಸಿದರೆ ಮುತ್ತಮುದುಕಿಗಾದರು ಜುಂಮು ।
ಥಟ್ಟಿಸುತಿಹುದು ರೂಪವನ ॥
ಬಟ್ಟಜವ್ವನೆಯರಂತಿಂತಾದರೆಂದು ಬಾ ।
ಯ್ಬಿಟ್ಟೆನ್ನು ನುಡಿಯಲದೇಕೆ ॥ ೫೧ ॥

ಅಂಗವಂಗಕೆ ತಕ್ಕ ಲಾವಣ್ಯ ಲಾವಣ್ಯ ।
ದಿಂಗಿತ ಪ್ರಾಯ ಪ್ರಾಯದೊಳು ॥
ಸಂಗಡಿಸಿದ ಸಿರಿಗಂಭೀರ ವಿಕ್ರಮ ।
ಶೃಂಗಾರಶೋಭೆಯೊಳೆಸೆದಾ ॥ ೫೨ ॥

ಆವ ನೋಂಪಿಯ ನೋಂತನೋ ಪೂರ್ವಭವದೊಳ ।
ದಾವ ಭಕ್ತಿಯೊಳಾದಿಜಿನನಾ ॥
ಭಾವಿಸಿವನೊ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರಾ ನೃಪಗಂತು ।
ಲಾವಣ್ಯವಹುದೇ ಲೋಕದೊಳು ॥ ೫೩ ॥

ಹಲವೇನು ದೇಹ ಬೇರಾತ್ಮ ಬೇರೆಂದಾತ್ಮ ।
ಕಲೆಯ ಮುನ್ನೊಲ್ದು ಧ್ಯಾನಿಸಿದಾ ॥
ಫಲದಿಂದ ದೊರೆಕೊಂಡುದಾ ರಾಯಗಾ ರೂಪು ।
ಇಳೆಯೊಳೆಲ್ಲರಿಗೇಕೆ ಬಹುದು ॥ ೫೪ ॥

ನೋಡುವವರಿಗೆ ಕಣ್ಣಲಸಿಕೆಯಿಲ್ಲ ಕೊಂ ।
ಡಾಡುವವರಿಗಾಸರಿಲ್ಲ ॥
ನೋಡಿದನಿತಕೆ ಕೊಂಡಾಡಿದನಿತಕ್ಕಿಚ್ಚೆ ।
ಮಾಡುವ ಸೊಬಗಿನೊಳೆಸೆದಾ ॥ ೫೫ ॥

ಈ ರೂಪು ರೇಖೆ ಮತ್ತೀ ಗಾಡಿ ನೋಡಿ ಇಂ ।
ತೀ ರಾಯಗಲ್ಲದನ್ಯರಿಗೆ ॥
ಬಾರದು ಬಂದರೊಬ್ಬರಿಗೆ ನೆರೆಯದೆಂದು ।
ತೋರುತಿಹರು ತಮತಮಗೆ ॥ ೫೬ ॥

ತರತರವಿಡಿದು ಢಾಳಿಸುತಿಹ ದೀರ್ಘ ಚಾ ।
ಮರಗಳ ಸಾಲೊಳೆಸೆದನು ॥
ಹರಿವ ಬೆಳ್ಮುಗಿಲೊಳು ತೋರಿ ಮರಸುವ ಚಂ ।
ದಿರನೋ ಭಾಸ್ಕರನೋಯೆಂಬಂತೆ ॥ ೫೭ ॥

ಬಲದೊಳು ಭೂಭುಜರೆಡದಲ್ಲಿ ಗಣಿಕೆಯ ।
ರೋಲುಮೆಯ ಕವಿಗಳು ಮುಂದೆ ॥
ನಿಲೆ ಹಿಂದೆ ಹಿತವರು ಬಳಸಿದೆಕ್ಕಡಿಗರ ।
ಬಲು ಬಜಾವಣೆಯೊಳೊಪ್ಪಿದನು ॥ ೫೮ ॥

ಕೆಳೆಯರು ಸಚಿವರು ಸಾರಲಿದ್ದರು ದೃಷ್ಟಿ ।
ಸಲುವಷ್ಟರೊಳು ಮಂದಿಯಿಹುದು ॥
ಗಿಳಿಯರಸಂಚಿ ತಂಬೆಲರಿಂದು ಬಳಸಿ ಕಂ ।
ಗೊಳಿಸುವ ಮದನನಂತಿರ್ದಾ ॥ ೫೯ ॥

ಗಲಭೆ ಹೋ ನಿಲ್ಲು ಸಂಮುಖವಾಗು ಚಿತ್ತೈಸು ।
ತೊಲಗು ಲಾಲಿಸು ಕುಳ್ಳಿರೆಂದು ॥
ಸುಳಿವ ಕಟ್ಟೆಗೆಕಾರರಾಸ್ಥಾನದೊಳು ಕೋ ।
ಗಿಲೆಯಂತೆ ದನಿದೋರುತಿಹರು ॥ ೬೦ ॥

ಕಿಂಮೆನ ಬಾರದು ನಗಬಾರದತ್ತಿತ್ತ ।
ನೆಮ್ಮಬಾರದು ಸಭೆಯೊಳಗೆ ॥
ಸುಮ್ಮನಿರ್ದುದು ಜನ ಭರತಚಕ್ರೇಶನ ।
ಸೊಮ್ಮೆಲ್ಲವೇ ರಾಜವೋಡಿ ॥ ೬೧ ॥

ಕಲೆಯನರಿದು ಕಾಲವರಿದು ರಾಯನ ಮನ ।
ದೊಲವನರಿದು ಮತ್ತೆ ಪರರ ॥
ಒಳಗು ಹೊರಗನರಿದೊಯ್ಯನೆ ಕೆಲಬರು ।
ಸಲುಗೆವುಳ್ಳವರು ನುಡಿವರು ॥ ೬೨ ॥

ಮಂಡಳಿಕರ ವೊತ್ತ ರಾಜಕುಮಾರರ ।
ತಂಡ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಕದಂಬ ॥
ಪಂಡಿತರೊಡ್ಡು ಗಾಯಕರ ಸಂತತಿ ಯೆಡೆ ।
ಗೊಂಡಿರ್ದುದೋಲಗದೊಳಗೆ ॥ ೬೩ ॥

ನಟ್ಟುವರಕ್ಕರಿಗರು ಭಯಕಾರರು ।
ಭಟ್ಟರು ವೈದ್ಯಜೋಯಿಸರು ॥
ಜಟ್ಟಿಗಳಂಕದಾಳುಗಳಿದ್ದರಲ್ಲಲ್ಲಿ ।
ಮಿಟ್ಟನೆ ಮಿಡುಕದೆ ನಿಂದು ॥ ೬೪ ॥

ಮಾವತಿಗಳು ಸಾಣಿಗಳು ಹೇರಿಗರು ಸೇನ ।
ಬೋವರು ಮಂತ್ರಜೀವಿಗಳು ॥
ರಾವುತರೆಕ್ಕಡಿಗರು ನಾಯಕರು ಬಹು ।
ಸೇವಕರಿರ್ದರಲ್ಲಲ್ಲಿ ॥ ೬೫ ॥

ವಾರನಾರಿಯರು ತಾವಾರನಾರಿಯರೊ ಶೃಂ ।
ಗಾರಕೆ ಸೋತು ಭೂವರನಾ ॥
ಹಾರುತ್ತಿದ್ದರು ಸುರಪಶುವ ಗೋದಾನಕ್ಕೆ ।
ಹಾರುವ ಹಾರುವನಂತೆ ॥ ೬೬ ॥

ಅಂಬುಜವೆಲ್ಲವು ರವಿಯನೋಳ್ಪಂತೆ ನೀ ।
ಲಾಂಬುಜ ನೋಳ್ಪಂತೆ ಶಶಿಯಾ ॥
ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯೆಲ್ಲ ನೃಪನ ನೋಡುತ ಮಿಕ್ಕ ।
ಹಂಬಲ ಮರೆದುದಲ್ಲಲ್ಲಿ ॥ ೬೭ ॥

ನೋಡುತಿರ್ದರು ತನ್ನನೆಲ್ಲರು ತಾನಾಗ ।
ನೋಡಿದನೊಲ್ದು ಗಾಯಕರ ॥
ನೋಡಿದ ಬಗೆಯರಿದಾ ಜಾಣರಾಗಳೆ ।
ಹಾಡತೊಡಗಿದರೋಜೆಯೊಳು ॥ ೬೮ ॥

ರೋಮಾಂಚನಸಿದ್ಧ ಜುಂಜುಂಮಾಲಪ ಗಾ ।
ನಾಮೋದ ಚುಂಚು ಮಾಲಾದ್ಯ ॥
ಶ್ರೀಮಂತ್ರಗಾಂಧಾರ ರಾಗವರ್ತಕರೆಂಬ ।
ರಾ ಮಹೀಪತಿಯ ಗಾಯಕರು ॥ ೬೯ ॥

ಬಳ್ಳಬಾಯ್ದೆರೆಯದೆ ಭ್ರಾಂತುಗೊಂಡಂತೆ ನೈ ।
ಯೆಲ್ಲ ತೂಗಾಡದೊಂದಿನಿಸು ॥
ಅಲ್ಲಾಟವುಂಟೋಜೆವಿಡಿದು ಬಾಯ್ದೆರೆಯುಂಟು ।
ಸಲ್ಲಲಿತದೊಳು ಹಾಡಿದರು ॥ ೭೦ ॥

ತಬ್ಬಿಬ್ಬಿಯಾಗದೆ ತಳ್ಳಂಕಗೊಳ್ಳದೆ ।
ಜೊಬ್ಬೆಯಿಕ್ಕದೆ ಜೋಕೆಯರಿದು ॥
ಒಬ್ಬರಿಬ್ಬರು ಮೂವರೊಂದೊಂದು ಕಲೆಯ ನೈ ।
ಯುಬ್ಬುವೊಲು ಕೇಳಿಸಿದರು ॥ ೭೧ ॥

ಜೋಲಿವಾಡದೆ ಜೋಕೆವಿಡುದಿರೆ ಪ್ರಾತಃ ।
ಕಾಲದರಾಗವನರಿದು ॥
ಆಳಾಪಿಸಿದರು ಕೇಳುವ ಜನರೆದೆಗೆ ತಂ ।
ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದ ತೆರನಾಗೆ ॥ ೭೨ ॥

ಜೋಡುಜೋಡಾಗಿ ತಾವರೆಯಿದಿರೊಳು ಸ್ವರ ।
ಮಾಡುವ ತುಂಬಿಗಳಂತೆ ॥
ನೋಡುತ ಭರತರಾಜನ ಮುಖಪದ್ಮವ ।
ಮಾಡಿದರಾಳಾಪಗಳನು ॥ ೭೩ ॥

ಭರತರಾಜನ ಮುಖಚಂದ್ರನ ಕಂಡ ಜಾ ।
ಣರಿಗೆ ಮಹಾಳಾಪುವುಕ್ಕೆ ॥
ಬರುತಿಪ್ಪುವಿಂದುವ ಕಂಡ ಸಮುದ್ರದ ।
ಭರತದಂತೇನ ಬಣ್ಣಿಪೆನು ॥ ೭೪ ॥

ಭರತಚಕ್ರಿಯ ನೆನೆದರೆ ಬಾರದವರಿಗೂ ।
ಭರತಶಾಸ್ತ್ರದ ಕಲೆಬಹುದು ॥
ಭರತರಾಜನ ಮುಂದೆ ಭರತ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಿರಿ ।
ಭರತವಪ್ಪುದಾವ ಗಹನ ॥ ೭೫ ॥

ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ರಾಗದೊಳೊಡಗೂಡಿ ।
ವೀತರಾಗನ ಸ್ಮರಣೆಗಳಾ ॥
ರೀತಿಯರಿತು ಹಾಡಿದರು ಕೇಳ್ವರೆಲ್ಲರ ।
ಪಾತಕ ಪರಿದೋಡುವಂತೆ ॥ ೭೬ ॥

ಭೂಪಾಳಿಯಿಂದ ಧನ್ನಾಸಿಯಿಂದಾ ಸರ್ವ ।
ಭೂಪಾಳಿಗೊಡೆಯನ ಮುಂದೆ ॥
ಶ್ರೀಪುರನಾಥನ ಪಾಡಿದರೆಲ್ಲರ ।
ಪಾಪಲೇಪವನ್ನೈದುವಂತೆ ॥ ೭೭ ॥

ಮಲಿನವಿಲ್ಲದ ಮನದಿಂದಾ ನಿಷ್ಕಲನ ನಿ ।
ರ್ಮಲ ನಿತ್ಯನನಾದಿಜಿನನ ॥
ಮಲಹರಿಯಿಂದ ಪಾಡಿದರು ಕೇಳ್ವೆರ ಕರ್ಮ
ಮಲಹರಿವಂತೆ ಗಾಯಕರು ॥ ೭೮ ॥

ದೇಶಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಜಿನೇಶನ ಗುಣಗಳ ।
ದೇಶಾಧಿಪತಿ ಮೆಚ್ಚಿ ಹಾಡಿ ॥
ಕೌಶಲಮಂಗಳಾಷ್ಟಕವನು ಮಂಗಳ ।
ಕೌಶಿಕೆಯಿಂದ ಹಾಡಿದರು ॥ ೭೯ ॥

ದಂಡಿಗೆಗಳ ಶ್ರುತಿದಂಡಿಗೆ ಹೋಗದೆ ।
ಕಂಡೊಡಗೂಡಿ ಕಂಠದೊಳು ॥
ಗುಂಡಾಕ್ರಿ ಭೈರವಿಯಿಂದ ಕುಸುಮಕೋ ।
ದಂಡದಲ್ಲಣನ ಪಾಡಿದರು ॥ ೮೦ ॥

ವೀಣೆಯ ದನಿಯಾವುದದರೊಳು ಪಾಡುವ ।
ಗಾನದ ಧ್ವನಿಯಾವುದೆಂದು ॥
ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಜಿನಸಿದ್ಧ ಮಹಿಮೆಯ ।
ಕಾಣಿಸಿ ಪಾಡಿವರೊಲ್ದು ॥ ೮೧ ॥

ಚೀರದೆ ಬತ್ತದೆ ಜತಿ ಜಾತಿ ಕಟ್ಟಣೆ ।
ಜಾರದೆವೊಡಲ ದಂಡಿಸದೇ ॥
ಏರವಿಳಿಯಲಹುದಹದು ಲೇಸೆದೆ ಸವಿ ।
ದೋರಿ ಹಾಡಿದರು ಗಾಯಕರು ॥ ೮೨ ॥

ಕಿನ್ನರಿವಿಡಿದಾದಿ ದೇವನ ಮಹಿಮೆಯ ।
ಬಿನ್ನಾಣವರಿದು ಪಾಡಿದರು ॥
ಕಿನ್ನರರೇಕೆ ಕಿಂಪುರುಷರೇಕಿವರೆ ಸಾ ।
ಕಿನ್ನೇಕೆ ಹಲಬರೆಂದೆನಲು ॥ ೮೩ ॥

ರನ್ನ ಮೂರರ ಗುಣವನು ಮುಖವೀಣೆಯ ।
ಸನ್ನಾಹದಿಂದ ಹಾಡಿದರು ॥
ಚೆನ್ನಾಯ್ತು ಸೊಬಗಾಯ್ತು ಸೊಗಸಾಯ್ತು ಲೇಸು ಲೇ ।
ಸಿನ್ನೊಮ್ಮೆಯೆಂದು ಕೇಳ್ವಂತೆ ॥ ೮೪ ॥

ದನಿ ಲೇಸು ಮೇಳದ ಜೋಕೆ ಲೇಸಾಳಾಪ ।
ವನುಭವ ಲೇಸು ಮತ್ತಲ್ಲಿ ॥
ಜಿನನಾಮ ಕೂಡಿತು ಲೇಸು ಲೇಸೆಂದು ರಾ ।
ಯನಮುಂದೆ ನುಡಿದರಿಚ್ಛೆಗರು ॥ ೮೫ ॥

ತುಂಬಿಯ ಗಾನವಂತಿರಲಿ ಕೋಕಿಲನಾದ ।
ವೆಂಬರ ಮಾತದಂತಿರಲಿ ॥
ತುಂಬುರನಾರದರಿನ್ನೇಕೆ ಹೋಪುರೆ ।
ಯೆಂಬಂತೆ ಸೊಗಸಿ ಹಾಡಿದರು ॥ ೮೬ ॥

ಹಸುಳೆ ಕಲ್ಮರ ಪಾವು ಪಶುಮೃಗಗಳು ಗಾನ ।
ರಸಕೆ ಸೋಲುವವೆಂದರಿನ್ನು ॥
ರಸಿಕರು ಸೋಲರೆ ಸಭೆಯಲ್ಲ ಕೇಳ್ದು ವೈ ।
ಮುಸಕದಿರ್ದುದು ಬೆರಗಾಗಿ ॥ ೮೭ ॥

ಕೊಳಲಿಗೆ ಪಶು ಮಿಗ ಘಂಟೆಗೆ ಹಸುಳೆ ಜೋ ।
ಗುಳಿಗೆ ಸರ್ಪ ಸುನಾಗಸರಕೆ ॥
ಎಳೆವೆಣ್ಣದನಿಗೊಂದು ವೃಕ್ಷ ಗುಂಡಾಕ್ರಿಗೆ ।
ಶಿಲೆಪೊಸರುವುದಿದು ಘನವೆ ॥ ೮೮ ॥

ಗಾನವೆಲ್ಲಕೆ ಹಿತವಹುದದು ಧರ್ಮಕ ।
ಥಾನುಚರಿತವಾಗೆ ಪುಣ್ಯ ॥
ಹೀನಸತಿಯರಾಟ ಬೇಟೆ ಕಾಳಗ ಬಂದ ।
ರೇನೆನ್ನಬಹುದದು ಪಾಪ ॥ ೮೯ ॥

ಸಮವಸರಣದೊಳು ವಿಮಲಕಿರಣದೊಳ ।
ಗಮಲ ಮುನಿಗಳ ವೃಂದದೊಳು ॥
ಕಮಲಕರ್ಣಿಕೆಗೆ ಸೋಂಕದೆ ನಿಂದ ದೇವನ ।
ಗಮಕವನೊಲ್ದು ಪಾಡಿದರು ॥ ೯೦ ॥

ಚಿತ್ರವಲ್ಲವೆ ನಳಿನದ ಮೇಲೆ ಗಗನ ನಿ ।
ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳರುಹನೊಪ್ಪಿಹುದು ॥
ಧಾತ್ರಿಯ ಹಂಗೆ ಹೂವಿನ ಹಂಗೆ ಚಿನ್ಮಯ ।
ಗಾತ್ರಗೆ ಹಂಗಳಿದವಗೆ ॥ ೯೧ ॥

ಸರಸಿಯೊಳಂಬುಜ ಕಾನನದಲ್ಲಿ ಕೇ ।
ಸರಿಯಿಹುದಿದು ಲೋಕರೂಢಿ ॥
ಸುರರ ನಡುವೆ ಸಿಂಹ ಸಿಂಹದ ಮೇಲೆ ತಾ ।
ವರೆ ಇದಚ್ಚರಿ ಜಿನಮಹಿಮೆ ॥ ೯೨ ॥

ಚಂದ್ರನೊಬ್ಬನ ಕಂಡು ಬಲ್ಲೆವು ಮೂವರು ।
ಚಂದ್ರರೊಂದಾಗಿ ರಾಜಿಪುದು ॥
ರುಂದ್ರ ವಿಸ್ಮಯವೆಂದು ಮುಕ್ಕೊಡೆಯೊಡೆಯ ಜಿ ।
ನೇಂದ್ರನನೊಲ್ದು ಪಾಡಿದರು ॥ ೯೩ ॥

ಗಗನದೊಳಮರರು ಜಯಜಯವೆನುತ ಸ್ವಾ ।
ಮಿಗೆ ಹೂಮಳೆಗರೆವಾಗ ॥
ಮುಗಮುಗಿಸುವ ಕಂಪಿಗೆರಗುವ ತುಂಬಿಯ ।
ಬಗೆಯ ಬಿನ್ನಣಿಸಿ ಪಾಡಿದರು ॥ ೯೪ ॥

ದಿಂದಿಮಿ ದಂದಣ ತೊದಿಗಿದಿ ಮಿಕುದಿಂ ।
ಮೆಂದು ನಾನಾ ವಿಧದಲ್ಲಿ ॥
ವೃಂಪಾರಕವೃಂದ ಬಾಜಿಸುತಿಹ ಸುರ ।
ದುಂದುಭಿರವವ ಹಾಡಿದರು ॥ ೯೫ ॥

ಅಂಕುರಪತ್ರಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ನವರತ್ನ ।
ಸಂಕುಳ ರೂಪಿನಿಂದೆಸೆವ ॥
ಕಂಕೇಲಿವೃಕ್ಷ ಜಿನೇಂದ್ರನೊತ್ತಿನೊಳಿರ್ಪ ।
ಬಿಂಕವನೊಲ್ದು ಪಾಡಿದರು ॥ ೯೬ ॥

ದಿವ್ಯಸುಖವ ದಿವ್ಯದರ್ಶನ ಬೋಧವ ।
ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಯ ದಿವ್ಯಪದವಾ ॥
ದಿವ್ಯಸಿದ್ಧಿಯ ನೆಲಗಾಣಿಪ ದೇವನ ।
ದಿವ್ಯಧ್ವನಿಯ ಪಾಡಿದರು ॥ ೯೭ ॥

ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲು ಮೇಲ್ಬಳಸಿದ ಹೇಮಾದ್ರಿ ।
ಸ್ವಾಮಿಯ ರೂಪನಾಂತಂತೆ ॥
ಭಾಮಂಡಲ ಬಳಸಿರಲೆಸೆವರ್ಹನ !
ಭೂಮೀಶ ಮೆಚ್ಚಿ ಹಾಡಿದರು ॥ ೯೮ ॥

ಮಂಜು ಸುತ್ತಲು ಸುಳಿದಾಡುವೆಡೆಯೊಳಪ ।
ರಂಜಿಯ ಗಿರಿ ಮೆರೆವಂತೆ ॥
ರಂಜಿಸುವರುವತ್ತನಾಲ್ಕು ಚಾಮರದ ಬೆ ।
ಡಂಗ ಬಿನ್ನಣಿಸಿ ಹಾಡಿದರು ॥ ೯೯ ॥

ಸಿಂಹಾಸನ ಮೊದಲಾದೆಂಟು ಪ್ರತಿಹಾರ ।
ಸಂಹತಿಯೊಳು ಕಾಂತಿಮಯದಾ ॥
ಸಂಹನನದ ಗಾಡಿ ಮೆರೆಯಲೊಪ್ಪುವ ಕರ್ಮ ।
ಸಂಹಾರ ಜಿನನ ಪಾಡಿದರು ॥ ೧೦೦ ॥

ಜಿನನ ಪೊಗಳಿ ಕೂಡೆ ಸಿದ್ಧರ ಕೀರ್ತಿಸಿ ।
ಮುನಿಗಳ ವಂದಿಸಿ ಮತ್ತೆ ॥
ತನುವಿನೊಳಿದ್ದಾತ್ಮ ತತ್ವವಿಚಾರವ ।
ಜನಪತಿ ಮೆಚ್ಚೆ ಹಾಡಿದರು ॥ ೧೦೧ ॥

ಆರು ಬಲ್ಲರು ಹಂಸತತ್ವವ ತಮ್ಮೊಳ ।
ರೀರ ತುಂಬಿರುತಿಹುದದನು ॥
ಹಾರದೆ ಸಾರದೆ ಹೊರಹೊರಗಾಡಿ ಸಂ ।
ಸಾರದುಃಖವನುಣುತಿಹರು ॥ ೧೦೨ ॥

ಹೊಳೆವ ಕನ್ನಡಿ ಕೈಯೊಳಿರ್ದು ನೋಡದೆ ನೀರ ।
ನೆಳಲಲ್ಲಿ ಮೊಗವ ನೋಳ್ಪಂತೆ ॥
ಒಳಗಿದ್ದ ಚಿದ್ರೂಪ ನೋಡದೆ ಜಗವೆಲ್ಲ ।
ಬಳಲುತಿಹುದು ಹೊರಗಾಡಿ ॥ ೧೦೩ ॥

ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೂಳಿದ್ದ ನಿಧಿಯ ಕಾಣದೆ ಹೋಗಿ ।
ಧನಿಕರ ಯಾಚಿಸುವಂತೆ ॥
ತನುವಿನೊಳಿದ್ದಾತ್ಮರೂಪನಿಟ್ಟಿಸದೆ ಮೇ ।
ದಿನಿಯ ತೊಳಲಿ ನೋಡುತಿಹರು ॥ ೧೦೪ ॥

ನರುಗಬ್ಬಿನೊಳಗಣ ರಸವ ಕಾಣದೆ ಪಶು ।
ಹೊರಗಣೆಲೆಯ ಸವಿವಂತೆ ॥
ಅರಿದೊಳಗಾತ್ಮ ಸುಖವನುಣಲರಿಯದೆ ।
ಹೊರಗೆಳಸುವರಂಗಸುಖಕೆ ॥ ೧೦೫ ॥

ಪಸುರೆಲೆಗಳ ಬಿಟ್ಟು ತನಿಗಬ್ಬಿನೊಳಗಣ ।
ರಸವಕೊಂಬಾನೆಗಳಂತೆ ॥
ಹಸಗೆಟ್ಟು ತನುಸುಖಕೊಲಿಯದೆ ಕೆಲರು ಭೇ ।
ದಿಸಿ ನಿಜಸುಖವ ಭೋಗಿಪರು ॥ ೧೦೬ ॥

ಪಿಡಿದಿರ್ದು ತನ್ನ ಹಸ್ತದೊಳು ವಸ್ತುವನೋಡ ।
ದಡವಿಯೊಳರಸುವನಂತೆ ॥
ಒಡಲೊಳಿದ್ದಾತ್ಮನ ನೋಡಲೊಲ್ಲದೆ ಮೂರು ।
ಪೊಡವಿಯ ಚಿಂತಿಸುತಿಹರು ॥ ೧೦೭ ॥

ಒರೆಯೊಳಿದ್ದಾಯುಧದಂತೆ ಕಾರ್ಮುಗಿಲಿನ ।
ಮರೆಯೊಳಗಿಹ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ॥
ಹೊರಗೆ ಕಲ್ಮಷದ ವೈಯಹುದೊಳಗಾತ್ಮನು ।
ಕರೆವುತಿಹನು ತಿಳಿವೆಳಗಾ ॥ ೧೦೮ ॥

ತಿಳಿವೆ ಶರೀರ ತಿಳಿವೆ ರೂಪು ಬೆಳಗೆ ಮೈ ।
ಬೆಳಗೆ ತಾನಾಗಿರುತಿಹುದು ॥
ತಿಳಿವು ಬೆಳಗುಗಳೆ ಹಂಸನ ಕುರುಹೆಂದು ।
ತಿಳಿದು ನೋಳ್ಪವನೀಗ ಧನ್ಯಾ ॥ ೧೦೯ ॥

ಪುರುಷಾಕಾರನು ವೈಯೊಳಿರ್ದುದ ವೈಯ ।
ಬೆರಸದೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನಿಹನು ॥
ಪುರುಷಾಕಾರವನಾಕಾಶದೊಳಗೊಂದ ।
ಬರೆದರೋ ಎಂಬ ಭಾವದೊಳು ॥ ೧೧೦ ॥

ತಗಡಿನೊಳಗೆ ತೋರ್ಪ ಛಾಯಾಪ್ರತಿಮೆಯೊ ।
ಹಗಲಲ್ಲಿ ಬೆಳುದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ॥
ಸೊಗಸುವ ಛಾಯಾಪುರುಷನೋಯೆಂಬಂತೆ ।
ಬಗೆಗೊಳಿಸುವುದಾತ್ಮರೂಪು ॥ ೧೧೧ ॥

ಛಾಯಾಪ್ರತಿಮೆಯು ಛಾಯಾಪುರುಷನ ।
ಛಾಯೆಗೆ ಸುಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ ॥
ಆಯೆರಡಕೆ ತಿಳಿವೊಡಗೂಡಲದು ತಾನೆ ।
ಕಾಯದೊಳಿದ್ದಾತ್ಮರೂಪು ॥ ೧೧೨ ॥

ನಾಲಗೆ ಕುಡುಹು ಶರೀರವೆ ವಾದ್ಯ ನಿ ।
ರಾಳಾತ್ಮನೇ ವಾದ್ಯಕಾರಾ ॥
ತಾಳಿ ನುಡಿಸುತಿರ್ದು ಬಿಟ್ಟುಹೋದರೆ ದೇಹ ।
ಡೋಳಿನಂದದೊಳು ಬಿದ್ದಿಹುದು ॥ ೧೧೩ ॥

ನುಡಿಸುವ ವಾದ್ಯಕಾರನು ಹೋದಮೇಲಲ್ಲಿ ।
ಕುಡುಹುವಾದ್ಯಗಳಿರುತಿಹುದು ॥
ಪಿಡಿದು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ನುಡಿಯಿಸಲರಿದವ ।
ಗಡದ ವಾಕ್ಯವಿದಲ್ತೆ ದೇಹ ॥ ೧೧೪ ॥

ವಾದ್ಯಗಳಾರಾರು ಪಿಡಿದು ಬಾಜಿಸಿದರೆ ।
ವೇದ್ಯವೆನಿಸಿ ದನಿಯಹವು ॥
ಚೋದ್ಯವೀ ತನುವಾದ್ಯ ತಾಳ್ದೋರ್ವಗಲ್ಲದೆ ।
ಭೇದ್ಯವಾಗದು ಧ್ವನಿಗೊಡದು ॥ ೧೧೫ ॥

ನುಡಿಯಲರಿಯದ ದೇಹವ ನುಡಿಯಿಸುವನು ।
ನಡೆಯಲರಿಯದ ದೇಹವನು ॥
ನಡೆಯಿಸುವನು ದೇಹವೆರವೆಂದು ಬಗೆಯದೆ ।
ಕೆಡುತಿಹನಾತ್ಮನಯ್ಯಯ್ಯೊ ॥ ೧೧೬ ॥

ಲೋಹವ ಹೊಕ್ಕಗ್ನಿ ಹೊಯ್ಲಿಗಿಡುವುದಾ ।
ಲೋಹವನಗಲೆ ಹೊಯ್ಲುಂಟೆ ॥
ದೇಹವ ಹೊಕ್ಕಿದ್ದರಾತ್ಮಗೆ ಬಾಧೆಯು ।
ದೇಹವಳಿಯೆ ಬಾಧೆಯುಂಟೆ ॥ ೧೧೭ ॥

ಹೊತ್ತ ದೇಹವ ಬರುಮರಣದೊಳ್ಬಿಟ್ಟರೆ ।
ಮತ್ತೊಂದು ದೇಹ ಮುಂದಹುದು ॥
ಹೊತ್ತ ದೇಹವ ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಂದು ದೇಹವ ।
ಪತ್ತದೆ ನಿಲ್ವುದು ಮುಕ್ತಿ ॥ ೧೧೮ ॥

ಹಿಡಿದ ದೇಹವ ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಂದು ದೇಹವ ।
ಪಿಡಿಯದೆ ನಿಲ್ವುದೆಂತೆನಲು ॥
ಬಿಡದೆ ಸುಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಕರ್ಮದ ಬೇರ ।
ಸುಡವುದೊಂದೆಂದು ಪಾಡಿದರು ॥ ೧೧೯ ॥

ಬೇರು ಪರಿದ ವೃಕ್ಷ ತನ್ನ ತಾ ಕೆಡೆವಂತೆ ।
ಕ್ರೂರತೈಜಸ ಕಾರ್ಮಣಗಳಾ ॥
ಸಾರಾತ್ಮಶಿಖಿಯಿಂದ ಸುಡಲಾಗಿ ಬಾಹ್ಯಶ ।
ರೀರವಳಿವುದಾಗ ಮುಕ್ತಿ ॥ ೧೨೦ ॥

ಆದಿಜಿನನ ವಾಕ್ಯವಿದು ಹಂಸಯೋಗ ನಿ ।
ರ್ಭೇದದ ಭಕ್ತಿ ಸುಯುಕ್ತಿ ॥
ಭೇದವಿಜ್ಞಾನಿಗೆ ಗಮ್ಯವೆಂದಾತ್ಮವಿ ।
ನೋದಿಯು ಮುಂದೆ ಹಾಡಿದರು ॥ ೧೨೧ ॥

ರಾಜನಾಗಲಿ ಯೋಗಿಯಾಗಲಿ ಗೃಹಿಯಾಗ ।
ಲೀಜಿನತತ್ವವನಂದು ॥
ಶ್ರೀಜಿನಭಕ್ತಿಯೊಳಿರೆ ಮುಕ್ತಿತಪ್ಪದೆಂ ।
ದಾ ಜಾಣರೊಲ್ದು ಪಾಡಿದರು ॥ ೧೨೨ ॥

ಹುಟ್ಟಿತಾಗಳೆ ನಸುನಗೆ ಮೊಗದೊಳು ಮನ ।
ದಟ್ಟಿತಾ ನುಡಿಯದೆ ಚಕ್ರಿ ॥
ಇಟ್ಟನವರಮೇಲೆ ತನ್ನ ಕೋಮಲಹಸ್ತ ।
ಮುಟ್ಟೆ ದೇವಾಂಗವಸ್ತ್ರವನು ॥ ೧೨೩ ॥

ಗಾನ ನಿಂದುದು ಗಾಯಕರ ಮೆಚ್ಚುಮಿಗೆ ಬಂದು ।
ದಾನಂದ ಸಂದುದು ಸಭೆಗೆ ॥
ಭೂನಾಥನಾಸ್ಥಾನದೊಳಗಿದ್ದನಿಲ್ಲಿಗಾ ।
ಸ್ಥಾನಸಂಧಿ ಸುಗಂಧಿ ॥ ೧೨೪ ॥

ಈ ಜಿನಕಥೆಯನು ಕೇಳಿದವರ ಪಾಪ ।
ಬೀಜನಿರ್ನಾಶನವಹುದು ॥
ತೇಜಪಹುದು ಪುಣ್ಯಾಪಹುದು ಮುಂದೊಲಿದಪ ।
ರಾಜಿತೇಶ್ವರನ ಕಾಣುವರು ॥ ೧೨೫ ॥

ಪ್ರೇಮದಿಂದಿದನೋದಿದರೆ ಪಾಡಿದರೆ ಕೇ ।
ಳ್ದಾಮೋದವೈದುವರವರೂ ॥
ನೇಮದಿ ಸುರರಾಗಿ ನಾಳೆ ಶ್ರೀಮಂದರ ।
ಸ್ವಾಮಿಯ ಕಾಣ್ಬರರ್ತಿಯೊಳು ॥ ೧೨೮ ॥

ಅಭಿಮತಸಿದ್ಧಿದಾಯಕ ಯೋಗಿನಾಯಕ ।
ಉಭಯಲಾವಣ್ಯವರೇಣ್ಯ ॥
ಪ್ರಭೆತೋರುತೆನ್ನಂತರಂಗದೊಳಿರು ಬೋಧ ।
ವಿಭುವೆ ಚಿದಂಬರಪುರುಷಾ ॥ ೧೨೯ ॥

ಆಸ್ಥಾನಸಂಧಿ ಸಂಪೂರ್ಣಂ

ಕವಿವಾಕ್ಯಸಂಧಿ.

ಪರಮಾರ್ಥಗುರುವೆ ಪರಂಜ್ಯೋತಿರೂಪನೆ ।
ಗರಳಹರನೆ ಭವಹರನೆ ॥
ಸರಸದೊಳೆನಗೆ ಸನ್ಮತಿದೋರು ಭವ್ಯಾಬ್ಜ ।
ತರಣಿ ನಿರಂಜನಸಿದ್ಧಾ ॥ ೧ ॥

ಸಂಗೀತಗೋಷ್ಠಿ ನಿಂದುದು ಸಾಹಿತ್ಯಸು ।
ಸಂಗತಿಗೆಳಸಿ ನೃಪೇಂದ್ರ ॥
ತುಂಗವಿದ್ವಾಂಸರ ನೆರವಿಗೊಯ್ಯನೆ ತನ್ನ ।
ಕಂಗಳ ಕಾಂತಿದೋರಿದನು ॥ ೨ ॥

ಕವಿಗಳ ಹಲಬರುಂಟವರ ಮಧ್ಯದೊಳೊಬ್ಬ ।
ದಿವಿಜಕಲಾಧರನೆಂಬ ॥
ಕವಿಯಿದ್ದನವನ ಮೊಗವ ನೋಡಲೊಡನಾ ।
ಕವಿ ನುಡಿದನು ಭಾವವರಿದು ॥ ೩ ॥

ಶ್ರೀಜಿನಚರಣಾಬ್ಜ ಸುರಭಿಮಧುವ್ರತ ।
ರಾಜಾಧಿರಾಜಾಗ್ರಗಣ್ಯ ॥
ರಾಜಿತಹಂಸಕಲಾನಂದ ನಿನಗೆ ಮ ।
ಹಾಜಯ ಸಿದ್ಧಿರಸ್ತೆಂದಾ ॥ ೪ ॥

ಜಯಸಿದ್ಧಿಯೆಂಬುದು ವೈರಿಭೂಪರನೊತ್ತಿ ।
ಜಯಿಸಿದರದು ಲೌಕಿಕಾರ್ಥ ॥
ಭಯಬಡಿಸುವ ಕಾಲಕರ್ಮವನೊತ್ತಿ ।
ಜಯಿಸಿದರದು ಪರಮಾರ್ಥ ॥ ೫ ॥

ಲೌಕಿಕಜಯವಂತರುಂಟು ಪಲಂಬರಾ ।
ಲೌಕಿಕಪರಮಾರ್ಥವೆರಡಾ ॥
ಭೂಕಾಂತರಲ್ಲಿ ಪಡೆವುದು ದುರ್ಲಭ ಸವಿ ।
ವೇಕ ಬೇಕದಕೆ ಚಕ್ರೇಶ ॥ ೬ ॥

ಭೋಗವಿಚಾರವು ಬೇಕು ನೃಪತಿಗಾತ್ಮ ।
ಯೋಗವಿಚಾರವು ಬೇಕು ॥
ರಾಗರಸಿಕನಾಗಬೇಕು ಭಾವಿಸೆ ವೀತ ।
ರಾಗರಸಿಕನಾಗಬೇಕು ॥ ೭ ॥

ಶೃಂಗಾರ ಕೋವಿದನಾಗಬೇಕಾತ್ಮ ಸು ।
ಸಂಘ ಸಂಮುಖನಾಗಬೇಕು ॥
ಸಂಗರಸಂಮುಖನಾಗಬೇಕಾತ್ಮ ಯೋ ।
ಗಾಂಗ ಕೋವಿದನಾಗಬೇಕು ॥ ೮ ॥

ಇಹಲೋಕ ಸುಖವ ಭೋಗಿಸಬೇಕು ನೃಪತಿ ಯು ।
ತ್ಸಹನಾಗಬೇಕು ಧರ್ಮದೊಳು ॥
ಬಹು ಕಾಂಕ್ಷೆಯೊಳು ಸಿಕ್ಕಿದಂತಿರಬೇಕು ನಿಃ ।
ಸ್ಪೃಹನಾಗಬೇಕೆದೆಯೊಳಗೆ ॥ ೯ ॥

ಧರ್ಮದಿಂದಾದುದು ಸಿರಿಯೆಂದು ಸುಖಿಸುತ್ತ ।
ಧರ್ಮವ ಮರೆಯರುತ್ತಮರು ॥
ಧರ್ಮವೇತರದೆಂದು ಭೋಗಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ ।
ಕರ್ಮಿಗಳಾಚರಿಸುವರು ॥ ೧೦ ॥

ಕೊಡಬೇಕು ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರವರಿಯಬೇಕು ।
ನುಡಿಬೇಕು ಮೌನವೂಬೇಕು ॥
ಬಡವರಂತಿರಬೇಕು ಪ್ರಭುವಿನಂತಿರಬೇಕು ।
ನಡೆಯಿದು ಜಾತಿಕ್ಷತ್ರಿಯರ ॥ ೧೧ ॥

ಪ್ರಜೆಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ಹಿತನಂತೆ ವೈರಿಭೂ ।
ಭುಜರಿಗೆ ಭುಜಗೇಂದ್ರನಂತೆ ॥
ನಿಜಗುರುವಿಗೆ ಭೃತ್ಯನಂತೆ ಧಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ।
ನಿಜಬಂಧುವಾಗಿರಬೇಕು ॥ ೧೨ ॥

ಪರವೆಂಗಳಿಗೆ ಹೇಡಿ ಕದನಕ್ಕೆ ಕಡುಗಲಿ ।
ಪರಮತಕ್ಕೊಡಂಬಡೆ ಮೂರ್ಖ ॥
ಅರುಹನಾಗಮದೊಳರ್ತಿಗನಾತ್ಮಕಲೆಯೊಳು ।
ಸರಸನಾಗಿರಬೇಕು ನೃಪತಿ ॥ ೧೩ ॥

ಹವಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿಂದ್ರಿಯವರ್ಗವ ।
ನವಿಚಳನಾಗಿರಬೇಕು ॥
ಭುವನಕಿಂದಿನರಾಯ ಸ್ವರ್ಗಕೆನಾಳಿನ ।
ದಿವಿಜೇಂದ್ರನೆನಿಸಿರಬೇಕು ॥ ೧೪ ॥

ಎರಳೆ ಮೀನಾನೆ ಪತಂಗ ತುಂಬಿಗಳು ಕಾ ।
ತರಿಸಿಯೊಂದೊಂದಿಂದ್ರಿಯದೊಳು ॥
ಪರಿಭವವಡೆದವಿನ್ನೈದಿಂದ್ರಿಯಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ।
ದರಸು ಕೆಡುವುದಾವ ಚೋದ್ಯ ॥ ೧೫ ॥

ಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯನ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಪಂಚಾಗ್ನಿ ।
ಜ್ಞಾನಿಯಿಂದ್ರಿಯ ಪಂಚರತ್ನ ॥
ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಭೋಗಿಸುವ ಭೋಗಿ ಭವರೋಗಿ ।
ಜ್ಞಾನವಿಡಿದ ಭೋಗಿ ಯೋಗಿ ॥ ೧೬ ॥

ಜ್ಞಾನಿಯ ಮುಟ್ಟಲಮ್ಮದು ಕರ್ಮವೆನ್ನಲಾ ।
ಜ್ಞಾನ ತಾನಾವುದೆಂದೆನಲು ॥
ಜ್ಞಾನವೆ ನಾನು ಶರೀರ ನಾನಲ್ಲೆಂಬ ।
ಮಾನಸದನುಭವವಲ್ತೆ ॥ ೧೭ ॥

ಬಾಹ್ಯವಿಜ್ಞಾನವೆಂದುಂಟಂತರಂಗ ಸಂ ।
ಗ್ರಾಹ್ಯ ವಿಜ್ಞಾನವೆಂದುಂಟು ॥
ಬಾಹ್ಯದರಿಕೆ ಬಾಹ್ಯ ತನ್ನನರಿವುದು ನಿ ।
ರ್ಬಾಹ್ಯಾಂತರಂಗವಿಜ್ಞಾನ ॥ ೧೮ ॥

ರತ್ನಪರೀಕ್ಷೆ ಗಜಾಶ್ವಪರೀಕ್ಷೆ ಪ್ರ ।
ಯತ್ನಿಸೆ ಬಾಹ್ಯವಿಜ್ಞಾನ ॥
ರತ್ನತ್ರಯರೂಪನಾತ್ಮನೆಂದರಿವುದು ।
ನೂತ್ನಾಂತರಂಗವಿಜ್ಞಾನ ॥ ೧೯ ॥

ಮದನಾಗಮ ವೈದ್ಯ ಯಂತ್ರತಂತ್ರಗಳ ಸಂ ।
ಪದವೆಲ್ಲ ಬಾಹ್ಯವಿಜ್ಞಾನ ॥
ಸದಮಲರೂಪನೆಂದಾತ್ಮನ ನೆನೆವುದು ।
ವಿದಿತಾಂತರಂಗವಿಜ್ಞಾನ ॥ ೨೦ ॥

ಗಣಿತಭರತಶಾಸ್ತ್ರ ಪಂಚಾಂಗವಸ್ತುಲ ।
ಕ್ಷಣವೆಲ್ಲ ಬಾಹ್ಯವಿಜ್ಞಾನ ॥
ಗುಣಗುಣಿಯೊಡಗೂಡಿ ತನ್ನ ತಾನರಿವುದು ।
ಪ್ರಣುತಾಂತರಂಗವಿಜ್ಞಾನ ॥ ೨೧ ॥

ಛಂದೋಲಂಕಾರಕಾವ್ಯನಾಟಕಶಾಸ್ತ್ರ ।
ಸಂದೋಹ ಬಾಹ್ಯವಿಜ್ಞಾನ ॥
ದಂದುಗವಳಿದಾತ್ಮ ತತ್ವನರಿವುದ ।
ದೊಂದಂತರಂಗವಿಜ್ಞಾನ ॥ ೨೨ ॥

ವೇದಪುರಾಣತರ್ಕಾಗಮದರಿಕೆ ಮುಂ ।
ತಾದುದು ಬಾಹ್ಯವಿಜ್ಞಾನ ॥
ಭೇದಿಸಿ ತನ್ನನಧ್ಯಾತ್ಮನೊಳರಿವುದು ।
ಭೇದಾಂತರಂಗವಿಜ್ಞಾನ ॥ ೨೩ ॥

ಹಿಂದೆ ಹಲವು ಜನ್ಮದೊಳು ಬಾಹ್ಯವಿಜ್ಞಾನ ।
ಬಂದುದು ಹೋದುದೆಲ್ಲರಿಗೆ ॥
ಬಂದಂತರಂಗವಿಜ್ಞಾನವಾರಿಗು ಮುನ್ನ ।
ಸಂದಿಸಿತಿಲ್ಲ ರಾಜೇಂದ್ರ ॥ ೧೪ ॥

ಸಾಮಾನ್ಯವಲ್ಲಂತರಂಗ ವಿಜ್ಞಾನ ಮು ।
ಹಾ ಮುಕ್ತಿಪದಕದು ಬೀಜಾ ॥
ಕಾಮಿತವೀವುದು ಸುರತರು ಸುರಭಿ ಚಿಂ
ತಾಮಣಿ ಸಾಟಿಯಲ್ಲದಕೆ ॥ ೧೫ ॥

ದೊರೆಗಂತರಂಗ ವಿಜ್ಞಾನ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ।
ದೊರೆಕಂಡರಾ ದೊರೆಗಿನ್ನು ॥
ದೊರೆಯುಂಟೆ ಧರೆಗಿಂದಿನರಸು ಸ್ವರ್ಗಕೆ ನಾಳೆ ।
ನರಸು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಮುಂದಣರಸು ॥ ೧೬ ॥

ಸಿರಿಗುಬ್ಬನೆಡರಿಗೆ ತಗ್ಗನಾತ್ಮಜ್ಞಾನಿ ।
ಪರಿಹಾಸಗೋಷ್ಠಿಗೆಳಸನು ॥
ಹರವರಿಯಾಗಿ ನುಡಿಯನು (ಧೈರ್ಯದೊಳು)ಮುಂ ।
ದರದಂತಿಹನು ರಾಜೇಂದ್ರ ॥ ೧೭ ॥

ಇಂದ್ರಿಯಸುಖದೊಳಾಸಕ್ತನಾಗನು ದೇ ।
ವೇಂದ್ರನ ಸಿರಿಗೆ ಕಣ್ಣಿಡನು ॥
ಇಂದ್ರಿಯದನುಭವದೊಳಗಿಹನಹುದು ಯೋ ।
ಗೀಂದ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುತಿಹನು ॥ ೧೮ ॥

ಹಂಸನಿರೀಕ್ಷಣದಿಂದುಮ್ಮಿದಮೃತವ ।
ಹಂಸನಂತೀಂಟೆದಣಿವನು ॥
ಸಂಸಾರಸುಖವನುದಾಸೀನಭಾವಾವ ।
ತಂಸದೊಳನುಭವಿಸುವನು ॥ ೧೯ ॥

ಅಡಿಗಡಿಗಾತ್ಮತತ್ವದೊಳಿರ್ದು ಕರ್ಮವ ।
ಕೆಡಿಸುತಿಹನು ಕಿರಿದಾಗಿ ॥
ಕಡುಸಂಯಮಿಯಾಗಿ ಮುಕ್ತಿಗೈದುವೆನೆಂಬ ।
ದೃಢವಿರುತಿಹುದೆದೆಯೊಳಗೆ ॥ ೩೦ ॥

ಆಗಾಗ ದೇಹ ಬೇರಾತ್ಮ ಬೇರೆಂದು ವಿ ।
ಭಾಗಿಸಿ ತನ್ನ ತಾ ನೆಮ್ಮಿ ॥
ಭೋಗಿಸಿದರೆ ಕರ್ಮ ಬಂಧವಿಲ್ಲಾಗಿ ಯಾ ।
ಭೋಗಿ ತಾನೇಯೋಗಿಯಲ್ತೆ ॥ ೩೧ ॥

ಭೂಮಿಯೊಳಗೆ ಹೂಳ್ದ ಲೋಹ ಮಣ್ಬಿಡಿವುದು ।
ಹೇಮ ಮಣ್ಬಿಡಿವುದೇ ನೃಪತಿ ॥
ಕಾಮಿಸಿ ಭೋಗಿಸುವಗೆ ಕರ್ಮಬಂಧ ನಿ ।
ಷ್ಕಾಮಭೋಗಿಗೆ ಬಂಧವುಂಟೆ ॥ ೩೨ ॥

ಹುರಿದು ಬಿತ್ತಿದ ಬೀಜ ಮೊಳೆವುದೆ ರಾಗಾಂ ।
ಕುರವ ಕೆಡಿಸಿದಾತ್ಮವೇದಿ ॥
ವರಭೋಗದೊಳಿದ್ದರೇನಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ನಿ ।
ಷ್ಠುರಕರ್ಮದುತ್ಪತ್ತಿಯುಂಟೆ ॥ ೩೩ ॥

ನಾಗಲೋಕದೊಳಿದ್ದರೇನು ಗರುತ್ಮಗೆ ।
ನಾಗರ ಬಾಧೆಗಳುಂಟೆ ॥
ಭೋಗದೊಳಿದ್ದರೇನಾತ್ಮವಿಜ್ಞಾನಿಗೆ ।
ಭೋಗದಿಂದಿಹ ಕರ್ಮವುಂಟೆ ॥ ೩೪ ॥

ತುಡುಕಲೆಲ್ಲರ ಕೊಲ್ವ ವಿಷವದು ಸಿದ್ಧಗಾ ।
ರುಡಿಗನ ಕೊಲುವುದೆ ಚಕ್ರಿ ॥
ಪೊಡವಿಯೊಳೆಲ್ಲರ ಕೆಡಿಸುವಿಂದ್ರಿಯಸುಖ ।
ಕೆಡಿಸಬಲ್ಲುದೆ ತತ್ವರತನಾ ॥ ೩೫ ॥

ಅಜ್ಜನಾಭಿಯು ಮೆದ್ದು ನಿರ್ವಿಷಸಿದ್ಧತಾ ।
ನಚ್ಚುಗಗೊಳ್ಳದಿರ್ಪಂತೆ ॥
ನಿಚ್ಚಭೋಗದೊಳಿದ್ದರೇನಾತ್ಮವಿಜ್ಞಾನಿ ।
ಸಚ್ಚಿದಾನಂದನಾಗಿಹನು ॥ ೩೬ ॥

ನಿನ್ನ ವರ್ತನವಿದು ಪರಮರಹಸ್ಯವಿಂ ।
ದಿನ್ನೊಬ್ಬರೊಳು ಕಾಣ್ಬುದಿಲ್ಲ ॥
ನಿನ್ನನಡೆಯು ನಿನ್ನನುಡಿಯು ನಿನ್ನೊಳೆ ಕಂಡು ।
ನಿನ್ನ ಮುಂದೋದಿದೆನರಸಾ ॥ ೩೭ ॥

ಅರಸಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಾದುದದನೆ ಲೇಸೆಂದೆಲ್ಲ ।
ರೋರೆಯುಬೇಕೆಂಬಂದವಲ್ಲ ॥
ಭರತೇಶ ನಿನ್ನವರ್ತನವಿದು ತತ್ವದ ।
ತಿರುಳೆ ನಿಶ್ಚಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ॥ ೩೮ ॥

ಹೊರಗೆಲ್ಲವ ತೊರೆದೊಳಗೆ ನಿರ್ಮಲನಾಗಿ ।
ಮೆರೆವವರುಂಟು ಲೋಕದೊಳು ॥
ಹೊರಗೆಲ್ಲವಿದ್ದೊಳಗೇನುವಿಲ್ಲೆನೆ ಬಚ್ಚ ।
ಬರಿದಾದರಾರು ನಿನ್ನಂತೆ ॥ ೩೯ ॥

ಈ ಸಿರಿ ಈ ಸೊಬಗೀ ಪ್ರಾಯದೊಳು ಬುದ್ಧಿ ।
ಬೇಸರವಾಗದೆಚ್ಚೆತ್ತು ॥
ಆ ಸಿದ್ಧಪದವಿಗೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ತತ್ವವಿ ।
ಲಾಸಿಯಾರರಸ ನಿನ್ನಂತೆ ॥ ೪೦ ॥

ಇವನನವನ ಗೆಲ್ವರಾವುದುಪಾಯವೆಂ ।
ದವನಿಯೊಳೆಣಿಸುವರುಂಟು ॥
ಜವನ ಜಯಿಸುವರುಪಾಯವೇನೆಂದೆಂಬ ।
ಭುವನೇಶರುಂಟೆ ನಿನ್ನಂತೆ ॥ ೪೧ ॥

ಗಾನವುದ್ವಳೆ ತಾಳಲಯಕೆ ನರ್ತಿಪ ಮಂದ ।
ಯಾನೆಗೆ ಶಿರದ ಕುಂಭದೊಳು ॥
ಧ್ಯಾನವಿಪ್ಪಂತೆ ರಾಜ್ಯದೊಳಿರ್ದು ಮುಕ್ತಿ ಸಂ ।
ಧಾನದೊಳಗೆ ನಿನ್ನ ನೆನಹು ॥ ೪೧ ॥

ಪಟಗಾರನುರೆ ಸೂತ್ರವಿಡಿದಿದ್ದರಾ ಗಾಳಿ ।
ಪಟ ಗಗನದೊಳಾಡುವಂತೆ ॥
ಕುಟಿಲವಲ್ಲಾತ್ಮ ನಿನ್ನಂಗದೊಳಿರ್ದು ಸಂ ।
ಘಟಿಸಿ ಮುಕ್ತಿಯೊಳದೆ ಬುದ್ಧಿ ॥ ೪೨ ॥

ಘಳಿಗೆವಟ್ಟಲನಿಕ್ಕಿದವನೊಂದು ಕಥೆಯ ಹುಂ ।
ಕೊಳಲನ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳುತಿರ್ದು ॥
ಘಳಿಗೆವಟ್ಟಲ ನೋಟ ಕೆಡದಂತೆ ನಿನ್ನಾತ್ಮ ।
ನೊಳು ತಾಗುತಿದೆ ನಿನ್ನ ನೆನಹು ॥ ೪೩ ॥

ನಲ್ಲಳೊಲುಮೆಗಾಗಿ ಸಖಸಖಿದೂತಿಯ ।
ರೆಲ್ಲರ ಮನ್ನಿಪನಂತೆ ॥
ಸಲ್ಲಲಿತಾತ್ಮವಿಜ್ಞಾನಾರ್ಥಕಾಗಿ ನ ।
ಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮನ್ನಿಪೆಯಲ್ತೆ ॥ ೪೪ ॥

ಮೊಲೆ ಮುಡಿ ಮುಖ ನಖ ಕಟಿ ತುಟಿಯೆಂದರೆ ।
ಒಲಿದೀವರುಂಟು ಲೋಕದೊಳು ॥
ಒಳಹೊರಗಾತ್ಮ ಶರೀರವೆಂಬೀ ನುಡಿ ।
ಗೊಲಿದೀವರಾರು ನಿನ್ನಂತೆ ॥ ೪೫ ॥

ಹೆಣ್ಣ ಬಣ್ಣಿಸಿದರಂತಿಂತು ಲೇಸೆಂದೆದೆ ।
ಹಣ್ಣಾಗಿ ಕೇಳುವರುಂಟು ॥
ಬಣ್ಣಿಸಲಾತ್ಮತತ್ವಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಕಿವಿಗೊಡು ।
ವಣ್ಣಂದಿರಾರು ನಿನ್ನಂತೆ ॥ ೪೬ ॥

ಕೊಬ್ಬಿದ ಪೊರವಾರು ಪಿಡಿನಡು ಕೊಂಕಿದ ।
ಹುಬ್ಬಿನ ಪೆಣ್ಣೆಂದರದಕೆ ॥
ಹೆಬ್ಬಿಬ್ಬಿಗೊಂಬವರುಂಟಾತ್ಮ ಕಲೆಗೆ ನೈ ।
ಯುಬ್ಬುವರಾರು ನಿನ್ನಂತೆ ॥ ೪೮ ॥

ಆಕೆಯ ಮದವೆದ್ದ ಜವ್ವನ ಮನ್ಮಥ ।
ಗೇಕ ರಾಜವ ಮಾಳ್ಪದೆನಲು ॥
ಬಾಕುಳಿಗೊಂಡು ಕೇಳುವರುಂಟು ಚಿದ್ರೂಪಿ ।
ನೀ ಕಲೆಗೆಳಸುವರಾರು ॥ ೪೯ ॥

ನಡುಸಣ್ಣ ಮುಡಿತೋರ ತೊಡೆನುಣ್ಪು ಮೊಲೆಗಳಿ ।
ಟ್ಟೆಡೆಯೆಂದರರೆ ಬಾಯಬಿಟ್ಟು ॥
ನಿಡುಕದೆ ಕೇಳ್ವರುಂಟಲ್ಲದಧ್ಯಾತ್ಮದ ।
ನುಡಿಗೇಳ್ವರುಂಟೆ ನಿನ್ನಂತೆ ॥ ೫೦ ॥

ನಳಿತೊಳ್ಗಳೆನೆ ತಕ್ಕೆಯಾದಂತೆ ಪೊಂಗೊಡ ।
ಮೊಲೆಯೆಂದರೆದೆ ಸೋಂಕಿದಂತೆ ॥
ತಳಿರ್ದುಟಿಯೆನಲು ಚುಂಬಿಸಿದಂತೆ ನಲಿವರುಂ ।
ಟೊಲಿವರಾರಧ್ಯಾತ್ಮರಸಕೆ ॥ ೫೧ ॥

ನುಣ್ಬೊಡೆಯೆನೆ ರೋಮ ಜುಂಮೆಂದು ನೇರಿಲ ।
ಪಣ್ದುಟಿಯೆನೆ ಜಿಹ್ವೆಯೊಸರಿ ॥
ಕಣ್ಬೊಳಲಾಗಿ ಕೇಳುವರುಂಟು ಮಚ್ಚರ ।
ಮಾಣ್ದು ಕೇಳುವರುಂಟೆ ನಿಜವಾ ॥ ೫೨ ॥

ರಣಕಥೆ ಜಾರಚೋರರಕಥೆ ಸ್ಮರಕಥೆ ।
ಗಣಿಕಾಕಥೆಗೆದೆಸೋತು ॥
ಗಣನೆಯಿಲ್ಲದ ಭವಕೊಳಗಹರಧ್ಯಾತ್ಮ ।
ಗುಣಕೆ ಮೆಚ್ಚುವರಾರು ನೃಪತಿ ॥ ೫೩ ॥

ಗದ್ದುಗೆಯೇರಿ ದುಷ್ಕಥೆಗೇಳಿ ಹಲಬರು ।
ಬಿದ್ದುಹೋಗುವರಧೋಗತಿಗೆ ॥
ಗದ್ದುಗೆಯೇರಿ ಸತ್ಕಥೆಗೇಳಿ ಮುಕ್ತಿಯ ।
ಹೊದ್ದುವರಾರು ನಿನ್ನಂತೆ ॥ ೫೪ ॥

ಒಳಗಿದ್ದ ದೇವನ ಕಾಣದೆ ಹೊರಗೆ ದೇ ।
ಗುಲುವ ಪೂಜಿಸುವೆಗ್ಗನಂತೆ ॥
ಒಳಗಾಣಾತ್ಮನ ಭಟ್ಟು ವೈಯನೇ ತಾನೆಂದು ।
ಸಲೆ ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಳುತಿಹರು ॥ ೫೫ ॥

ಇಂದ್ರನಂತಿನನಂತೆ ಚಂದ್ರನಂತೆಂದು ನ ।
ರೇಂದ್ರರು ಹೊಗಳೆ ಮೆಚ್ಚುವರು ॥
ಇಂದ್ರಾದಿಗಳು ಲಯಕೊಳಗಾದರಾತ್ಮ ಜಿ ।
ನೇಂದ್ರನೆಂದೆನಲೊಲ್ವೆ ನೀನು ॥ ೫೬ ॥

ಉದ್ಧಾರಕೀರ್ತಿ ಕೋಮಲಮೂರ್ತಿಯೆನಲೆಲ್ಲ ।
ರುದ್ಧರಿಸುವರು ವಂದಿಗಳಾ ॥
ಶುದ್ಧ ನಿಶ್ಚಯದೊಳಾತ್ಮಗೆ ಮೂರ್ತಿಯಿಲ್ಲಾತ್ಮ ।
ಸಿದ್ಧನೆಂದನಲೋಲ್ವೆ ನೀನು ॥ ೫೭ ॥

ಸುರತರು ಸುರಭಿ ಚಿಂತಾಮಣಿ ನೀನೆಂದು ।
ವಿರಚಿಸಲೆಲ್ಲರ ಮೆಚ್ಚು ॥
ತರುಪಶುಪಾಷಾಣ ಸಾಟಯಿಲ್ಲಾತ್ಮ ಚಿ ।
ತ್ಪುರುಷನೆಂದರೆ ನಿನ್ನ ಮೆಚ್ಚು ॥ ೫೮ ॥

ನೃತ್ಯಕೇಳಿಯೊಳು ಸಂಗೀತಕೇಳಿಯೊಳು ಸಾ ।
ಹಿತ್ಯಕೇಳಿಯೊಳಾತ್ಮಕಲೆಯಾ ॥
ಅತ್ಯಂತ ಮಮತೆಯೊಳಾದರಿಸುವ ಕೃತ ।
ಕೃತ್ಯರಾರರಸ ನಿನ್ನಂತೆ ॥ ೫೯ ॥

ಭೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಭೋಗಿಯಹುದು ನಿನ್ನೊಳಗಾತ್ಮ ।
ಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಯೋಗಿಯಹುದು ॥
ಭೋಗದೊಳಿದ್ದು ಯೋಗವಮಾಡಿ ಭವ ಮುಕ್ತ ।
ರಾಗುವರಾರು ನಿನ್ನಂತೆ ॥ ೬೦ ॥

ವಿಷಯವಿಷವನುಂಡು ದಕ್ಕಿಸಬಲ್ಲ ನಿ ।
ರ್ವಿಷಸಿದ್ಧ ನೀನವನೀಶಾ ॥
ವಿಷಮಚಿತ್ತವನಾತ್ಮನೊಳು ನಿಲಿಸಿದ ರಾಜ ।
ಋಷಿಯಲ್ತೆ ರಾಜನೆ ನೀನು ॥ ೬೧ ॥

ಕಂಡವರಿಗೆ ಪುಣ್ಯನೃಪತಿ ನಿನ್ನಯ ಪೆಸ ।
ರ್ಗೊಂಡವರಿಗೆ ಪಾಪನಾಶಾ ॥
ಕಂಡುದ ನುಡಿದೆನು ಸ್ತುತಿಯೆನ್ನದಿರು ಲೇಸ ।
ಕಂಡು ಬಾಯಾಲ್ಪನು ಕವಿಯೇ ॥ ೬೨ ॥

ಕಾಲಕಾಲೋಚಿತ ಜಿನಸಿದ್ಧ ವಂದನೆ ।
ಲಾಲಿತಾತ್ಮನ ಕಾಣ್ಬಯೋಗ ॥
ಶೀಲಸಂಗತವಾದ ಭೋಗವೆಸೆವ ಭೂಮಿ ।
ಪಾಲನ ಹೊಗಳದರಾರು ॥ ೬೩ ॥

ಸತ್ಪಾತ್ರದಾನಿಗೆ ತತ್ವ ವಿಜ್ಞಾನಿಗೆ ।
ಚಿತ್ಪರಿಣಾಮಾನುಭವಿಗೆ ॥
ಸತ್ಪುರುಷರು ಸೋಲ್ವರರಸ ತುಂಬಿಗಳು ಮ ।
ಹೋತ್ಪಲರಸಕೆ ಸೋಲ್ವಂತೆ ॥ ೬೪ ॥

ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಣ ಜಿನಯಜ್ಞ ಸುಕಥಾ ।
ಕರ್ಣನ ಜಿನಸಂಘಪೂಜೆ ॥
ವರ್ಣವರ್ಣಿತದ ಪ್ರಜಾರಕ್ಷೆಯುಳ್ಳನ ।
ವರ್ಣಿಸದವರಾರು ರಾಯ ॥ ೬೫ ॥

ಜಿನಸಿದ್ಧ ಭಕ್ತಿ ಸದ್ಗುರು ಭಕ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಲಾ ।
ಲನೆಯುಳ್ಳ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಂಡು ॥
ಜನಜಾಲವೆರಗುವುದಕ್ಕರುಪಿಗೆ ತನ್ನ ।
ಜನಕನ ಕಂಡ ರೀತಿಯೊಳು ॥ ೬೬ ॥

ಜಿನಸಿದ್ಧರೂಪ ಬೇರಿಟ್ಟು ಕಾಣದೆ ತನ್ನ ।
ಮನದೊಳಗಿಟ್ಟು ಕಾಣ್ಬವಗೆ ॥
ಜಿನನಾಥನೊಲಿವನು ಸ್ತ್ರೀವಶ್ಯನೃಪವಶ್ಯ ।
ಜನವಶ್ಯವದು ತಾನೇ ನೃಪತಿ ॥ ೬೭ ॥

ಅಂತರಂಗದೊಳಾತ್ಮ ರೂಪನೊಳ್ಪಾಗರು ।
ಹಂತ ತಾನಲ್ಲಿರ್ಪನೆನಲು ॥
ವ್ಯಂತರವಶ್ಯ ವಿದ್ಯಾವಶ್ಯ ಕೈವಲ್ಯ ।
ಕಾಂತಾವಶ್ಯ ವೆಗ್ಗಳವೆ ॥ ೬೮ ॥

ತನು ಜಿನಗೃಹವೆಂದು ಮನ ಸಿಂಹಪೀಠವೆಂ ।
ದನುಪಮಾತ್ಮನೆ ಜಿನನೆಂದು ॥
ನೆನಹನೆಲ್ಲವ ಬಿಟ್ಟು ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿ ನೋಳ್ಪಾಗ ।
ಜಿನನಾಥ ತೋರುವನೊಳಗೆ ॥ ೬೯ ॥

ಮರೆದೊಂದು ವಸ್ತುವ ಕೆಡಿಸಿ ಮತ್ತೆಚ್ಚೆತ್ತು ।
ಅರಸುವನಂತದ ನೆನೆದು ॥
ಅರಿವು ನೋಟವೆ ದೇಹ ನನಗೆಂದು ಮೈಯೊಳ ।
ಗಿರಲಲ್ಲಿಯೆ ತೋರ್ಪನಾತ್ಮಾ ॥ ೭೦ ॥

ಕಲಿತು ಮರೆದುದೊಂದು ಪದ್ಯವ ನೆನೆದುದ ।
ನೊಳಗೊಳಗಾಲೋಚಿಪಂತೆ ॥
ತಿಳಿವು ಬೆಳಗು ನನ್ನ ರೂಪೆಂದು ನೆನಹು ಮೈ ।
ಯೊಳಗಾಡಲಾತ್ಮ ತೋರುವನು ॥ ೭೧ ॥

ಸುರಚಿರ ಛಾಯಾ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಛಾಯಾ ।
ಪುರುಷಗೆ ಸದೃಶನನೆಂದು ॥
ಸ್ಮರಿಸುತ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿ ನೋಡಿದರವರಂತೆ ।
ಪರಮಾತ್ಮ ತೋರುವನೊಳಗೆ ॥ ೭೨ ॥

ಪ್ರಾಭೃತಶಾಸ್ತ್ರವನೋದಿ ವಾಯುಗಳ ಮು ।
ಹಾ ಭೃತ್ಯರೆನೆ ವಶಮಾಡಿ ॥
ಭೂಭೃನ್ನಾಥ ಚಿತ್ತೈಸೊಳಗೀಕ್ಷಿಸೆ ।
ಶ್ರೀಭೃತನಾತ್ಮ ತೋರುವನು ॥ ೭೩ ॥

ರವಿಶಶಿಗಳ ಕಟ್ಟಿ ಪ್ರಾಣಾಪಾನ ವಾ ।
ಯುವ ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರಕೇರಿಸಲು ॥
ಕವಿದ ಕತ್ತಲೆಗೆಟ್ಟು ಮೈಯೊಳಗಾತ್ಮ ತೋ ।
ರುವನು ಪ್ರಕಾಶರೂಪಾಗಿ ॥ ೭೪ ॥

ವಾಯುವ ಜಯಿಸಿ ಕೆಲರು ಕಾಣ್ಬರಾತ್ಮನ ।
ವಾಯುವ ಜಯಿಸದೆ ಕೆಲರು ॥
ಕಾಯದೊಳಾತ್ಮನ ಕಾಣ್ಬರು ಕಾಂತಿಯೆ ।
ಕಾಯಸುಖವೆ ಸುಳುಹಾಗಿ ॥ ೭೫ ॥

ಭೊಗ್ಗನೊಂದೇ ದಿನದೊಳು ತೋರನಾತ್ಮನು ।
ಬಗ್ಗಿದಾಗಳೆ ಬಾಗಿಲಹುದೇ ॥
ನುಗ್ಗೆಯು ಮರನಲ್ಲ ಕರ್ಮವೆಂಬುದು ಕರ್ಮ ।
ಜಗ್ಗಲೊಯ್ಯನೆ ತೋರುತಿಹನು ॥ ೭೬ ॥

ಎಳೆಮಿಂಚಿನಂದದ ಬೊಂಬೆಯೊ ತಿಂಗಳ ।
ತಿಳಿವೆಳಗಿನೊಳಾದ ರೂಪೋ ॥
ಪಳಕಿನ ಪುತ್ತಳಿಯೋಯೆನೆ ಕ್ರಮದಿಂದ ।
ಹೊಳೆವುದೊಳಗೆ ತನ್ನರೂಪು ॥ ೭೭ ॥

ಜ್ಯೋತಿರ್ಲೋಕವ ಹೊಕ್ಕಂತೆ ತಂಪಿನ ।
ಜ್ಯೋತಿಯ ನಡುವೆ ನಿಂದಂತೆ ॥
ತಾ ತನ್ನ ನಿಜವನೋಳ್ಪಾಗಳೀವುದು ತನು ।
ವಾತದೊಳಿಹ ಸಿದ್ಧರಂತೆ ॥ ೭೮ ॥

ನುಡಿಯಿಲ್ಲ ನಡೆಯಿಲ್ಲ ತನುವಿಲ್ಲ ಮನವಿಲ್ಲ ।
ಕಡೆಗೆ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವಿಲ್ಲ ॥
ಕಡುಸುಖ ಸುಜ್ಞಾನಕಾಂತಿಯೆ ರೂಪಾಗಿ ।
ವೊಡಲು ತುಂಬಿಹುದಾತ್ಮರೂಪು ॥ ೭೯ ॥

ತನ್ನ ತಾ ನೋಳ್ಪಾಗ ನೋಡು ಚಿತ್ರವ ಕರ್ಮ ।
ತನ್ನ ತಾ ಜರಿದೋಡುತಿಹುದು ॥
ಮುನ್ನೆಂದು ಕಂಡು ಕೇಳಿದ ತೆರನಲ್ಲದೊಂ ।
ದುನ್ನತ ಸುಖ ಹುಟ್ಟುತಿಹುದು ॥ ೮೦ ॥

ಮುಕ್ತಿ ಸುಖಕೆ ಬೀಜವಾ ಬೀಜ ನಿರ್ಭೇದ ।
ಭಕ್ತಿ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಮೆಚ್ಚು ॥
ಮುಕ್ತಿಗಾಮಿಗಳು ಬಲ್ಲರು ನೀನೆ ಬಲ್ಲೆ ವಿ ।
ರಕ್ತರರಸ ರಾಜಯೋಗಿ ॥ ೮೧ ॥

ನಾವೆಲ್ಲ ಬಲ್ಲೆವೆ ನುಡಿವೆವೆಂದರೆ ಹಂಸ ।
ಭಾವನೆಯಿಂದಾದ ಸುಖವಾ ॥
ಭಾವಿತಾತ್ಮರ ಶಿರೋಮಣಿಯೆ ನೀನೇ ಬಲ್ಲೆ ।
ನಾವೊಡಂಬಡಬಲ್ಲೆವದಕೆ ॥ ೮೨ ॥

ದೇವ ನೀನಧ್ಯಾತ್ಮಸೂರ್ಯ ನಿನ್ನಿದಿರಲ್ಲಿ ।
ನಾವೆಲ್ಲರಧ್ಯಾತ್ಮರಸವಾ ॥
ಈ ವಿಧವೆಂಬುದು ರವಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶವ ।
ದೀವಿಗೆಗಳು ತೋರ್ಪರೀತಿ ॥ ೮೩ ॥

ಬಾವನ್ನವೃಕ್ಷದೊತ್ತಿನೊಳಿರ್ದುದ ಮರಗಳು ।
ತಾವೆಲ್ಲ ಕಮ್ಮನಪ್ಪಂತೆ ॥
ದೇವ ನಿನ್ನೊಡನಾಡಿ ನಾವೆಲ್ಲರರಿದೆವು ।
ಜೀವಶುದ್ಧಿಯ ತುದಿಮೊದಲಾ ॥ ೮೪ ॥

ಇಂದು ಮುಂದುರೆ ನೀನೇ ಸುಖಿ ನಿನ್ನನೋಲೈಪ ।
ಮಂದಿಯೆಲ್ಲರು ಸುಖಿಯಾಯ್ತು ॥
ಇಂದು ಕಂಡೆವು ಸ್ವಾಮಿಯೆಂತಂತೆ ಪರಿವಾರ ।
ವೆಂದೆಂಬ ವಾಕ್ಯದರ್ಥವನು ॥ ೮೫ ॥

ದಿವಿಜಕಲಾಧರಕವಿಯಿಂತು ರಚಿಸಿದ ।
ನವಸುಪ್ರಸಂಗ ರಾಯನಿಗೆ ॥
ಕಿವಿಹೊಕ್ಕುದೆದೆದಟ್ಟತಧ್ಯಾತ್ಮವೆಂಬಾಗ ।
ಲವಲವಿಸುವನಾ ನೃಪತಿ ॥ ೮೬ ॥

ತನ್ನಂತರಂಗಾನುಭವವನೆಲ್ಲವನೀತ ।
ಮುನ್ನ ಕಂಡಂತೆ ಪೇಳ್ದಪನು ॥
ಬಿನ್ನಣಿಯಹುದೆಂದು ಬಾಯ್ದೆರೆದುಸುರದೆ ।
ತನ್ನೆದೆಯೊಳು ಮೆಚ್ಚಿ ನೆನೆದಾ ॥ ೮೭ ॥

ಈತಗಾತ್ಮಧ್ಯಾನವುಂಟಲ್ಲದಿದ್ದರೀ ।
ಚಾತುರ್ಯವಚನವೆಂತಹುದು ॥
ಮಾತು ತಾನೇ ಮನದೊಳಗ ಸೂಚಿಸುವುದೆಂ ।
ದಾತ ನೆನೆದನೆದೆಯೊಳಗೆ ॥ ೮೮ ॥

ಈ ಕಡೆಗಾ ಕಡೆಗೆಡೆಯಾಡಬಹುದೆಲ್ಲ ।
ರಾಕಾಶದೊಳಗಾಡಬಹುದೇ ॥
ಲೋಕವನೆಲ್ಲವ ಹೇಳಬಹುದಧ್ಯಾತ್ಮವ ।
ದೇಕೆ ಬಹುದು ಬಾಹ್ಯಜನಕೆ ॥ ೮೯ ॥

ಶಬ್ದಸಮುದ್ರವ ಹೊಕ್ಕೊಂದು ಪದಕೆ ನೂ ।
ರಬ್ಬ ಪ್ರಸಂಗಿಸಬಹುದು ॥
ಶಬ್ದವರ್ಜಿತ ಹಂಸಯೋಗವಿಂತೆನುತೊಂದು ।
ಶಬ್ದಮಾತ್ರವ ಹೇಳಬಹುದು ॥ ೯೦ ॥

ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರದೊಳೊಡ್ಡಿ ತಗರುತಗರಿನಂತೆ ।
ಮಾರ್ಕೊಂಡು ಹೊಡೆದಾಡಬಹುದು ॥
ಅರ್ಕನಂತೆಸೆವಾತ್ಮಯೋಗವಿಂತಿಹುದೆಂದು ।
ಬೇರ್ಕೈದು ವಚನಿಸಲರಿದು ॥ ೯೧ ॥

ಆಗಮುಕಾವ್ಯನಾಟಕದೊಳೆಲ್ಲರ ತಲೆ ।
ದೂಗಿಸಿ ಮಲಗಿಸಬಹುದು ॥
ಮೂಗರು ಕಂಡ ಕನಸಿನಂತೆ ಮೆರೆವಾತ್ಮ ।
ಯೋಗವನಾರಾಡಬಹುದು ॥ ೯೨ ॥

ಮುಡಿಮೊಗಮೊಲೆಯ ವರ್ಣಿಸಿ ಕೇಳ್ವರೆಲ್ಲರು ।
ಟ್ಟುಡುಗೆಯ ಸುಲಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ॥
ನುಡಿಯಬಾರದ ಪರಂಜ್ಯೋತಿಯನಿಂತೆಂದು ।
ನುಡಿದು ಮೆಚ್ಚಿಸಲೊಬ್ಬರಳವೆ ॥ ೯೩ ॥

ಕದನದೊಳಂತಿಂತು ತರಿದರಿರಿದರೆಂದು ।
ಯೆದೆತೂಳವೇಳಿಸಬಹುದು ॥
ಇದನಾರು ನುಡಿಯಬಹುದು ಪರಬೊಮ್ಮನ ।
ಸದರವೆಯೆಂದು ನೆನೆದನು ॥ ೯೪ ॥

ಅತ್ಯಾಸನ್ನಭವ್ಯರಿಗಲ್ಲದಾತ್ಮಸಂ ।
ಗತ್ಯವೆಲ್ಲರಿಗೇಕೆ ಬಹುದು ॥
ಸ್ತುತ್ಯಸುಧ್ಯಾನಿಗಳ್ಪೇಳ್ವರಧ್ಯಾತ್ಮಸಾ ।
ಹಿತ್ಯ ಸದರವೆಂದು ನೆನೆದಾ ॥ ೯೫ ॥

ಉಂಡವ ತೇಗುವಂತಾತ್ಮನ ಭಾವಿಸಿ ।
ಕಂಡವನದ ಪೇಳಬೇಕು ॥
ಕಂಡು ಪೇಳಿದರು ನಿರ್ಭವ್ಯರೊಪ್ಪರು ಭವ್ಯ ।
ಪುಂಡರೀಕರು ಮೆಚ್ಚಬೇಕು ॥ ೯೬ ॥

ಈ ಕವಿಯಾಸನ್ನಭವ್ಯನಹುದು ಸಿದ್ಧ ।
ಲೋಕಪಥಿಕನಹುದೆಂದು ॥
ವಾಕುದೋರನೆ ಮುನ್ನ ನೆನೆದು ಮತ್ತೊಯ್ಯನೆ ।
ವಾಕು ತೋರಿದನಾ ಚಕ್ರಿ ॥ ೯೭ ॥

ಬಾರೈ ದಿವಿಜಕಲಾಧರ ಸುಕವಿಯೆಂ ।
ದಾ ರಾಯನೊತ್ತಿಗೆ ಕರೆದು ॥
ತೋರಹಸ್ತದೊಳುಡುಗೊರೆಯನಿತ್ತನು ಕಲ್ಪ ।
ಭೂರುಹ ಕೈನೀಡಿದಂತೆ ॥ ೯೮ ॥

ಕಡಗ ಕಂಠಮಾಲೆ ಪದಕ ಕುಂಡಲವಿತ್ತ ।
ನೊಡನೆ ಕುಲ್ಲಾಯಿ ಕಬಾಯಿ ॥
ನಿಡುಬೊಂಬೆ ಪಟ್ಟೆ ಪಚ್ಚಡವಿತ್ತು ವೀಳಯ ।
ಗೊಡುತ ಜಾಳಿಗೆ ನೂರಗೊಟ್ಟಾ ॥ ೯೯ ॥

ಭದ್ರಹಸ್ತಿಯೊಳು ಹತ್ತೆಂಬು ಕೀಲಾರಸ ।
ಮುದ್ರದಿ ನೂರಾರಗೊಟ್ಟ ॥
ಮುದ್ರಿಸಿ ನೂರೆಂಟು ಗ್ರಾಮುದ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ।
ವಿದ್ರಾವಣ ಧಾರೆಯೆಲೆದಾ ॥ ೧೦೦ ॥

ಬಳಿಕಿಷ್ಟು ನಗೆಗೂಡಿ ಚೆನ್ನಾಯ್ತು ನಿನ್ನಾತ್ಮ ।
ನೊಳಗಕಂಡ್ಯೆ ಲೇಸ ನುಡಿದ್ಯೆ ॥
ಬಳಲಿದೆ ಕುಳ್ಳಿರೆಂದಿಂತಯ್ದು ನುಡಿಯಿಂದ ।
ಕಳುಹಿದವನನು ರಾಯ ॥ ೧೦೧ ॥

ಜೈನಾಗಮವಿದು ಸದರವೆ ನುಡಿವೊಡೆ ।
ನಾನೆಷ್ಟರವನು ರಾಜೇಂದ್ರ ॥
ಈ ನಿನ್ನ ಸಭೆಯ ವಿದ್ವಾಂಸರೆ ಬಲ್ಲರೆಂ ।
ದಾನಂದಿಸುತ ತೊಲಗಿದನು ॥ ೧೦೨ ॥

ಈ ದೊರೆಯಂತರಂಗವ ಕಂಡ ಮನುಜರಿ ।
ಲ್ಲೀ ಧೀರಕಂಡು ನಡೆದನು ॥
ಬೋಧಾಗ್ರಣಿಯೆಂದು ಸಭೆಯೆಲ್ಲ ದಿವಿಜಕ ।
ಲಾಧರಕವಿಯ ಕೀರ್ತಿಸಿತು ॥ ೧೦೩ ॥

ಕವಿಯ ಜ್ಞಾನಕೆ ರಾಯ ರಾಯನುಪಾರ ಗೌ ।
ರವಕೆಲ್ಲರರ್ತಿಸುವಾಗ ॥
ಧವಲಶಂಖಧ್ವನಿ ಘಳಿಯಾರದಲ್ಲಿ ಭುಂ ।
ಭುವ ಭುಂಮೆನೆ ಕೇಳಲಾಯ್ತು ॥ ೧೦೪ ॥

ಆರೋಗಣೆವೇಳೆಗೆ ಸನ್ನೆಯಾಯ್ತೆಂದು ।
ಆ ರಾಜಸಭೆ ಭೋಂಕನೆದ್ದು ॥
ಆ ರಾಯಗೆರಗಿ ಬೀಳ್ಕೊಂಡುದು ಕಡಲ ಮ ।
ಹಾರವಮೆನೆ ಧ್ವನಿ ಮಸಗೆ ॥ ೧೦೫ ॥

ಪರಿವಾರ ಪ್ರಜೆಗಳ ಚಿತ್ತೈಸು ಸ್ವಾಮಿ ಗಾ ।
ನರ ಪಾಠಕರನು ಚಿತ್ತೈಸು ॥
ದೊರೆಗಳ ಚಿತ್ತೈಸೆಂದು ಕಟ್ಟೆಗೆಗಾರ ।
ರೊರೆದು ಬೀಳ್ಕೊಡಿಸಿದರಾಗ ॥ ೧೦೬ ॥

ಕಳುಹಿಸಿಕೊಳ್ಳೆ ವಾರಾಂಗನೆಯರು ಕವಿ ।
ಗಳು ಸಚಿವರು ಕರಣಿಕರು ॥
ಅಳಿಯಂದಿರರ ಸುಕುಮಾರರೆಂದೆಲ್ಲರ ।
ಕಳುಹಿಸಿದರು ವೇತ್ರಧರರು ॥ ೧೦೭ ॥

ಓಲಗ ಹರಿದುಮೊಯ್ಯನೆಯೆದ್ದು ಆ ನರ ।
ಪಾಲಕ ಜಿನಶರಣೆಂದು ॥
ಕಾಲತೊಡವು ಝಣ ಝಣರೆನಲೆದ್ದನೊ ।
ಡ್ಡೋಲಗದಿಂದ ಜೀಯೆನಲು ॥ ೧೦೮ ॥

ನಿತ್ಯದಾನವನೀಯೆದಾರೋಗಿಸೆನೆಂಬ ।
ಸತ್ಯಾಂಗವುಂಟಾ ನೃಪಗೆ ॥
ನಿತ್ಯದಾನಕೆ ಮುನಿಗಳ ತರಬೇಕೆಂಬ ।
ಕೃತ್ಯಕೆ ಸನ್ನದ್ಧನಾದಾ ॥ ೧೦೯ ॥

ಕವಿ ತನ್ನ ಹೃದಯವನರಿದುದ ನಚ್ಚುತ ।
ಭುವನೇಶನೆದ್ದು ಯೋಗಿಗಳ ॥
ಭವನಕೆ ತರಲನುವಾದನೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ।
ಕವಿವಾಕ್ಯಸಂಧಿ ಸುಗಂಧಿ ॥ ೧೧೦ ॥

ಈ ಜಿನಕಥೆಯನು ಕೇಳಿದವರ ಪಾಪ ।
ಬೀಜನಿರ್ನಾಶನವಹುದು ।
ತೇಜವಹುದು ಪುಣ್ಯವಹುದು ಮುಂದೊಲಿದಪ ।
ರಾಜಿತೇಶ್ವರನ ಕಾಣುವರು ॥ ೧೧೧ ॥

ಪ್ರೇಮದಿಂದಿದನೋದಿದರೆ ಪಾಡಿದರೆ ಕೇಳ್ದ ।
ರಾಮೋದವೈದುವರವರು ॥
ನೇಮದಿ ಸುರರಾಗಿ ನಾಳೆ ಶ್ರೀಮಂದರ ।
ಸ್ವಾಮಿಯ ಕಾಣ್ಬರರ್ತಿಯೊಳು ॥ ೧೧೨ ॥

ಜ್ಞಾನವಾವುದು ಸುಖವಾವುದು ಪ್ರಭೆಯಾವು ।
ದಾನಾವನೆಂಬ ವಿಕಲ್ಪಾ ॥
ಏನುವಿಲ್ಲೆನಲೆನ್ನ ನೆನಹಿನೊಳಿರು ದಿವ್ಯ ।
ಭಾನು ಚಿದಂಬರಪುರುಷಾ ॥ ೧೧೩ ॥

ಕವಿವಾಕ್ಯಸಂಧಿ ಸಂಪೂರ್ಣಂ

ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು

ಕಥೆಗಳು :—

ಕಥಾವಲ್ಲರಿ : ಶ್ರೀ ತ. ಸು. ಶಾಮರಾಯ	೨	೦	೦
ಮೈಥಿಲಿ : ಶ್ರೀ ಎಸ್. ಅನಂತನಾರಾಯಣ	೧	೮	೦
ಬಾಳಕಣಿವೆ : ಶ್ರೀ ಶ್ಯಾಮ	೧	೦	೦
ಮುರಿದ ಮದುವೆ : ಶ್ರೀ ಜಿ. ವೆಂಕಟಯ್ಯ	೧	೮	೦
ದುರ್ಗಾಮಂದಿರ : ಶ್ರೀ ಕೆ. ಆರ್. ಉಡುಪ	೧	೦	೦
ಜೀವನ : ಶ್ರೀ ಅಶ್ವತ್ಥ	೨	೦	೦
ಪುರುಷಾಮೃಗ : ಶ್ರೀ ಆನಂದ	೨	೦	೦
ತ್ಯಾಗ : ಶ್ರೀ ಜಿ. ಗುಂಡಣ್ಣ	೧	೮	೦

ನಾಟಕಗಳು :—

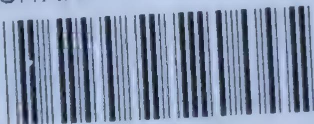
ದುರಂತ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರಸಾರ ನಾಟಕಗಳು : ಶ್ರೀ ಎಚ್. ಕೆ. ರಂಗನಾಥ್	೧	೮	೦
ರೂಪಾಯಿಗಿಡ : ಶ್ರೀ ಕ್ಷೀರಸಾಗರ	೦	೮	೦
ಅಂಗುಲಿಮಾಲಾ : ಶ್ರೀ ಪ್ರಭುಶಂಕರ	೧	೦	೦
ತಪಸ್ವಿನಿ : ಶ್ರೀ ಭಾರತಿ	೦	೮	೦
ಬಹುಮಾನ : ಶ್ರೀ ಅಶ್ವತ್ಥ	೧	೮	೦
ನಿತ್ಯನಾಟಕ ಮತ್ತು ಶಾಮಣ್ಣನ ಸಾಹಸ : ಶ್ರೀ ಕ್ಷೀರಸಾಗರ	೧	೦	೦
ಉದರನಿಮಿತ್ತಂ : ನ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ	೦	೮	೦

ಸಂಗ್ರಹಗಳು :—

ಆದಿಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ (ಗದುಗಿನ ಮಹಾಭಾರತ)	೧	೮	೦
ಸಭಾಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ : ,,	೨	೦	೦
ವಿರಾಟಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ ,,	೨	೦	೦
ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ ,,	೧	೮	೦
ಅರಣ್ಯಪರ್ವ ಸಂಗ್ರಹ ,,	೧	೮	೦
ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತ ಸಂಗ್ರಹ : ಶ್ರೀ ತ. ಸು. ಶಾಮರಾಯ	೩	೦	೦
ಮಹಾಭಾರತ ಸಂಗ್ರಹ ಭಾಗ ೧ : ,,	೪	೦	೦
ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆ : ಶ್ರೀ ಟಿ. ಎಸ್. ವೆಂ.	೨	೦	೦

ಕವಿತೆಗಳು :—			
ಸಾಮಗಾನ : ಶ್ರೀ ಜಿ. ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ	೧	೪	೦
ಚೆಲುವು-ಒಲುವು : ,,	೧	೦	೦
ಕರ್ಣ : ಶ್ರೀ ಎಂ. ಎಸ್. ಅನಂತಪದ್ಮನಾಭರಾವ್	೧	೦	೦
ವಾಣಿಯಕೃಪೆ : ಶ್ರೀ ಜಿ. ಗುಂಡಣ್ಣ	೧	೦	೦
ಪ್ರವಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ :—			
ಹೈಮಾಚಲ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ : ಶ್ರೀ ಸೋಮನಾಥಾನಂದ	೨	೦	೦
ಅಮರನಾಥಯಾತ್ರೆ : ಶ್ರೀ ಸೋಮನಾಥಾನಂದ	೧	೦	೦
ಕೈಲಾಸ ಮಾನಸಸರೋವರದ ಯಾತ್ರೆ : ಶ್ರೀ ಜ್ಞಾನಘನಾನಂದ	೧	೮	೦
ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ :—			
ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಶ್ರೀ ಟಿ. ಎಸ್. ವೆಂ.	೧	೮	೦
ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ : ಶ್ರೀ ಟಿ. ಎಸ್. ಶಾಮರಾವ್	೦	೮	೦
ಮೃಚ್ಛಕಟಿಕ : ಶ್ರೀ ಹೆಚ್. ಎಂ. ಶಂಕರನಾರಾಯಣರಾವ್	೧	೦	೦
ಕನ್ನಡ ಧ್ವನ್ಯಾಲೋಕ : ಡಾ॥ ಕೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ	೫	೦	೦
ನಿರಂಕುಶಮತಿಯಿಂದ ಆತ್ಮಶ್ರೀ : ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು	೧	೦	೦
ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರು : ಶ್ರೀ ಡಿ. ಟಿ. ರಂಗಸ್ವಾಮಿ	೧	೦	೦
ಸಂಕೀರ್ಣ :—			
ಉಡುಗೊರೆ : ಕುವೆಂಪು ಸಂಭಾವನೆ	೪	೦	೦
ವಿ. ಸೀ. : ಸಂಭಾವನಾ ಗ್ರಂಥ	೧	೦	೦
ಭಾರತದ ಸೂತ್ರದಾರ : ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸಯ್ಯಂಗಾರ್	೧	೮	೦
ವರ್ಧಾ ಶಿಕ್ಷಣ : ಶ್ರೀ ತ. ಸು. ಶಾಮರಾಯ, ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್	೨	೮	೦
ಬಾರ್ಬೊಸ ಕಂಡ ವಿಜಯನಗರ : ತ. ರಾ. ಸು.	೦	೮	೦
ಅವ್ವೆಯಾರ್ : ಎಲ್. ಗುಂಡಪ್ಪ	೧	೦	೦
ಜೈನದರ್ಶನ : ಶಮನ	೦	೪	೦
ನಾ ಕಂಡ ಕಲಾವಿದರು : ಶ್ರೀ ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯ	೧	೮	೦
ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಕಥೆ : ಶ್ರೀ ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಪ್ಪ	೧	೪	೦

...tesha Press, Mysore.